

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
15 – 16/2017
15. apríl 2017

Cena 1,- €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LITERÁT STANISLAV HÁBER
DOSTÁVA ANONYMY A NÁBOJE
Strana 4.

NOVINÁRSKE POVOLANIE
STRATILO NEZÁVISLOSŤ
Strana 5.

OBLUDNÉ ROZMERY
KLAMANIA ZÁKAZNÍKOV
Strana 8.

ZAČIATOK ROZVRATU
PRÁVNEHO SYSTÉMU
Strana 9.

KERAMIK IGNÁC BIZMAYER
SLÁVI NEVŠEDNÉ JUBILEUM
Strana 16.

SLOVO O SLOVENSKU

Nie je ukrižovaný ako ukrižovaný. Je rozdiel medzi tým z Nazareta, ktorého Židia vydali za Barabáša na smrť na kríži s posmešnou tabuľkou INRI a ešte na Golgote, keď mu prebali klincami ruky aj nohy, orodoval za nich: „Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo činia... Iný je tak trochu komunistický „svätý“ za dedinou“ Laca Novomeského a inú podobu má kapitalistický „ukrižovaný“ na plagáte k filmu Únos – vypočítavý a bezohľadný – ako sila mocných v argumente, že účel svätí prostriedky. Plagiát, o ktorom – myslím si – už sa neradno ani zmieňovať... Dost! sme sa o ňom v minulých týždňoch napočúvali zo všetkých úst, z rozkričaných papuľ a kanálov, ba aj z hradného vrška, kde doputoval po kalvárii ako k „miestu lebiek“.

Celkom iný je Kristus na freskách Kostola sv. Martina v Čeríne. Najviac mi teraz pripomína toho, ktorého Pilát vystřčil na súd davu s trňovou korunou na hlave, dokriveného, s trstinou v ruke namiesto žezla, s posmešným testamentom Ecce homo – tu je váš kráľ... Tá postava je namalovaná s veľkou mierou románskej naivty a gotického mysticizmu, ale s výnimočným výrazom, silou viery a presvedčenia – snímať všetky hriechy sveta!

Čerínsky oltár z roku 1484. Jeden z najväčších umeleckých pokladov ešte z čias kráľa Mateja Korvína v kostole nie je. Z dedinky pri Banskej Bystrici ho zavliekli v roku 1883 do Budapešti rovnako ako stovky iných umeleckých skvostov, unikátnych pamätihodností, zlatých banských insignií – dôkazov našej výnimočnosti – vylúpnutých klenotov z nášho územia, z našich kostolov a kaštieľov (žiaľ, aj z galérií) do cudzích seifov, depozitov, múzeí a výstavných sál... Stratené slovenské poklady – ako o nich píše Milan Vároš v dvojväzkovej, vyše osemstoseťstranovej žalobe na bezohľadných a vypočítavých susedov..., ktorých na nápravu krivd, „tmavých flakov na tvári dejín“, ako nedávno horlil Béla Bugár, za dve storočia nepohli nie fiškové kľučky, ale ani najvyššie právne akty, ako povedzme rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 52/54 z 25. novembra 1997 o navrátení kultúrneho majetku krajinám pôvodu, o navrátení umeleckých diel tam, kde vznikli.

Pýtam sa, prečo páni na bratislavskom hradnom vŕšku neriešia a nenapravujú (aj) tieto krivdy a zavlečenia? Prečo sa s takou vehemenciou ako nedávno pri podvodoch okolo prominentného synka, ktorého zaprel aj vlastný otec, nedomáhajú pravdy a spravodlivosti aj pre našu otčinu?

Emil SEMANCO

R - 2017018

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
16
9 770862 882007

Veľkonočné sviatky obsahujú mágiu prírodných a životných cyklov aj silu duchovnej tradície Zvony oznamujú zmŕtvychvstanie Krista

Alexander GOCZ – Foto: archiv

Veľká noc bola oddávna symbolom prebúdajúceho sa života, plodnosti, ale aj duchovnej kontemplácie. Na Slovensku boli vždy tieto sviatky bohaté na tradície a zvyky, z ktorých sa mnohé zachovávali dodnes. Hovorí sa, že by sme mali poznať minulosť, aby sme si vedeli vážiť prítomnosť a orientovať sa v budúcnosti. Veľkonočné sviatky sú na to ako stvorené. Pred rokom 1989 boli veľkonočné sviatky viac-menej trpeným duchovným odkazom našich kresťanských koreňov.

Oficiálni ideológovia sa síce pokúšali premenovať ich na „sviatky jari“, ale v podstate aj tí najskalnejší komunistickí agitátori sa museli zmieriť s tým, že národ si Veľkú noc jednoducho vziať nedá.

■ OD ZELENEHO ŠTVRTKA

Veľká noc je pre kresťanov najväčším sviatkom, ktorým si veriaci pripomínajú umučenie, smrť a vzkriesenie Ježiša Krista. Veľkej noci predchádza štyridsaťdňový pôst, pričom pôstne obdobie sa začína Popolcovou stredou. Počas pôstneho obdobia sa kresťania zdržiavajú zábavy, hodovania, majú sa duchovne obnovovať, zamýšľať nad svojím životom a zúčastniť sa na svätej spovedi. Zelený štvrtok je spomienkou na ustanovenie Oltárnej sviatosti a sviatosti kňazstva. Pri svätých omšiach sa posväcujú tri druhy oleja: krizma, olej katechumenov a olej chorých. Olej je znamením sily a používa sa pri rôznych sviatostných obradoch (krst, birmovanie, pomazanie chorých, vysviacka kňazov). „Zaväzujú“ sa zvonky a na znak smútku zostávajú mlkve. Nasleduje Veľký piatok, keď sa nekonajú sväté omše a kresťania si pripomínajú utrpenie, umučenie a ukrižovanie Krista. Je to veľký pôstny deň. Kresťania sa zdržiavajú mäsitých pokrmov a dosýta jedia iba raz denne. Počas Bielej soboty sa obrady konajú po západe slnka a podľa tradície je táto noc nocou očakávania Pána, noc bdenia. Začína sa sláviť Kristovo vzkriesenie. Na znak Kristovho zmŕtvychvstania sa zvony opäť rozozvučia. Po veľkonočnom trojdni nasleduje Veľkonočná nedeľa. Je oslavou Kristovho zmŕtvychvstania, víťazného završenia Kristovho vykupiteľského diela.

Tradičnú veľkonočnú oblievačku vidno čoraz zriedkavejšie – aj to iba na dedinách.

kávania Pána, noc bdenia. Začína sa sláviť Kristovo vzkriesenie. Na znak Kristovho zmŕtvychvstania sa zvony opäť rozozvučia. Po veľkonočnom trojdni nasleduje Veľkonočná nedeľa. Je oslavou Kristovho zmŕtvychvstania, víťazného završenia Kristovho vykupiteľského diela.

■ ZVYKY A TRADÍCIE

Symbol nového života, novosti sa spájal s čistotou. Zelený štvrtok bol deň, keď sa vyhánal dobytok na pašu po prvý raz po zime. Na dvore stajni sa (okrem iného) kolomažou alebo cesnakom robili kríže, aby chránili dobytok pred strigami. Zlých duchov vyhánali z dediny rapkáče a biče. Konzumovali sa zelené jedlá ako žihlava, špenát, kel, čakanka. Na Veľký piatok sa ľudia

kúpali pred východom slnka v potoku, aby nemali vrede, chrasty, lišaje a aby boli po celý rok zdraví. Dievčatá verili, že po umytí budú čerstvé ako lastovičky, nebudú mať pehy na tvári a ak si umyjú vlasy, rýchlejšie im budú rásť. V tento deň vládla magická sila zeme. Bolo zakázané siať a orať, so zemou sa jednoducho nemohlo hýbať. Biela sobota bola dňom prípravy obradných jedál, najmä šunky z bravčoviny (niekde z jahňata alebo baránka). Masť zo šunky odkladali ľudia na liečenie rán a mnohí verili, že chráni aj pred hadím uštipnutím. V sobotu sa „pálili judáše“ – spaľoval sa oheň starého roka a ľudia zakladali v domácnostiach nové ohne. V nedeľu po omši sa dávali posvätiť jedlá, najmä obradný koláč, na východnom a strednom Slovensku

zvaný „paska“. Pevné miesto tu mali vajička ako symbol kontinuity života. Vajičko rozdeľoval gazda medzi všetkých stolujúcich. Stolovanie pripomínalo Štedrú večeru. Zvyšky z posvätených jedál sa nesmeli vyhadzovať. Pálili sa, primiešavali dobytku do jedla alebo sa zakopávali na poli. Veľkonočný pondelok bol časom kúpačky (na východnom Slovensku), resp. šibačky (na západnom Slovensku). Voda má zabezpečiť ženám zdravie a krásu.

■ VEĽKÁ NOC DNES

Dnešok pozmenil aj tvár veľkonočných sviatkov. Na prvý pohľad je to badateľné vo všadeprítomnej reklame, ktorá sa Veľkej noci zmocnila síce v menšej miere ako Vianoc, no predsa nevynechala príležitosť dať aj tejto stáročnej tradícii komerčný podtón. Klasické zvyky sa dodržiujú skôr na dedinách a v menších mestách. Pokiaľ ešte v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch bol Veľkonočný pondelok aj v Bratislave dňom návštevy, šibačky a veselých osláv, dnes je čoraz zriedkavejšie vidieť mládenčov či otcov s malými synmi, ako vyzbrojení korbáčikmi a korbáčmi z vrbových prútikov smerujú do domácností, kde majú dievčatá.

V ostatných rokoch sa zdá, že nastáva akési opatrné oživovanie tradícií. Možno to súvisí so zvýšeným záujmom o folklór.

3 OTÁZKY PRE:

poslanca Národnej rady SR a člena výboru Matice Antona HRNKA

Spravodlivosť nemôže nahradiť verejný mediálny lynč

• **Slovenský parlament vytvoril precedens na zrušenie už udelených amnestií V. Mečiarom a milosti M. Kováča. Ako jediný vládny poslanec ste hlasovali proti. Prečo?**

Od začiatku som pracoval na vytvorení ústavného systému Slovenskej republiky. Som jeden z tvorcov Ústavy SR. Nemôže rušiť a burať ústavný poriadok, ktorý som staval. Niccolò Machiavelli sa vyjadril, že politik sa nikdy nemá vracieť riešiť staré krivdy, pretože poškodeným krivdu neodčiní a nové krivdy narobí. Nikto ma nemôže obviníť z toho, že by som bol stúpencom Mečiara, práve naopak. S Mečiarom sme od začiatku mali mnohé rozpory, najmä o tom, ako treba vykonávať politickú moc. Bol som aj medzi tými politikmi, ktorí v marci 1994 uskutočňovali odvolanie

Mečiarovej vlády. Bol som stúpencom vtedajšej dočasnej vlády J. Moravčika a počas celého ďalšieho obdobia som bol v opozícii.

• **Nepovažujete teda zrušenie amnestií za celospoločenský politický problém?**

Je čas, aby sa tým prestali zaoberať politici a začali otázku skúmať historici. Historický výskum bude ten, ktorý skutočne povie pravdu, ako to bolo.

• **Ako teda vnímate kampaň vyvolanú rôznymi „iniciatívami“?**

Je to verejný lynč, ktorý organizujú médiá. Napriek tomu, že prvý, kto použil tajnú službu proti svojmu politickému protivníkovi, bol prezident M. Kováč, ktorý cez SIS nasadil legalizanta do kabinetu Vladimíra

Mečiara. Je choré, čo sa dnes deje. Herci v parlamente hovoria, ako majú konať poslanci, sudcovia... bez rešpektu k právu a zákonu. Objavili sa noví neomylní novinári, vraj hlas ľudu, ktorí opäť hovoria, že treba, obrazne povedané, vešať. Lebo je to vôľa ľudu. Opäť sa nám schádzajú „závodné rady“ a „výbory“, ktoré hovoria, ako máme nakladať so svojim mandátom, ako majú sudcovia súdiť, lebo údajne vôľa ľudu je viac ako zákon. Kde sme sa to dostali? Toto sú päťdesiate roky a ja sa nebudem na niečom takomto zúčastňovať. Príliš si vážim česť, zákon a spravodlivosť a ako historik hovorím, že história bude hodnotiť každého jedného poslanca, ako a prečo hlasoval, a súd bude tvrdý.

Zhovárал sa Maroš SMOLEC
Foto: archiv SNN

V SNN 17/2016
SI PREČÍTATE

■ Najbližšie číslo Slovenských národných novín vyjde s dátumom 29. apríl 2017
■ Matičiari a vlastenci sa opäť stretli na celonárodnom výstupe na starobylý Devín
■ Ladislav GROSMAN, autor oscarovej novely, sa stále hlásil k rodnému Humennému

Protimečiarovský politický blok nikdy nemal rešpekt voči štátu Kováč udelil milosti za krivé svedectvo

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: sken knihy M. Vaľa

Čím je zrušenie Mečiarovej amnestie reálnejšie, tým viac sa odkrýva pozadie iniciátorov ich zrušenia. Množstvo indícií poukazuje na to, že v skutočnosti nešlo o Mečiarove amnestie, ale o niečo oveľa, oveľa zásadnejšie.

Azda už ani netreba pripomínať, že rušenie amnestií je v právnom štáte nemožné. Čosi o tom prezradila ministerka spravodlivosti Lucia Žitňanská v odpovedi na žiadosť poslancov zrušiť nielen Mečiarovu, ale aj všetky Kováčove milosti udelené v súvislosti s kauzou Technopol. A čuduj sa svete, Žitňanská v tejto súvislosti položila otázku, či je to právne možné? „Áno, je to presne tá otázka, či už je to ten typ milosti, ktorý by spĺňal kritériá na to, že majú byť zrušené,“ uviedla a doplnila, že „rozhodnúť o zrušení akejkoľvek milosti je teoreticky možné, ale či to spĺňa kritérium právneho a demokratického štátu, to už je veľký otáznik“.

Ministerka vyslovila aj ďalšiu myšlienku, že z hľadiska morálky treba urobiť hrubú deliacu čiaru medzi Mečiarovými amnestiami a Kováčovými milosťami. Na druhej strane predstavitelia ĽS NS na tlačovej konferencii vyjadrili počudovanie nad argumentáciou koalície proti zrušeniu

všetkých milostí udelených Kováčom v kauze Technopol. Vraj „dotklo by sa to niekoľkých významných fyzických osôb a pri ich prešetrovaní by sa vylialo toľko starej špiny, že by to mohlo spôsobiť verejné pobúrenie a ohrozilo by to dobré meno Michala Kováča“.

■ NEBO, PEKLO, POLITIKA

Pred niekoľkými mesiacmi vyšla kniha *Nebo, peklo, politika* od bývalého generálneho prokurátora Michala Vaľu, pôsobiaceho počas vlády Mečiara. Zaoberá sa v nej aj sporným obdobím, keď bola na svete kauza Technopol, zavlčenie Michala Kováča ml. do cudziny aj milosťami a amnestiami. Knička vyšla vlni, takže obsahuje veľmi čerstvé informácie. A veľmi závažné. Napríklad uvádza: „Ak sa niektorí politici a novinári odvolávajú na konštatovanie rakúskeho súdu, že na zavlčenie Michala Kováča sa podieľala SIS, odvolávajú sa tak vlastne

hlavne na výpoveď prezidenta Kováča, ktorého rakúsky súd v odôvodnení rozhodnutia citoval.“ Táto informácia je podstatná z tohto hľadiska, že zatiaľ nijaký súd nerozhodol, kto sa podieľal na zavlčení Kováča ml. do Rakúska. Aj v ostatnom bloku nedefinovaných diskusných relácií europoslanec Richard Sulík tvrdil, že išlo o zneužitie štátnej moci na unesení občana štátu. Apropos únos. Vaľo v knihe vysvetľuje rozdiel medzi pojmi únos a zavlčenie. Kým zavlčieť niekoho do cudziny znamená dopraviť ho za hranice štátu proti jeho vôli, pri únose je to iba začiatková fáza a zvyčajne nasleduje zmiznutie unesej osoby. Preto medzinárodné právo vníma únos za oveľa závažnejší zločin než zavlčenie.

■ (NE)MORÁLNE AKTY

Spor o Kováčove milosti nadohoda rozmary frašky. Vraj nie je potrebné zrušiť milosti prezidenta aktérom podvodu na Technopole,

lebo nemajú súvislosť so zavlčením Kováča do cudziny. Lenže Vaľo tvrdí, že dôkazy vykonané v priebehu trestného stíhania nasvedčujú tomu, že „existovala dohoda medzi obvinenými a prezidentom, že spolu-obvineným svojho syna udelí milosť za predpokladu, že pre príslušné nemecké orgány vyhotovia písomné vyhlásenia alebo budú vypovedať v prospech jeho syna“. Takže milosť za krivé svedectvo je morálny akt? Navyše, nespomína sa vôbec milosť

Kováča pre Oskara Fegyvereša, ktorý dostal milosť, aj keď nebol trestne stíhaný.

Prívrženci Kováča tvrdia (napríklad Milan Žitný), že po vypočutí Kováča ml. v Mníchove súd rozhodol, že nebol vinný v podvode voči podniku Technopol. Takéto tvrdenie je vyložené klamstvom, lebo ak by to bola pravda, súd by mu kauciu vrátil. Ale ju nevrátil. Kováč udelil milosť synovi 12. decembra 1997. Vrátili mu pas a podľa Vaľu 3. februára 1998 vycestoval do Nemecka. Česká polícia ho na hraniciach na základe medzinárodného zatykača zadržala a vydala do Nemecka, kde ho vzali do väzby. Prepustili ho na kauciu stopäťdesiatšesť nemeckých mariek s tým, že odovzdá pas a neopustí Nemecko. O ďalší mesiac na žiadosť advokáta zrušili Kováčovu povinnosť zotrvať v Nemecku až do skončenia súdneho sporu a odovzdať pas, ale kauciu ručil za to, že sa na predvolanie dostaví na súd. No Kováč ml. sa už nikdy na súd nevrátil...

Čo by nasledovalo zrušením milosti? Tí, čo dodnes využívajú kauzu amnestií na politický boj a na diskreditáciu proti Mečiarovi, zrejme nepomysleli, že raz by skutočne niekto mohol povedať, stačilo, zrušíme amnestie i milosti. A odrazu kladú otázku: Pýtal sa niekto Kováča, či má o to záujem?

NR SR prijala uznesenie o zrušení amnestií Vladimíra Mečiara Jeden poslanec odmietol politickú maškarádu

Ján ČERNÝ – Foto: archív

Amnestiu bývalého predsedu vlády SR Vladimíra Mečiara pre páchatelov zavlčenia Michala Kováča mladšieho do cudziny a zmarenia referenda v roku 1997, ktorý bol v čase jej vyhlásenia zastupujúcim prezidentom SR, Národná rada SR v stredu 5. apríla zrušila. Parlament získal kompetenciu zrušiť amnestie či individuálne milosti prezidenta, ak odporujú princípom demokratického a právneho štátu. Zmena ústavy zároveň priniesla pravidlo, že zrušenie amnestií či milostí musí do šesťdesiatich dní posúdiť Ústavný súd SR.

Ten buď rozhodnutie parlamentu potvrdí, alebo neguje a amnestie budú platiť ďalej. Ak súd v spomínanej lehote stanovisko neprijme, rozhodnutie parlamentu bude platné. Novelizáciu ústavy podpísal prezident Andrej Kiska a následne ju zverejnila Zbierka zákonov. Potom poslanci v potrebnom počte predložili do NR SR návrh uznesenia na zru-

šenie Mečiarových amnestií. Plénum zároveň na návrh opozície rozhodlo, že skutky, na ktoré sa tieto amnestie vzťahovali, nebudú premlčané.

V stredu 5. apríla podvečer NR SR zrušila amnestie Vladimíra Mečiara z 3. marca a 7. júla 1998 a milosť exprezidenta Michala Kováča svojmu synovi z 12. decembra 1997. Dosiahli to prijatím uzne-

senia, za ktoré hlasovalo 129 členov snemovne zo 144 prítomných. Proti bol jeden poslanec, jeden sa zdržal hlasovania a 13 sa na hlasovanie nezúčastnilo...

UZNESENIE NR SR

„Vychádzajúc z presvedčenia, že neoddeliteľnou súčasťou právneho štátu je rešpektovanie základných práv a slobôd, rešpektujúc

princíp, že amnestiu nemožno udeliť predstaviteľom štátnej moci, osobám, ktoré konajú v ich mene alebo v súčinnosti s nimi a blízkym predstaviteľom štátnej moci, berúc do úvahy Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred núteným zmiznutím, ktorá bola vyhlásená Rezolúciou Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov číslo 47/133 zo dňa 18. decembra 1992 a Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím, odvolávajúci sa na Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred núteným zmiznutím, ktorý je medzinárodnou zmluvou a odvolávajúci sa na sľub prezidenta Slovenskej republiky, ktorého súčasťou je záväzok vykonávať svoje povinnosti v záujme občanov a zachovávať a obhajovať ústavu a ostatné zákony NR SR z r u š u j e článok V a článok VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca

1998 o amnestii..., ako aj rozhodnutie predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii... a rozhodnutie prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosť pre obvineného z decembra 1997.“

VŠIMLI SME SI

Skúste nájsť na svete lokalitu, aglomeráciu, v ktorej sa dá urobiť kružnica s polomerom päťdesiat kilometrov a v nej sa nachádza až osemnásť pamiatok a zvláštností zapísaných v Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO!

Svetový unikát na Slovensku

Kostol Ducha Svätého v Žehre a Spišský hrad.

Celý región Košického kraja je takýmto svetovým unikátom a všimli si to aj pribúdajúci zahraniční turisti. Tí, ktorí zavítajú na východ Slovenska, budú môcť onedlho spoznávať pamiatky UNESCO aj netypicky. Organizácia Košice Región Turizmus pre nich pripravuje aj jazdy dobovým motorovým vlakom.

Košický región treba vyzdvihnúť aj na základe dosiahnutých čísel. Zaznamenal totiž najvyšší nárast návštevnosti spomedzi ôsmich slovenských krajov. Turistický potenciál, o ktorom sa roky len hovorilo, sa premenil na konkrétne výsledky. Podľa Štatistického úradu SR Košický región dosiahol najvyššie tempo nielen v raste návštevnosti, ale aj v počte prenocovaní. Vlni sem prišlo vyše 347 tisíc návštevníkov, čo je o osemdesiatšesť viac ako v roku 2015. Destinácia dosiahla turistický záujem porovnateľný s dosiaľ najúspešnejším rokom 2008. A o to ide. Návštevnosť a tiež prenocovania zvyšujú zamestnanosť v regióne, ktorý chronicky trpí nedostatkom pracovných príležitostí. Ved' iba tržby za ubytovanie medziročne stúpili o viac ako 2,7 milióna eura, čo je 16-percentný nárast.

Medzi pamiatkami UNESCO sú aj také, ktoré okrem propagácie potrebujú aj ochranu a investície na rozvoj. V tomto smere má konať štát, pretože ide o artefakty svetového významu a ich obnova je nad ekonomické sily územného celku.

Štefan ZLATOŠ
Foto: archív autora

Jahňatá, tradičný exportný artikel, častejšie zostávajú doma na farmách Taliansky trh už slovenských ovčiarov neláka

Kým ešte v roku 2004 vyviezli pred Veľkou nocou do Talianska iba z jediného agrokombinátu v Sabinove až päťdesiatšesť kusov mliečnych jahniat, tento rok to bude zo všetkých slovenských chovov najvyšš osemdesiatšesť kusov.

Kým ešte v roku 2004 vyviezli pred Veľkou nocou do Talianska iba z jediného agrokombinátu v Sabinove až päťdesiatšesť kusov mliečnych jahniat, tento rok to bude zo všetkých slovenských chovov najvyšš osemdesiatšesť kusov.

Chov oviec má významné a vďaka multiprodukčnému charakteru aj nezastupiteľné postavenie v štruktúre živočíšnej výroby na Slovensku. Produkty z ovčieho mlieka a mäsa sú základom tradičnej slovenskej gastronómie. Nesporný význam chovu oviec spočíva aj v mimoprodukčných oblastiach. Významnou mierou prispieva k zamestnanosti, a tým k rastu životnej úrovne a kvality života na vidieku. Má nezastupiteľné miesto v rozvoji turizmu a agroturizmu, ktoré na rozdiel od krajín západnej Európy nemali na Slovensku tradíciu a sú ešte stále v etape rozvoja a hľadania si svojej klientely.

Nemenej významný prínos ovčiarstva je aj z hľadiska krajinyotvorby. Extenzívny, pastevný spôsob chovu umožňuje udržiavať a kultivovať pre techniku ťažko či úplne nedostupné plochy poľnohospodársky využiteľnej pôdy. Vďaka tomu sa chov oviec na Slovensku na rozdiel od iných druhov hospodárskych zvierat ešte donedávna rozširoval.

Jahňatá exportujeme najmä do Talianska, kde jahňa patrí ku klasickým veľkonočným pokrmom. Tohtoročný

ČO INÍ NEPÍŠU

vývoz takzvaných veľkonočných jahniat zo Slovenska na Apeninský polostrov však nedosiahne ani len úroveň z vlaňajška. Kým už vlni sa ich vyviezlo len okolo osemdesiatšesť kusov, tento rok to bude ešte menej. Pritom boli roky, keď sa zo Slovenska vyviezlo do tejto

krajiny stotisíc až stodvadsaťtisíc jahniat. Dôvodom je najmä výkupná cena na talianskom trhu. Kým vlni slovenskí chovatelia predávali v zahraničí kilogram živej váhy zhruba na úrovni 2,4 eura bez DPH, čo už vtedy nebolo ekonomicky zaujímavé, tento rok je cena iba 2,2 eura za kilogram. V tejto cenovej hladine je už predaj nerentabilný. Slovenskí farmári preto musia narychlo hľadať spotrebiteľov na domácom trhu u nás. No Slováci tradične výrazne zaostávajú v konzumácii jahňaciny a baraniny za európskym priemerom.

Zväz chovateľov oviec sa už niekoľko rokov usiluje zvýšiť povedomie o tomto zdravom a hodnotnom mäse a medzi konzumentmi šíri heslo: „Nájdí si svojho baču.“ Záujemcom odporúča nákup jahniat priamo od chovateľa, pričom takýmto nákupom sa zvýši aj spotreba jahňaciny u nás. Ide o mieru primeranej cenovej ponuky. Kým do Talianska sme jatočné jahňatá vyvážali ešte aj za dve eurá a štyridsať centov za kilogram, u nás sa predávali aj za sedemdesiat eur za kilogram. Preto treba uvažovať o zvýšení predajnosti jahňaciny napríklad jej cenovým priblížením sa ekonomickým možnostiam obyvateľov Slovenska.

Ján ČERNÝ
Foto: Štefan KAČENA

Klíči slovenská farebná jar

Ľudovít ŠTEVKO

Po zhladnutí televíznej relácie RTVS Reportéri musela citlivým ľuďom naskočiť husia koža: Vracajú sa v inej podobe časy normalizácie? Vyšetrovací tím Slovenskej televízie vpadol na Právnickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, aby si tu podal dekana fakulty doc. Eduarda Burdu za prehrešok proti etike a demokratickému zriadeniu, lebo pri 95. výročí vzniku fakulty udelil pamätňé medaily komunistickému premiérovi, bývalému dekanovi, prof. Petrovi Colotkovi a bývalým poslancom HZDS doc. Jánovi Cuperovi a prof. Kataríne Tóthovej. Vysvetlenie dekana Burdu, že pri oceneniach na akademickú pôdu sú rozhodujúce odborné schopnosti a zásluhy, lebo právnická fakulta je apolitická, nepodlieha nijakej ideológii, reportérovi relácie nestačilo a dookola si

mlel svoje, pričom sa odvolával na etickú stránku aktu udeľovania medailí – veď dvaja menovaní pedagógovia boli v prvej top desiatke mečiarizmu. A komunistu Colotka? Čo na tom, že ako prvý dekan v ČSFR zaviedol na svojej fakulte prednášky rímskeho práva! Bol predseda predstaviteľom totalitného režimu. Nebola to chyba vedenia fakulty?

Nebola a médiami kritizovaný docent Burda môže spokojne spať. Nezhrešil, zachoval sa ako čestný akademický funkcionár, napriek tomu, že sudkyňa Katarína Javorčíková, advokátka Zuzana Čaputová a advokát Peter Kubina vrátili medaily s odôvodnením, že ich nemôžu „prijíť“ v situácii, keď toto isté ocenenie bolo pri tej istej príležitosti udelené a odovzdané aj osobám, ktoré boli aktívnymi a význam-

nými reprezentantmi štátnej moci počas mimoriadne kontroverzných období moderných dejín Slovenska – komunizmu a mečiarizmu. Paradoxom na celej situácii je fakt, že pani Javorčíková bola kádom komunistickéj Krajskej prokuratúry

KOMENTÁR

v čase, keď bol predsedom vlády komunistu Peter Colotka. Nežalovala náhodou pani krajská prokuratorka ľudí zato, že utekali za hranice? Hovorila to iba zlé jazyky?

Kádrovania a bifagovania ľudí pre politické postoje a názory sme si užili pred prevratom i po prevrate akurát dost. Čo spáchali Colotka, Cuper a Tóthová, že ich ostrakizuje bývalý prešovský študent marxisticko-leninskej teórie, propagandista orgánu ÚV KSS Nové slovo Marián Leško, v popre-

ratových časoch pisateľ politických komentárov denníka Sme, Denníka N a Trend? Dvojnásobný prezident Ivan Gašparovič ako bývalý docent právnickej fakulty sa na zoznam ocenených ani nedostal, lebo vraj neprávom nevymenoval Jozefa Čentéša za generálneho prokurátora. Ani Bacílek by to politicky lepšie nezdôvodnil.

V rámci novej normalizácie sa chystá kráľovanie ľudí. Mimovládne organizácie (a nielen Via Iuris) spúšťajú mediálnu antimečiarovskú aj antificovskú kampaň a demonštrácie adolescentov na spôsob farebných revolúcií pána Demeša. Kto si to nazval politickou pedofiiliou, počas ktorej sa môže na bielych blúzkach dievčat objaviť krv akože po zásahu kukláčov. Je to fotografické a náramne pôsobivé pre domáce a zahraničné kamery. Zdá sa, že na Slovensku bol pár rokov pokoj, treba to zmeniť v záujme vyššej celosvetovej moci Open Society Foundations. V prezident-skom paláci tomu budú tleskať a vymenia uniformy Francisciho slovenských dobrovoľníkov za rovnosť pechoty US-Navy. Možno je to len nepodarená fikcia ako vo filme Únos režisérsky hviezdy

Marianny Čengelovej-Solčanskej. RTVS už odzvonila politickej korektnosti. Reportéri z Mlynskej doliny už majú namierené na správne terče. Namiesto toho, aby priniesli kritickú reportáž o istom nedotknuteľnom riaditeľovi sekcie spravodajstva RTVS Lukášovi Dikovi, ktorý slúži politickým záujmom istých pánov Grendela či Lipšica (ach tie nešťastné esemesky) a vyjadruje sa o svojich kolegyňach opizlo a s dešketo, naprávajú si politickú chuť na akademickú pôdu, molestujú dekana fakulty a strašia verejnosť Colotkom a mečiarizmom. Na rade je Fico, Danko a Bugár?

Vo vzduchu cítiť príznaky farebnej slovenskej jari. Máte už v záhradách posadené? Lebo odklad sejby na horúce leto sa vyplatíť nemusí.

Premiér Fico si situáciu vo verejnoprávnej RTVS uvedomuje. Preto verejne vyhlásil, že sa vzdáva svojej zákonnej podstaty. Správa sa ako ďalšia komerčná televízia. Nepriamo vyzval poslancov, aby v najbližšej voľbe riaditeľa v júni nepodporili Miku. Dlho doba jeho výmenu presadzuje aj Dankova SNS. Kedy sa konečne vyjadri aj Bugár...

Susedia sa ocitli v problémoch

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Orgány Európskej únie sa k našim susedom správajú dosť diktátorsky. Rakúsko, Maďarsko aj Poľsko v súvislosti s utečenckými kvótami majú aktuálne veľké problémy. Predseda Európskej komisie (EK) Jean-Claude Juncker odmietol žiadosť Rakúska, aby mu Únia umožnila vystúpiť z povinného programu na presídľovanie utečencov. Ten Viedeň zaväzuje k tomu, aby prijala viac žiadateľov o azyl v rámci kvóty pridelenéj Bruselom. „Rakúsko je zo zákona povinné podieľať sa na programe a ja osobne očakávam, že si Rakúsko splní svoje povinnosti,“ napísal Juncker v odpovedi rakúskemu kancelárovi Christianovi Kernovi na konci marca.

Budapešť sa v reakcii na správu EÚ, že Maďarsko bude tlačene, aby akceptovalo svoj podiel

v otázke utečencov v súlade s režimom EÚ na ich prerozdelenie, tvrdo voči Bruselu ohradila. Štátny tajomník maďarského ministerstva spravodlivosti Pál Völner sa vo svojom stanovisku vyjadril, že správa je pokusom

POZNÁMKA

Bruselu vyvíjať nátlak na Súdny dvor Európskej únie pred nadchádzajúcim konaním, v ktorom sa Maďarsko, Slovensko a Poľsko budú snažiť o zrušenie utečenckých kvót. Výroky v správe podľa Völnera hrubo zasahujú do nezávislosti súdu.

Britský denník The Times v utorok 4. apríla uviedol, že diplomatické zdroje z prostredia EÚ tvrdia, že Nemecko, Francúzsko a ďalších dvadsaťjeden štátov je pri-

pravených dať v tejto otázke Poľsku a Maďarsku ultimátum. Diplomatický zdroj denníku uviedol, že Úniu v tejto záležitosti nemožno vydierať. Diplomati vo svojom vyjadrení nepochybuje o tom, že súd potvrdí zákonnosť systému kvót. Ten by mal celú záležitosť prerokovať v máji a konečný verdikt sa očakáva v budúcom roku.

Aj keď petícia proti systému kvót bola podaná spoločne Budapešťou a Bratislavou, v správe nie je o Slovensku nijaká zmienka. Budapešť z toho dôvodu upod-zrieva EÚ z predpojatosti voči Maďarsku a Poľsku. Nedávny návrh Rakúska odstúpiť z tejto schémy nebol tiež podľa štátneho tajomníka uvedený v správe. Takáto selekcia podľa neho ukazuje, že Únia sa snaží uplatniť politický tlak najmä na Poľsko

a Maďarsko. Varšava zaujala k uvedenej správe podobný postoj. Poľský minister zahraničia Witold Waszczykowski argumentoval, že Poľsko nesie svoje bremeno záťažou na rovnakej úrovni ako ostatné krajiny EÚ. Odvoláva sa pritom na 1,26 milióna žiadostí o víza podaných Ukrajincami, ktoré počas minulého roka schválili poľské orgány. Polovica z nich navyše umožňuje obyvateľom Ukrajiny v Poľsku žiť a pracovať.

Maďarskí predstavitelia už dlhší čas vedú kampaň proti tomu, čo považujú zo strany Bruselu za zasahovanie do vnútorných záležitostí štátu, a to najmä v oblasti migračnej politiky. V dôsledku utečeneckej krízy, ktorá zasiahla Európou v roku 2015, začala Budapešť napríklad budovať na hraniciach so Srbskom a s Chorvátskom ostený plot. Dala tiež zelenú automatickému zadržiavaniu všetkých žiadateľov o azyl, ktorí sa nachádzajú v utečeneckých táboroch. Maďarsko začiatkom minulého týždňa navyše spustilo celonárodnú kampaň, v ktorej sa ľudí pýta, ako sa vyrovnáť s tou politikou Európskej únie, ktorá predstavuje hrozbu pre nezávislosť krajiny.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

LETÍSKO
VÁCLAVA
HAVLA

V PRAHE
PRE MŔTVEHO
PREZIDENTA

LETÍSKO
ANDREJA
KISKU

V POPRADE
PRE ŽIJÚCEHO
PREZIDENTA

SPOZA OPONY

Veľká noc sa začína pre každého inak, ale aj keď dátumy môžu byť rôzne, vždy ide o to isté. O nepretržitý, vekmi neoslabený význam sviatkov, ktoré vyvrcholia zmŕtvychvstaním. Keď tisícové masy v pravoslávnom kostole Krista Pána v Moskve na oznámenie kňaza Christos voskrese! z plných hrdiel zvolajú Christos voistinu voskrese! – Kristus naozaj vstal z mŕtvych!, je to len jedna podoba z tisícov iných chrámov iných náboženstiev, podoba nezlomnej viery nielen náboženskej, ale prirodzene ľudskej, že zánik nie je večný, že je vždy nádej vo VZKRIESENÍ. Pre tú nádej je Veľká noc najvýznamnejším kresťanským sviatkom.

O moskovskom chráme hovorím z jediného jedného dôvodu. Je symbolom toho, ako sa na širší Rusi ničili chrámy. „Báťuška“ Stalin nechal chrám aj s pamätnými tabuľami mien vojakov, ktorí porazili v roku 1812 Napoleona, zrušili a na jeho mieste uprostred Moskvy postavil bazén. A keď tu opäť stojí chrám, v ktorom možno

oznámiť radostnú zvesť, že Kristus vstal z mŕtvych, je to symbol vzkriesenia. Rovnako ako keď to zaznieva v starých drevených gréckokatolíckych chrámoch na východe Sloven-

Prečo je Veľká noc taká veľká

Dušan D. KERNÝ

ska, ktoré veriaci udržali až do dnešných čias a časť z nich je medzi pamiatkami UNESCO.

V duchu sa pripájam k zvolaniu Christos voistinu voskrese!, lebo medzi mnohými je to dodnes po tieto dni aj pozdrav. Pravda, je to aj kus možno meniaceho sa samého seba. Pretože ani u nás neboli najväčšie kresťanské sviatky samozrejmosťou. Boli osobitné školenia o tom, ako namiesto vianočných sviatkov používať bez výnimky všade slovné spojenie Sviatky mieru a namiesto Veľkej noci Sviatky jari. Sviatky

ako aj Veľkú noc bolo „posilnené“ zásobovanie pracujúcich. V masovej vlne obstarávania a úsilia o únik do hôr, na sneh pochopiteľne ťažko presadiť, aby sa rodina sústredila na to hlavné – teda na Veľký pôst. Ten pôst symbolizoval nielen telesnú, ale duševnú prípravu na veľké sviatky, sústredenie sa na symbolické civilizačné významy, ktoré robia Veľkú noc veľkou. Bojovalo sa, po celý rok vo vtedy monopolných jedálňach vo fabrikách, v školách úradoch a reštauráciách, kde chodili milióny ľudí, sa zaviedol

bezmäsitý štvrtok, aby sa potlačil cirkevný zákaz jedenia mäsa v piatok. Išlo o prevýchovu, odvykanie celých generácií nielen preto, že mäso nebolo dostatok.

Prevýchova sa týkala všetkého, vysokoškólováci mali brigády zbližiť s robotníckou triedou a pochopiť význam fyzickej práce. Úspešne som to absolvoval v Jelšave a v Lubeníku, kde sa ešte dnes vyrábajú magnetové tehly. Z možného výberu som sa prihlásil do kameňolomu a na vykládku práškoveho nehasného vápna, dodnes na to s uspokojením spomínam. Pretože robotnícka trieda, zastúpená miestnymi zodretými mužmi, čo naháňali výkon, sa rehotala. Lebo ani z vápna a ani z rozbíjania balvanov desaťkilo-

vým kladivom tak, aby nepoškodili drvičku, ktorú s najlacnejšou cigaretou Detva a úsmevom v kútiku úst obsluhovala robotnícka trieda, si zarobiť nemohli. A tak sme ušetrili spolužiaka Svetozára Stračinu a jeho ruky, ktoré potreboval pre klavír a skladanie. Boli mu nad zlato, ako aj nad všetku skúsenosť vedieť, ako ťažko je pracovať fyzicky. Dnes, keď ho niet, ale medzinárodný rozhlasový festival folklórnej hudby nesie meno Svetozára Stračinu, tleskam odušu mojimi kedysi vypracovanými dlaniami. Folklór žije, tradícia žije, identitu sa nepodarilo potlačiť. A to sa stane aj teraz, keď je všetkého taká záľaha.

Noviny namiesto o pôste píšú o tom, ako zdravo ješť. Wellness sa pretekajú v tom, ako možno Veľkú noc stráviť s pôžitkami všetkého druhu. A myslia tým naozaj pôžitky a najmä všetky. A tak Veľká noc je veľkou nielen pre ten symbol vzkriesenia, ale aj nádeje v životaschopnosť takej identity, ktorú neprevalcuje ani globalizácia, zbrojenie, vojny horúce a vytváranie nových hraníc v Európe v terajšej vojne studenej.

SEBAOBRAÑA

Na konferencii k dvojstému výročiu narodenia Ľudovíta Štúra 8. 12. 2015 zaznela aj výzva slovenskej inteligencie, ktorú nikto v médiách nepublikoval a stojí za to pripomenúť si ju. Súčasný stav Slovanstva – aj vzhľadom na dávne predpovede, aj vzhľadom na súčasné úlohy voči sebe a vlastnej budúcnosti – je natoľko neuspokojivý, že ho oprávnené možno označiť ako kritický. V takomto stave vzájomných vzťahov sa jednotlivé slovenské národy a ich štáty stávajú ľahkou korisťou tých, ktorí si na úkor Slovanstva rozširujú životný priestor a mocenské postavenie. Takýmto deštruktívnym tlakom dokáže úspešne odolať iba kompaktné, ideou spoločného prospechu pevne vnútorne integrované spoločenstvo.

O Slovanstve

Hlavnou úlohou slovenských národov je: usporiadať si naše vzájomné vzťahy, aby mali skutočne bratský charakter, a svoje spory riešiť výhradne mierovými prostriedkami. Len tak sa môže Slovanstvo stať uznávanou a rešpektovanou autoritou a prevziať civilizačnú štafetu ľudstva. Vytvoríť si vlastnú koncepciu života a vzájomných vzťahov, prirodzene vychádzajúcu z podstaty našej slovenskej identity a charakteru, aby sme mohli žiť konečne podľa vlastných predstáv, potrieb a záujmov predovšetkým na naš, a nie na cudzí prospech. Neodkladne odstraňovať negatíva vlastného vývoja a zároveň aj falošné hodnoty úpadkového a nehumánneho hodnotového systému tzv. západnej civilizácie. Vytvoríť si vlastnú hierarchiu hodnôt vychádzajúcu z našich historických skúseností, ktoré sa nám v priebehu nášho vývoja osvedčili. Chrániť a všestranne podporovať normálnu, čiže funkčnú a svoje úlohy si zodpovedne plniacu rodinu a propagovať výchovu k rodičovstvu. Zaviesť výchovu k prirodzenému vlastenectvu a formovanie kladného vzťahu k vlastným hodnotám nášho historického a kultúrneho dedičstva do všetkých typov škôl v SR aj prostredníctvom verejnoprávných médií.

Súčasná globálna kríza je spôsobená opakovaným zlyhaním hodnotového systému tzv. západnej civilizácie, ktorá nad všetko, aj nad život a hodnoty ľudskosti, nadradila zisk a sebecký prospech na úkor celého ľudstva a jeho budúcnosti. Hlavným produktom tejto civilizácie je konzumný životný štýl, ktorý bezohľadne a na úkor budúcich generácií ničí nielen prírodné zdroje, ale propagovaním relativizmu, nihilizmu a bezperspektívnosti života degeneruje aj prirodzenú ľudskú tvorivosť ako základ kultúry. Konzumizmus ako netvorivý a parazitický životný štýl, ponížujúci človeka hlboko pod úroveň schopností a možností ľudskej podstaty, sa nikdy v dejinách neosvedčil a doviedol všetky ním postihnuté civilizácie k rozkladu a zániku.

Ak sa Slovanstvo poučí z vlastného vývoja, odstráni vlastné negatíva a spojí svoje zdroje a tvorivý intelektuálny potenciál svojich národov – má na to všetky predpoklady a môže sa stať dejotvornou silou, ktorá je schopná prevziať civilizačnú štafetu ľudstva. Kedy, ak nie teraz, keď doterajšia vedúca sila svetového vývoja – tzv. západná civilizácia, opakovane zlyháva? Kto, ak nie naša generácia, ktorá je z každej stránky pripravená zvládnuť takýto epochálny projekt? Dokážme, že na to máme aj vôľové, intelektuálne a charakterové predpoklady!

Robert LANDIS

Spisovateľ a publicista Stanislav HÁBER o aktuálnom dianí na Slovensku

Verejnosť je manipulovaná a zavádzaná

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ – Foto: archív S. H.

Stanislav HÁBER je plodný autor próz, ale aj poézie. Na svojom konte má už niekoľko desiatok kníh. Okrem toho sa profesionálne venuje publicistike a počas svojej novinárskej kariéry pôsobil vo viacerých periodikách, ale aj v STV a v ďalších elektronických médiách. Keďže v momentálnej kauze „zrušenia amnestií“ patrí k informovaným novinárom, vyslovil sa o nej v niekoľkých svojich blogoch v ústrednom denníku a tiež na sociálnych sieťach. Nasledovala znepokojivá reakcia...

• Jednou z hlavných mediálnych udalostí v ostatnom čase je rušenie tzv. Mečiarových amnestií. Je to podľa následných reakcií ďalší krok k polarizácii spoločnosti. Vzápätí ste dostali do schránky mimoriadne znepokojivú zásielku. Môžete opísať, ako to bolo?

Anonym mi 8. marca napísal: „Vojna likviduje. Čo vás čaká?“ A k tomu bol priložený deväťmilimetrový ostrý náboj.

• Predpokladám, že ste po tom vykonali pochopiteľné kroky. S akým výsledkom?

Doteraz (do 5. apríla, pozn. autora) nebol nijaký výsledok, napriek môjmu podaniu na políciu, Generálnu prokuratúru SR aj inšpekciu ministerstva vnútra.

• Aký je váš pohľad na samotnú kauzu „amnestie“?

Päť rokov som sa k politike nevyjadroval. Potom ma vyzval Pavol Demeš na verejnú diskusiu. Vrável som v nej o skutočnej vražde Mettiho Buberníka, a nie o nehode Remiáša – o tom, že právne uspokojivo mohol ktokoľvek zrušiť Mečiarovu amnestiu obrátením sa na Európsky súd v lehote šiestich mesiacov od jej vydania. Nikto to vtedy neurobil. Potom mi prišiel anonym. Nevieť, či to spolu súvisí, alebo či ide o možné zastrašovanie zo strany neprispôsobivých susedov. Človek rovnakého mena totiž vystupoval v médiách ako známy kukláč. Človek rovnakého mena má firmu na likvidáciu munície. Ak naozaj pracoval na polícii, mohol poznať Remiáša aj Oskara F. O nich som pripravil v roku 1996 film Utajení svedkovia prehovorili. V ňom dve nové spojky Miloš Lauko a Ľubor Kovalčík povedali, že Oskar a Remiáš prijali za výpoveď sumu milión šilingov. Vtedy som zabezpečoval aj ochranu Lauka a Kovalčíka.

Keď vtedajší minister vnútra Gustáv Krajčí zistil, že som len redaktor a nepracujem pre žiadnu bezpečnostnú službu, ponúkol mi zmluvu na svojho poradcu. Prijal som ju. Na druhý deň sme ju zrušili. Zo sekretariátu predsedu vlády prišiel pokyn, že nesmiem pracovať ako poradca ministra vnútra. Lauko ma požiadal o pomoc, lebo sa bál o život. Oskar totiž natočil video, v ktorom povedal, že ak by sa po smrti Remiáša stalo niečo aj Laukovi a Kovalčíkovi, tak nech všetci vedia, že ich má na svedomí Mečiar a Lexa. Vraždy sa nestali

Výhražný anonym.

Náboj v obálke.

a už boli označení vrahovia. Lauko sa zľakol a prosil ma o pomoc, že im ide o život. Tak som im pomohol. Markiza mi sľúbila medializáciu ich položenia,

Spisovateľ a novinár Stanislav HÁBER.

ale sľub nespĺnila. Potom ma riaditeľ STV Igor Kubiš dal vyvieť pred budovu televízie, že som provokatér. Nakoniec som film nakrútil vo VTV. A nové spojky Lauko a Kovalčík sa báli ďalej. Smrť Remiáša opozícia v roku 1998 spájala s politikou. Skutočnú vraždu Buberníka, ktorý najprv vypovedal, že Remiáš mal spory s podsvetím, po čom zrazu Buberníka našli mŕtveho, zhoreného v aute, nikto nespomínal. Dve spojky sa báli o život, lebo Buberník ich navštevoval. Opoziční poslanci Milan Kňažko a Ján Čarnogurský pomáhali Oskarovi. Hrozila kriminalizácia politiky pred voľbami v roku 1998. Tak Mečiar vydal amnestiu, aby upokojil situáciu, ako humánný akt. Jej dnešné rušenie je nezmysel.

• Aký máte pocit ako dlhoročný a skúsený publicista zo súčasnej novinárskej scény, najmä mainstreamovej a verejnoprávnej?

Pred rokom 1989 ma vyšetrovala ŠtB, potom federálna tajná služba. V roku 1999 mi dal lustráciu generál Ladislav Pittner, že som nikdy nebol spolupracovník ani pracovník tajnej služby. Potom mi ponúkol vstup do SIS, odmietol som. Novinári sú vždy objektom záujmu tajných a je to

ocitli v opozícii. A práve v tomto období sa zrodil pravdepodobne mýtus Ladislava Pittnera. Opozícia vytvára paralelnú tajnú službu, organizovanú bývalými najvyššími funkcionármi SIS, ktorú reprezentuje Ladislav Pittner ako expert na políciu a tajnú

Zložené odklíňanie minulosti

Peter ŠTRELINGER

službu. O zákulisí paralelnej tajnej služby píše veľmi zasvätené Peter Tóth, bývalý novinár a spravodajský dôstojník SIS, vo svojej knihe Bežec: „Uprimne povedané, Ladislav Pittner bol v skutočnosti len maskotom komisie, pretože spravodajsky, analyticky, právne a ani formulačne nemal veľmi čím prispieť. Bol však opozičným politikom, hovorcom nielen KDH, ale aj celej opozície pre bezpečnostnú a spravodajskú problematiku, čo bolo pre činnosť komisie geniálnou zásterkou... Ako politik stáva na osem mesiacov medzi marcom a novembrom 1994. V predčasných parlamentných voľbách však opäť zvíťazil Mečiar a KDH a spolu s ním aj Pittner sa

S aroganciou Ladislava Pittnera stretol som sa ako novinár asi rok po zaverčení prezidentovho syna, písal som o tom v glose v SNN č 11. Moja guráž stála pri písaní reportáže o Pittnerovi na vratkách nohách: vychádzal som z listu, ktorý nám prišiel do redakcie o „zbernom židovskom tábore v Malackách“. Podpísaný bol Výbor pre spravodlivosť na Slovensku. Teda anonym. Nuž, musel som dokázať pravdivosť listu. Generál vo výslužbe Jozef Brunovský, odbojár, mi potvrdil, že starý Pittner sa podieľal za prvej Slovenskej republiky na prenasledovaní Židov. „Po skončení vojny ho zaistili a internovali v nemeckom tábore v Petržalke.“ A prihlásili sa aj ďalší svedkovia, trebárs spolužiacka Ladislava Pittnera, ktorá s ním chodila do nemeckej školy v Malackách: „On vám chce kázať o morálke? Veď jeho otec bol nacist a Laco bol v Hitlerjugend.“ Keď som ju navštívil, poskytla mi fotografie, ako malý

u každého z nich vec vnútornej integrity. Novinár Peter T. dva roky písal v Sme, bol veliteľom u tajných a je na to hrdý. Vedel, že Remiáš mal styky v podsvetí, ale neinformoval o tom, lebo podľa vlastných slov veril, že za všetko môžu Mečiar a Lexa. Potom takito „veriaci“ novinári krivia pravdu a verejnosť je manipulovaná.

• Obráťme list smerom k príjemnejším veciam, teda k pôvodnej literatúre. Nedávno vám vyšiel román Kričiacie kamene. Ako si vyberáte témy svojich próz? Napríklad v tomto konkrétnom prípade?

Román som dopísal v roku 2000. Keďže som bol za dvadsaťtri rokov trikrát v rôznych obdobiach hovorcom Vladimíra Mečiara, som vďačný Ikaru, že našiel odvahu ho vydať. Počas sedemnástich rokov mám už množstvo iných románov ukončených. Kedy vyjdú, neviem. Možno nikdy. Témy si nevyberám, téma si vyberá mňa a núti ma ju zobraziť. Nakoľko podarene, rozhodnú čitatelia. Dnes ak neprídu do kníhkupectva a nepýtajú si môj román priamo, tak ťažko zistia, že vyšiel. Kníhkupectvá ho majú, ale nepropagujú.

• Ako spisovateľ delíte svoj čas medzi poéziu a prózu. Dá sa hovoriť, že máte básnické a prozaické obdobie? V akom sa momentálne nachádza autor Stanislav Háber?

Nie, nepoznám takéto obdobia. Poéziu pišem vždy. Teda od šiestich rokov, keď mi vyšla prvá básnička v novinách. Próza ma musí pohltiť, aby som ju dopísal. Rozpísal som množstvo prozaických diel, no nie všetky som dopísal. Napriek tomu mám ukončených a nevydaných niekoľko ďalších románov: Úsmevy z pekla či Skutky vracajú úder, ktoré môžu ísť kedykoľvek hneď do tlače. Mám tiež ukončené rozmerne vyššie sedemstotostranové dielo Svätí na každý deň (ročný slovenský kalendár svätých), kde sú životopisy svätých na každý deň v roku. Ďalej mám hotový román Duše mŕtvych hovoria či detský muzikál Šimšilijum, o ktorom prebiehajú rokovania s Novou scénou na jeho uvedenie. Hľadá sa ešte autor hudby a prebehli už rokovania s Yxom Dohňanským z Hexu, ale kým nie je dohodnuté všetko, nie je dohodnuté nič. Samozrejme, k tomu mám asi niekoľko ton (to myslím vážne) poézie, ktorú pišem popri tom všetkom neustále.

Laco Pittner spolu s ňou v bielych podkolenkách vítajú prezidenta Tisa v Malackách. Našiel som aj ďalších svedkov, ktorí spomínali, že Karol Pittner, keď sa blížili Rusi, ušiel s nemeckými vojskami. Vraj ho zaistili aj s nakradnutým židovským majetkom.

Po uverejnení prvej a druhej časti reportáže prišla do našich novin žaloba. Poslanec Pittner žiadal redakciu o ospravedlnenie. V prípade splnenia poslancovej žiadosti a následnej žaloby hrozilo našej redakcii zaplatiť pokutu niekoľko miliónov korún. Mal som síce i svedectvo Kolomana Kovačiča, ktorý tvrdil, že až do konca vojny slúžil v jednotkách HG pod velením nadzbrojníka Karola Pittnera. No napokon pri publikovaní tretej časti reportáže pomohol mi zázrak: získal som súdny spis Karola Pittnera s množstvom dokumentov, kde bol okrem iných vecí aj jeho preukaz Deutsche Partei číslo 76474. Po uverejnení tretej časti mojej reportáže stiahol Ladislav Pittner všetky žaloby na našu redakciu.

Paradoxom je, že po nastúpení vlády Mikuláša Dzurindu v roku 1998 sa stal Ladislav Pittner aj po treťi raz ministrom vnútra. A v roku 2003 dokonca aj riaditeľom SIS. Tento veľký manipulátor s verejnou mienkou zomrel v roku 2008.

Mediálna politika štátu podľahla zákonom ulice a prepadla sa na samé dno

Novinárske povolanie stratilo nezávislosť

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatura: Andrej MIŠANEK

Internet radikálne zmenil systém šírenia informácií. Dovtedajšie nosiče – ako tlač, rozhlas a televízia, sa popri internete stali ťažkopádny nástrojmi, lebo ich pôsobenie významne obmedzuje legislatíva. Internet nemá nijaké špeciálne právne obmedzenia okrem všeobecne platných zákonov občianskeho a trestného práva. Dokonca tlačový zákon prešiel takou redukciou, že vydavateľia sa stali absolútnymi páni nad obsahom novín. Zrušil povolanie novinár a zároveň aj jeho práva a povinnosti. Existencia novinárskych organizácií sa v takomto právnom prostredí stáva zbytočnosťou zdegradovanou na spolok ľudí, ktorí si zaplatia spoločné posedenie raz do roka. Bez akýchkoľvek konzekvencií na spoločnosť.

Ak si novinár nespozná svoj článok v novinách, nemá nijakú možnosť brániť sa. Môže odísť zo zamestnania. Je to vážny problém mnohých novinárov – žiteľov rodín. Preto označenie presstitúti nie je celkom férové. Pravda, nájdú sa aj takí, ktorým nerobí problém predať sa. A na mediálnom trhu sa necení charakternosť, skôr naopak prispôsobivosť v každom smere. Preto dnes nejestvuje rozlíšenie medzi bulvárom a mienkotvornými novinami. Toto delenie je dávno prekonané. Vidno to pri porovnaní spravodajských či publicistických relácií verejnoprávneho rozhlasu a televízie s komerčnými stanicami. Takmer niet rozdielu vo výbere tém, ba ani v ich podaní. Napokon, všimol si to už aj premiér tohto štátu, ale až pred skončením funkčného obdobia generálneho riaditeľa RTVS.

■ TOTÁLNY ÚPADOK

Dielo novinára nepodlieha pod zákonnú úpravu ochrany autorských diel. Nijaká odborová organizácia nezastrešuje novinárov a ich právo na odmenu. Honoráre novinárov sú na úrovni sedemdesiatych rokov minulého storočia. Slovenský syndikát novinárov – najstaršia novinárska organizácia, prešiel od politikárčenia k biznisu a dnes mu na prednášku odborníka z Latinskej Ameriky prídu traja ľudia! Načo aj? Zasaňtočil hnuťelný i nehnuteľný majetok, akým disponoval. V nenávratne je archív Novinárskoho študijného ústavu (NŠÚ), rekreačné

zariadenia i budova samotného syndikátu.

NŠÚ fungoval od roku 1955 do roku 1990. Zhromaždil cenný dokumentačný materiál, ktorý syndikát odovzdal do súkromných rúk. Tlač predsa predstavuje ohromnú pamäť národa. Kto sa jej potreboval zbaviť? Prečo Ján Langoš netrval na prevzatí archívu NŠÚ, ak mu skutočne išlo o zachovanie pamäti národa? Pamäť národa nie je ukrytá len vo zväzkoch ŠtB.

■ HROZBA POKUTAMI

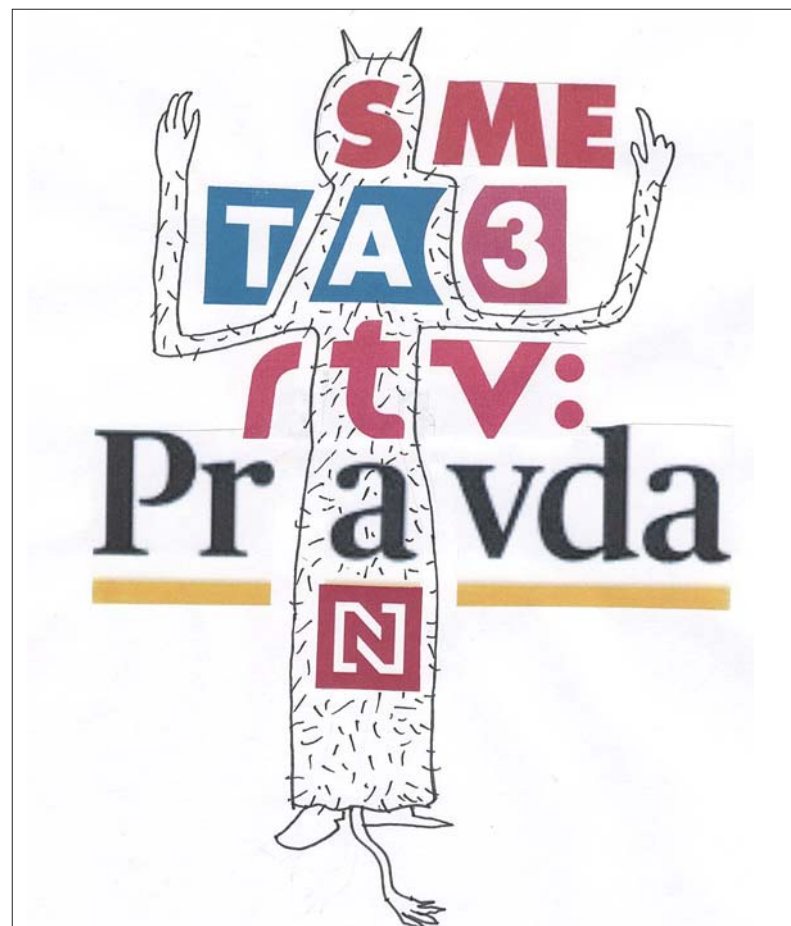
Merkelová na spoločnej tlačovke s odchádzajúcim americkým prezidentom Obamom povedala šokujúce slová o potrebe vládnej kontroly nad internetom. Vraj „digitalizácia je rozvratná technologická sila, ktorá vyvoláva hlboko prenikavé zmeny a transformuje spoločnosť“. Netrvalo dlho a došlo k naplneniu jej slov. Nemecká vláda 5. apríla tohto roku odsúhlasila návrh zákona, ktorý má zamedziť šíreniu nenávistných prejavov a falošných správ prostredníctvom internetu. Internetové spoločnosti vrátane sociálnych sietí Facebook a Twitter budú teda musieť na základe tohto zákona do dvadsiatich štyroch hodín odstrániť obsah, ktorý bude vyhodnotený ako hanlivý a nenávistný. V prípade nedodržania zákona im hroziia pokuty až do výšky päťdesiat miliónov eur.

■ PUTÁ NA SLOVÁ

A nedá sa povedať, žeby Slo-

vensko zaostávalo za Nemeckom v prijímaní legislatívy útočiacej proti slobode slova. Vlni v októbri schválila vládna koalícia novelu trestného zákona, ktorej cieľom je sprísniť boj proti extrémizmu. Protiextrémistickú legislatívu ministerka Lucia Žitňanská zahrnula do zákona o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia. Trestné činy extrémizmu spadajú pod deväť paragrafov a sú definované ako podpora a propagácia skupín smerujúcich k potlačeniu základných práv a slobôd, popieranie holokaustu, hanobenie národa, rasy a presvedčenia a ďalšie. V zákone sú definované extrémistické skupiny, materiál, osobitné motívy i samotný pojem extrémizmu. Nemožno pochybovať, že práve rozmach sociálnych sietí podnietil novelu zákona.

Sudca Najvyššieho súdu Štefan Harabin vytkol novele trestného zákona štyri profesionálno-odborné pochybenia. Medzi nimi zavádzanie neústavnej kriminalizácie slobody slova, prejavu a myslenia i princíp prezumpcie viny. Podľa Harabina by mal konať generálny prokurátor, lebo Slovenská republika prijala zákon odporujúci ústave i Európskemu dohovoru. Harabin sa domnieva, že svojvoľa na strane štátnych funkcionárov neprestane, pokiaľ sa do právneho poriadku nezavedie zákon o osobnej hmotnej zodpovednosti za spôsob rozhodnutia aj hlasovania. V súčasnosti na nesprávne rozhodnutia doplácajú všetci občania, lebo poškodení sú odškodňovaní zo štát-

neho rozpočtu. Volanie po kontrole webu vyhovuje najmä „tradičným“ mainstreamovým médiám. Slovensko sa okamžite pripojilo k hlásateľom jedinej pravdy a bratislavská kaviareň začala vydávať zoznam konšpiračných médií. Pochopiteľne, že SME, denník N či dokonca RTVS sa v ich zoznamoch neobjavili. Napriek tomu, že koncept ich zamerania má neodškriepiteľne cieľ nie celkom zhodný s verejným záujmom.

V súčasnosti, keď sa zásahmi zákonodarcov rozkladá ústavný systém štátu, by bolo iluzórne chcieť, aby mediálna politika fungovala v súlade s ústavným poriadkom Slovenskej republiky. Kam sa až prepádla úroveň zákonodarcov, azda najlepšie vystihuje rokovanie parlamentu o zrušení Mečiarovej amnestie. Parlament prijal ústavný zákon,

v ktorom presne definoval možnosť zrušenia Mečiarových amnestií a milosti prezidenta Michala Kováča vlastnému synovi. Už na druhý deň po uverejnení ústavného zákona v Zbierke zákonov parlament rokovával o zrušení amnestií a milosti. Poslankyňa za SaS Jana Cigániková však vystúpila v rozprave s pozmeňujúcim návrhom! K platnému ústavnému zákonu! Teatrálne sa domáhala zrušenia všetkých milostí udelených prezidentom Kováčom v kauze Technopol, aj keď ani nie pred týždňom poslanci ponechali v platnosti milosti pre všetkých aktérov v podvoide na firme Technopol, v ktorej bol obvinený a omilostený aj prezidentov syn. Takže, čo s mediálnou politikou v štáte, v ktorom sa odbornosť a zodpovednosť politikov prepádla na samé dno?

Koho chlieb ješ, toho pieseň spievaj – mimovládky na Slovensku spievajú za Sorosove peniaze

Za oponou akože nezávislých mimovládnych organizácií

Ludovít ŠTEVKO – Foto: internet

Pri bližšom pohľade na neobyčajne pestrú a početnú mozaiku slovenských mimovládnych organizácií zisťujeme, že sociálne, zdravotné, výchovno-vzdelávacie a kultúrne služby tzv. tretieho sektora pokrývajú iba jednu tretinu ich činnosti. Naše mimovládky sa zaoberajú zväčša inými otázkami, predmetom ich záujmu je politika, problémy demokracie, ľudských a občianskych práv. Politiku, pravdaže, nemožno z nášho občianskeho života vylúčiť, veď nás ňou každodenne hystericky kŕmia médiá, ale nie je v poriadku, ak si mimovládne organizácie popri svojom názve uvádzajú prívlastok nezávislé, a pritom svojimi výstupmi, ovplyvnenými aj personálnym obsadením, vykonávajú praktickú politiku, sledujú ciele istých politických strán, ale najmä zahraničných donorov.

Možno hovoriť o nezávislosti tých mimovládnych organizácií, ak ich zakladateľmi boli aktívni politici? Evidentná politická prepojenosť politikov a niektorých poslancov pravicovo-liberálneho zoskupenia s mnohými tzv. nezávislými a k tomu všetkému vraj neziskovými organizáciami sa nedá odškriepiť, tak ako sa nedá poprieť ich závislosť od zahraničného sponzoringu. Previazanosť s politickými stranami má aj nepriame formy, vyplývajúce z príbuzenstva riaditeľov a manažérov mimovládok s konkrétnymi straníckymi činiteľmi. Za príkladmi politickej previazanosti mimovládok s pravicovým politickým spektrom netreba chodiť ďaleko. Je všeobecne známe, že bývalá premiérka vlády Ivetta Radičová (SDKÚ-DS) stála na čele správnej rady jednej z najvýznamnejších mimovládnych organizácií – Nadácie otvorenej spoločnosti (Open Society Foundation). Nadácia, ktorá je súčasťou celosvetovej siete amerického finančného špekulanta miliardára Georgea Sorosa,

disponuje na Slovensku majetkom v hodnote približne tri milióny eur.

■ ROVNÝ S ROVNÝM...

Druhou známou nevládnou organizáciou je Transparency International Slovakia (TIS), ktorú kočíruje Gabriel Šipoš, organizátor útokov na súčasné ministerstvo zahraničia pre bublinu tzv. predraženého programu v súvislosti s predsedníctvom Slovenskej republiky v EÚ. Šipošovou manipulantkou bola istá slečna Zuzana Hlávková, dočasná zamestnankyňa ministerstva, ktorá sa po krátkom pobyte v štátnej službe vzápätí ocitla v uvedenej mimovládke ako asistentka riaditeľa Šipoša.

Len pre zaujímavosť – finančnú pomoc TIS v roku 2016 poskytli: Open Society Institut – 153 752 USD, Bayer – 126 202 eur, Nadácia Pontis – 62 000 eur, Transparency International Secretariat – 30 000 eur, EURODAD – 13 183 eur atď., atď. Predsedníčkou správnej rady Transparency International, ktorá bdie nad činnosťou riaditeľa Šipoša, je Emília Sičáková-Beblavá, man-

želka bývalého štátneho tajomníka ministerstva práce v Dzurindovej vláde a nezaradeného poslanca NR SR Miroslava Beblavého. Na margo proklamovanej transparentnosti predstaviteľky TIS iba poznámka: Keď pani Sičáková-Beblavá v roku 2005 novinári položili otázku, za koľko si mladomanželka Beblavovci kúpili výstavný rodinný dom, odpovedala, že sa nepamätá, a nedovolila svoj dom odfotohovať.

■ VLÁDA MIMOVLÁDOK?

V roku 2010 predseda Smeru Robert Fico na tlačovej besede vyhlásil, že Transparency International Slovensko je číro politickou inštitúciou a pobočkou SDKÚ. Lídrovi Smeru sa nepáčilo mlčanie TIS o kauzách vlád Mikuláša Dzurindu – ako predaj SPP, Branisko či „vláčky“. Miroslav Beblavý zase podľa Fica v roku 2006 ako štátny tajomník rezortu práce riadil Európsky sociálny fond tak, že na dva roky Brusel zastavil jeho financovanie...

„A táto dvojica bude rozhodovať a určovať, ako ľudia vnímajú korup-

ciu na Slovensku za tej alebo onakej vlády,“ uviedol Fico. Na dokreslenie situácie treba povedať, že Beblavého patrónom bol minister práce sociálnych vecí a rodiny Eugen Jurzyca – niekdajší Sičákov šéf, ktorý mladého, dvadsaťpäťročného dopisovateľa denníka SME Miroslava Beblavého pretvoril na štátneho tajomníka svojho ministerstva. Tak sa vlastne podporovali a zabezpečovali si fleky v prvej i druhej Dzurindovej vláde ovečky zo Sorosovho košiara.

Za sedem rokov sa toho v mimovládnych „neziskovkách“ veľa nezmenilo. Páni ako Dostál, Šebej i Beblavý, známe persóny z tretieho sektora, síce niekoľkokrát prezliekli stranické kabáty, ale nezmenili svoju politickú podstatu tvrdého sorosovského jadra. Beblavý sa ako nezaradený poslanec činí v parlamente aj dnes. Svojím naliehavým chlapčenským hlasom podporoval Gabriela Šipoša a slečnu Hlávkovú v boji proti ministrovi Miroslavovi Lajčákovi v úsilí negovať úspech Slovenskej republiky počas predsedníctva Európskej únie. Trochu

zmužnel a postavil sa do čela niektorých poslaneckých dezertérov s doteraz nezverejneným úmyslom založiť si vlastnú politickú stranu. Chodí po východnom Slovensku a spolu s novými prívržencami presviedča nepresvedčených, že on je tá správna voľba pre Slovensko. Pravda, trochu je odtrhnutý od reality, ale kto dnes v parlamentnej opozícii v honbe za mocou myslí reálne?

Miroslavovi Beblavému sa stala nemilá vec. Jeho bývalý stranícky šéf zo skrachovanej SDKÚ Pavol Frešo vyslovil na jednej tlačovej konferencii v minulom roku podozrenie, že mal podiel v schránkovej firme Palma Tumys. Spoločnosť Palma Tumys bola sprivatizovaná v roku 1991 a mal ju vlastniť Ivan Beblavý, otec poslanca.

„So súčasnou štruktúrou podniku nemám nič spoločné. Nikdy som nevlasťnil ani nevlastním žiadnu schránkovú firmu,“ odpovedal Beblavý. Jeho príjem 5,08 milióna koruny v rokoch 1996 až 2002 mal podľa vlastného vyjadrenia z prekladateľskej činnosti, novinárstva, štipendií na zahraničných univerzitách a z konzultačnej činnosti pre medzinárodné inštitúcie a zamestnania v mimovládnej organizácii INEKO. A kritici pána poslanca „futovaného“ pozadím neziskových organizácií si môžu iba obdivne zapísať...

NA MARGO

V politológii sa udomácnil termín *westernizácia*. Hlavný zahraničnopolitický komentátor vplyvných celosvetových novín *Financial Times* prišiel s termínom *easternizácia*. Gideon Rachman dal tento názov svojej najnovšej knihe. Keďže tie noviny sú rozšírené a všade čítané a autor je známy a pozorne sa číta, ako a o čom píše, samozrejme, aj táto kniha má ohlas. Napísal ju ešte pred zvolením amerického prezidenta Trumpa. Tým väčší je zaujímavá téma, ku ktorej dospel po rozhovorech s poprednými osobnosťami v Singapúre, Pekingu, Šanghaji a v Tokiu.

Posun na Východ

Tak termín *westernizácia*, ako aj Rachmanov termín *easternizácia* si budú asi vyžadovať kvalifikovaný politologický preklad do slovenčiny. Ide o geopolitický posun sveta smerom na Východ do Ázie. Je zjavný trvalý pokles významu európskych mocností (ako je Nemecko či Francúzsko a Británia) ako globálnych politických hráčov. Vplyv veľkých európskych štátov na globálnu politiku je stále menší, zmenšuje sa ich úloha ako faktorov a hráčov vo svetovej politike, o EÚ ani nehovoriac. To napokon nemusíme zisťovať u Gideona Rachmana, to je dnes jasné každému Ďurovi Cechovi, aj keď nečíta noviny. Ale podstatné je, že sa to deje v situácii, keď sa dramaticky mení preorientácia v globálnych pomeroch a postupne sa váha presúva na Východ, rastie význam Ázie.

V Ázii ide o ČLR; to na jej prospech sa deje oná dramatická reorientácia globálneho pomeru síl, postupná zmena na prospech Východu. Možno aj to je zrejme širokej verejnosti, ale nikto to tak nevyargumentoval ako Rachman. Konštatuje, že posun na Východ je nielen nevyhnutný, ale všetci vrátane USA sa mu musia prispôbiť. ČLR možno už o chvíľu bude dominantnou mocnosťou a vytlačí z tejto pozície USA. Autor píše: „ČLR uzurpuje dominantnú pozíciu USA a všetci sa tejto úplne novej situácii budú musieť prispôbiť, pretože je omyl čakať na to, kým sa zmení v Číne spôsob vládnutia.“ Kniha má podtitul *Vojna a mier v storočí Ázie*.

Tento záver je dôležitý, pretože od roku 2010 až do volieb prezidenta 2016 považovali USA Čínu za hrozbu svojho globálneho postavenia. Preto sa čínsko-americké vzťahy stále zhoršovali. Bol to americký omyl čakať na zmenu pomerov v Číne. Keby to pokračovalo, obáva sa Rachman, tento konflikt môže viesť ku katastrofálnej vojne.

Kniha, ktorá hovorí o nevyhnutnosti prispôbiť sa globálnemu presunu moci na Východ, sa veľmi zaujímavo znieva o ruskej politike spolupráce v euroázijskom priestore, historickej úlohe Ruska v tomto priestore. Predovšetkým záujem o Rusko prezrádza veľký záujem a porozumenie autora Rachmana pre Rusko, „ktoré je príčasto predmetom demonizácie, namiesto toho, aby bolo predmetom pochopenia“.

Dušan D. KERNÝ

Severoatlantická aliancia sa neustále viac približuje k ruským hraniciam

Bundeswehr má nové vojenské jednotky

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Všetky slovenské médiá len stručne zaznamenali, že v Nemecku sa vytvoril nový druh vojsk pre kybernetický informačný priestor. Ministerka obrany Ursula von der Leyen z Kresťanskodemokratickej strany CDU to nazvala historickou chvíľou. Ide totiž nielen o jednotku, ale celý obrovský komplex súvisiaci s vytvorením nového druhu nemeckého vojska. Ako povedala ministerka, je na rovnakej úrovni ako pozemné vojská, letectvo a námorníctvo. A to je naozaj historická zmena.

Až do vypuknutia vojny proti Juhoslávii (1991) sa zdôrazňoval obranný charakter nemeckej armády, ktorá bola navyše udržiavaná na nízkych počtoch – na siedmom mieste na svete, v Európe za Veľkou Britániou a Francúzskom. Historická zmena spočíva v tom, že schopnosť obrany pred kybernetickými útokmi zároveň vytvára možnosť protiútokov. Inými slovami, kto je na takej úrovni, že sa dokáže brániť, je schopný rovnako dobre aj útočiť. Hranica medzi obranným a útočným zaradením prakticky nejestvuje. Nový druh vojsk nevzniká na zelenej lúke, už dlhé roky jestvovala malá, v tajnosti udržiavaná jednotka v Reinbachu pri Bonne, ktorá sa cvičila v oblasti kybernetických útokov a obrany. Tá sa stala teraz základom nového druhu vojsk ojedinelého svojou prípravou aj početným zväčšením až na trinásťtisícpäťsto príslušníkov. Celý bundeswehr má okolo stoosmedsiatisíc príslušníkov a personálu.

HISTORICKÁ ZMENA

Táto zmena sa zároveň odohráva v čase, keď Aliancia NATO zvyšuje vojenskú prítomnosť v členských štátoch hraničiacich s Ruskou federáciou. Práve nemecké vojenské štruktúry sa stali veliacimi pre malé jednotky ostatných štátov Aliancie, ktoré v rámci rotácie prišli do Pobaltia. Tým, že ide o rotáciu vojsk v Pobaltí a v Poľsku, neporušujú sa dohody s Ruskou federáciou. Tie neumožňujú trvalé nasadenia vojsk Aliancie NATO. Nemecko ponúka štátom vo východnej Európe vojenskú pomoc. Napríklad podľa českého ministra obrany bola v rámci výcviku pričlenená k bundeswehru česká brigáda rýchleho nasadenia, ktorá je pod nemeckým velením.

Pred rokmi vytvorila Aliancia NATO Kybernetické obranné centrum excelentnosti CoE v estónskom Talline s celkom zreteľným argumentom „ruskej“ hrozby. Teraz v apríli 2017 nemecké ministerstvo obrany konštatuje, že „útoky na štáty, ako aj ich cit-

Nemecká armáda nemá už obranné poslanie – kancelárka novú stratégiu víta.

livé štruktúry už dávno nie sú fikciou, ale stali sa realitou“. Pritom všetky zbraňové systémy sú dnes viac sofistikované ako hardverové, teda elektronika a počítače sa podieľajú na nových zbraňových systémoch, napr. eurofighter nemeckej luftwafe má zabudovaných okolo sto kilometrov káblov a osemdesiat počítačov...

HYBRIDNÉ VOJNY

Vrcholne dôležitá je pri tomto novom druhu vojsk včasná a spoľahlivá informovanosť, dostupnosť a dôveryhodnosť informácií; v žiadnej inej oblasti nie je vnútorná a vonkajšia bezpečnosť taká prepojená a navzájom závislá. Preto sa po strategickej stránke v Nemecku tým zaoberajú už od roku 2011. V terajšej fáze prípravy stratégie je na čele ministerstvo vnútra. Má vytvoriť celonemeckú bezpečnostnú stratégiu pre kybernetický priestor. Zároveň tri ministerstvá – zahraničných vecí, vnútra a obrany – vypracovávajú celkovú bezpečnostnú stratégiu, počínajúc medzinárodným právnym rámcem až po kybernetickú bezpečnosť. Vzhľadom na to, že sa hranice kybernetickej bezpečnosti prelínajú, osobitne ešte spolupracujú aj minister-

stvo vnútra a obrany. Dôvodom na to, podľa nemeckej strategickej koncepcie pre vytvorenie osobitného druhu vojsk, je to, že v ostatných rokoch možnosti kybernetického a informačného priestoru využili mnohé štáty i neštátne zložky z rozličných častí sveta. Podľa strategickeho dokumentu nemeckého ministerstva obrany zdôvodňujúceho vytvorenie nového druhu vojsk „kybernetické útoky sa stali pevnou súčasťou konvenčných útokov a hybridných vojen počnúc konfliktom v Gruzínsku v auguste roku 2008, ako aj v hybridných vojnách súčasnosti“.

Vzhľadom na zásadu, že nemecká ozbrojená moc po roku 1945 a osobitne armáda zjednotenej Nemecka nikdy nesmie byť nasadená útočne a mimo obranný priestor, panuje zásada, že jej nasadenie v časovo určenom rámci vždy schvaľuje spolkový snem. Všetko sa to začalo meniť v deväťdesiatych rokoch v súvislosti s Juhosláviou, kde bola prvá účasť príslušníkov luftwafe mimo obranného priestoru Nemecka vôbec od roku 1945. Niektorí pozorovatelia hovoria o militarizácii nemeckej zahraničnej politiky s poukazaním na nasadenie v Afganistane a inde, pravda,

ako humanitárne vojská či jednotky v boji proti terorizmu vedno najmä s kľúčovým spojencom USA. Iná otázka však vzniká teraz v rámci tzv. „ruskej hrozby“, resp. „ruského nebezpečenstva“. Pod tlakom prezidenta Trumpa v rámci prijatých spojeneckých záväzkov treba dať dve percentá hrubého národného dôchodku na obranu. V nemeckom prípade by to znamenalo dostať sa až na úroveň tých výdavkov, ktoré má Ruská federácia. Tá však dáva na obranu desatinu tých výdavkov, čo USA. Branná moc Nemecka by tak postupne vytlačila úroveň nákladov z pozície druhej či tretej najsilnejšej armády na svete Rusko.

SLOVENSKÉ SÚVISLOSTI

To všetko priamo súvisí aj s politickými pomermi na Slovensku, s médiami a verejnou mienkou. K priamej, už druhej konfrontácii pre zahraničnú politiku došlo v marci medzi prezidentom Kiskom a predsedom vlády Ficcom. Prezident hovoril o schizofrenickej komunikácii vlády, pokiaľ ide o Rusko a pomery v Ukrajine. Kritizoval vládu za takmer nečinnosť oficiálnych zložiek, pokiaľ ide o cieľnú ruskú propagandu. V obrannej reakcii slovenského ministerstva vnútra a obrany vysvitlo, že na Slovensku sa sledovaním cieľnej ruskej propagandy a snahy oslabiť súdržnosť štátov EÚ a Aliancie NATO zaoberá hneď niekoľko zložiek, v analytickom centre sú vedno predstavitelia SIS, Vojenského spravodajstva, policajného zboru, kriminalisti a finančná správa, ako aj ministerstvo zahraničných vecí. Zásadná otázka je, aké sú kritériá vyhodnocovania, osobitne pokiaľ ide o analýzy tlače, ako aj jednotlivých novinárov a ich ústavou zabezpečeného práva na slobodu prejavu.

Slávny Jevgenij JEVTUŠENKO, ruský básnik, spočinie v americkej Oklahome

Symbol epochy, ktorej už dávno niet

Dušan D. KERNÝ – Foto: ZATL

Niet tých slov uznania, ktorými by sa ruské médiá a verejnosť nelúčili s Jevgenijom Jevtušenkom, básnikom, ktorý menil dobu, ruský jazyk a objavoval zamlčané dejiny. Len o jednom sa hovorí veľmi málo – Jevtušenko nespočinie ako mnoho iných veľkých Rusov vrátane dvoch nositeľov Nobelovej ceny za literatúru v ruskej zemi. Žil a pôsobil naposledy v americkej Oklahome a tam ho aj pochovávajú.

Básnik JEVTUŠENKO v typickom zápale.

U nás treba sňať klobúk z hlavy pred rusistom Milanom Tokárom, ktorý pripravil prebásnenie Jevtušenka do slovenčiny. Pre nás je Jevtušenko pamätň básňou o 21.

auguste 1968 Idú tanky po Prahu. Vznikla spontánne, písal ju na pošte pri posielaní protestného telegramu najmocnejšiemu sovietskemu vodcovi. Ruská televízia vlni o tom urobila pútavý seriál. Jevtušenko vstúpil do dejín aj ako jediný odvážlivec na stretnutí najvyššieho sovietskeho vodcu Chruščova s ruskou inteligenciou. Ten hromžil a búchal pästou, pamätníci spomínajú, ako sa staručký Ilja Erenburg tak triasol na stoličke, že div od strachu nespadol, keď sa ozval mladučký Jevtušenko: „Nikita Sergejevič, už minula doba, keď ste ľudia mohli poslať do hrobu.“ A zvrátil celú situáciu.

SVEDOMIE VERŠOV

Jevtušenko menil dobu, najpamätnejšia zostane azda báseň Babij jar z roku 1961. Babij Jar o masakroch desaťtisícov v rokli pri Kyjeve v roku 1941, ktoré boli celé desať-

ročia zamlčované. Jevtušenko na sklonku života prišiel aj s pozoruhodným príbehom z rokov studenej vojny. Bol v USA, keď si ho pozval brat zavraždeného prezidenta Robert Kennedy. Ten bol aj ministrom spravodlivosti a mal prístup k informáciám. Je to príbeh ako z detektívneho románu.

„Bolo mi čudné, že sme šli do kúpeľne, pustil sprchu a začal mi hovoriť o procese s dvoma sovietskymi spisovateľmi – Andrejom Siňavským a Juliom Danielom, ktorí tajne posielali na Západ kritické, satirické diela a tam publikovali pod pseudonymom. „Viete,“ povedal mi Robert Kennedy, „sovietske orgány sa domnievajú, že odhalili identitu spisovateľov. Ale v skutočnosti na nič nepřišli. To sme my, naše americké orgány podsunuli KGB skutočnú identitu oboch autorov tak, aby si mysleli, že na to prišli sami.“

„Prečo ste to robili?“ spýtal sa

Jevtušenko viac ako šokovaný informáciami a okolnosťami, za ktorých sa to pri šume prudko tečúcej vody zo sprchy dozvedá od Američana s takým menom. Odpoveď bola jednoduchá: „Viedli sme vojnu vo Vietname, neschádzala denne zo stránok novín, denne sme s tým mali problémy aj so spojencami, stále sme museli vysvetľovať. A pritom v ZSSR sa liberalizoval režim, teda ešte pretrvával aký-taký odmak, a my sme potrebovali vyvolať prudkú reakciu, prítvrdenie proti kritikej inteligencii, jednoducho zneistiť a prítvrdiť, aby sme mohli hovoriť o porušovaní slova v ZSSR.“

To sa aj stalo. Súdny proces so Siňavským a s Danielom v roku 1966 sa stal zrodcom sovietskeho disentu a symbolom konca odmak. Jevtušenko nedávno toto svoje svedectvo nahral v Oklahome v televíznom programe s rusko-americkým vedcom Solomonom Volkonom.

Banky pri výške úrokov na vklady skutočne majú a správajú sa ako žaby na prameni...

Hypotekárnu horúčku vystriedala spotrebná

Róbert HÖLCZ – Ilustrácia: ZATL

Väčšina ľudí má aspoň jeden bežný účet s možnosťou prístupu cez platobnú kartu, na ktorý im zamestnávateľ posieľa mzdu alebo Sociálna poisťovňa dôchodok. Ako na peniaze prichádzajú, tak postupne aj odchádzajú – či už dohodnutými inkasnými platbami, trvalými príkazmi trebárs na sporiace účty, podielové fondy, ale i pri rôznych platbách za čokoľvek, kde možno platiť platobnou kartou. Z bežného účtu splácame spotrebné a hypotekárne úvery a väčšina z nás je rada, keď pri výbere v hotovosti z bankomatu nám na účte zostane ešte zopár drobných.

Za všetky bankové služby platíme poplatky a určite si každý z nás všimol, že bežné účty v bankách už nie sú úročené ani drobnými úrokovými sadzbami, a tak vlastne banke požičiavame či dávame na jej podnikanie peniaze zadarmo.

LEN NECH SA HÝBU...

Banky bez rozdielu vlastníctva a štruktúry bankových produktov v podstate zabezpečujú presun peňazí od tých, čo si peniaze na jej účtoch ukladajú, k tým, čo peniaze na rôzne dôvody potrebujú. Spájajú týmito presunmi veriteľov a dlžníkov a treba dnes otvorene povedať, že tých prvých nemajú rady, a preto ich vklady na bežných účtoch tlačia na nulu. Na svoje podnikanie si však menej zarábajú peniaze z rozdielu úrokových sadzieb za vklady a úvery a čoraz viac každoročne získavajú zo zvyšujúcich sa poplatkov za bankové služby. Keďže zo sejfov centrálnej banky dostávajú peniaze tiež za nulu, nemôžeme ich podnikanie nazvať ináč ako kapitalizáciou ich ziskov a socializáciou strát voči ostatným.

Zo strany bánk často počujeme, že nám zabezpečujú bezproblémový pohyb peňazí bez toho, aby sme stratili čas pri ich manipulácii, čo tiež niečo stojí.

FINANČNÝ SERVIS

Podľa nich je dôležitá aj ochrana a správa klientovho peňažného majetku, s čím sa dá súhlasiť. Pri terajšej vkladovej úrokovej mizérii však prekvapuje, že slovenské domácnosti sporia čoraz viac. Vlani to bolo v priemere viac ako deväť percent zo mzdy a pri terajších rastúcich mzdách by to v tomto roku mohlo byť až desať percent, čo je už tesne pod európskym priemerom.

Zároveň sa zvyšuje aj objem požičaných peňazí do domácností – za posledných päť rokov je to o výške tridsaťosem percent. V tejto súvislosti však treba povedať, že sa zvyšujú aj ceny najmä potravinárskych výrobkov, čo vedie k nárastu inflácie na hranicu dvoch percent, a to už je dvojnásobne viac, ako sú maximálne úroky na termínovaných účtoch, preto sporitelia opäť prerábajú. Pokiaľ si doteraz na nízku

infláciu skôr sťažovali úveroví dlžníci, odteraz sa viac budú sťažovať sporitelia. A tak na peniaze uložené na bežnom účte treba hľadiť ako

na bezpečnú a súčasne aj likviditnú investíciu našich peňazí, navyše pod ochranou štátu.

■ RAST SPOTREBY

Po niekoľkých rokoch dramatických poklesov úrokov na hypotéky, ktoré môžeme pomenovať ako hypotekárnu horúčku, sa čoraz častejšie hovorí o ich zvyšovaní. Niečo podobné sa deje dnes na trhu so spotrebnými úvermi. Medzi hypotekárnym a spotrebným úverom je niekoľko rozdielov. Spotrebný sa poskytuje na financovanie bežných potrieb pri výrazne nižšom objeme požičaných peňazí, lenže s výrazne vyšším úrokom. Nesmie sa poskytovať na dlhšie obdobie ako osem rokov, čo pre banku predstavuje výhodnejší úrokový výnos. Keďže novým lacnejším spotrebným úverom sa dajú financovať nielen nové potreby, ale aj splácať staré spotrebné úvery, ich objem sa za posledné obdobie výrazne zvýšil – v niektorých bankách aj dvojciferné.

V priebehu minulého roka došlo tiež k poklesu úrokovej sadzby v závislosti od lehoty fixácie z viac ako desať percent na terajších šesť až osem percent. A tak sa právom očakáva intervencia Národnej banky Slovenska v sprisňovaní podmienok poskytovania týchto úverov, lebo popri ich spomínanom raste zároveň rastie aj ich nesplácanie. V súčasnosti predstavujú tie nesplácané výše osem percent poskytnutých úverov.

vyšších úrokových sadzbách. Väčšiu pozornosť majú poskytovatelia hypoték venovať príjmom žiadateľa za dlhšie časové obdobie, štruktúre výdavkov, pričom treba vykázať aj dvadsaťpercentnú rezervu z príjmov po odpočítaní životného minima a mesačnej splátky z poskytnutého úveru. Opísané zmeny na hypotekárnom trhu sa v tomto roku majú teda skôr týkať domácností, pri ktorých sa bude zo strany financujúcej banky preverovať najmä ich dlhodobý pravidelný mesačný príjem, čo môže byť predovšetkým problém u živnostníkov, dostatočná rezerva financovania potrieb prevádzky domácnosti a nepredvídateľných životných udalostí a, samozrejme, schopnosť pravidelne splácať všetky poskytnuté úvery. V tomto roku sa teda nepočíta s výraznejším nárastom úrokov na už poskytnuté hypotekárne úvery, iná vec však je, ako sa tieto budú meniť po skončení fixačného obdobia, ktoré bolo stanovené na maximálne päť rokov.

■ VLÁDNY ZÁSAH

Terajší systém podpory bývania pre mladých cestou prispievania úrokového bonusu zo strany štátu je podľa všetkého na konci. Doteraz v tejto oblasti panoval chaos, pretože nie každá banka znižovala úrok v rovnakom mesiaci a pri úrokoch pod dve percentá nemal dvojpercentný bonus nijaký význam. A tak vláda navrhuje v tejto oblasti zmenu na prospech znižovania daní z nákladov na splácanie úveru najskôr od budúceho roka. Daňovo odpočítateľná položka ako nástroj podpory hypoték už funguje a v iných európskych štátoch platí, že znižovať základ dane možno len zo zaplatených úrokov do konkrétnej maximálnej výšky bez možnosti znižovania splácania aj istiny. Znižovať základ dane by však bolo možné len pri kúpe nehnuteľnosti na bývanie, a nie na podnikanie. Rizikom však je zvyšovanie cien nehnuteľností, a tak právom očakávame, ako sa s budúcim návrhom zákona dokáže popasovať Ministerstvo financií SR.

NA MARGO

Posledné hromadné rozšírenie EÚ o desať krajín vrátane Slovenska sa udialo v roku 2014. Po trinástich rokoch sa dozvedáme, že najväčšie integračné zoskupenie na starom kontinente sa má viacrychlostne usporiadať, len kritériá na to zostávajú neznáme. Biela kniha predsedu Európskej komisie síce ponúka päť rôznych variantov budúceho smerovania spoločenstva, dnes sa však čoraz hlasnejšie hovorí len o viacrychlostnej únii podľa predstáv Bruselu, Berlína, Paríža za podpory Ríma a Madridu. Hospodársky rast, plnenie Maastrichtských kritérií na členstvo v eurozóne či ďalšie z merateľných ukazovateľov akosi projektantov viacrychlostnej Európy nezaujímajú.

Budúcnosť s otázkami

Poslušnosť a lojalita k rozhodnutiam spomínaných lídrov – samozrejme skôr na prospech ich domáciach voličov ako tých ostatných – majú byť rozhodujúcimi kritériami, koho do budúcej partie „najrýchlejších“ zoberú. Nemecká kancelárka bez bližšieho vysvetlenia hovorí, že dôvodom je rýchlejší postup niektorých členských štátov EÚ. Na vzniknutú situáciu už s istou dávkou pochopiteľnej nervozity reagujú štáty Vyšehradskej štvorky, Beneluxu a tiež pobaltské krajiny, ktoré diskusie o viacrychlostnej únii mierne povedané zaskočili. Pokiaľ sa „staré štáty Unie“ mohli zúčastniť na privatizácii štátnych podnikov v kandidátskych krajinách za viac ako výhodných podmienok aj s príspevom investičných stimulov, na najvyšších miestach európskej štruktúry sa o „rýchlostnej kategorizácii“ členských štátov nehovorilo...

Nikto nepochybuje, že EÚ sa dnes po šesťdesiatich rokoch trvania nachádza vo svojej najväčšej politickej kríze. Projekt predsedu Európskej komisie o budúcom smerovaní Unie nie je v podstate nič nové, len pravdivé pomenovanie terajšieho stavu, že viacrychlostná Európa funguje odvtedy, ako sa krajiny východného bloku stali členmi tohto exkluzívneho združenia. Obrovské rozdiely sú v mzdách, tie isté potraviny a drogistický tovar od toho istého západného výrobcu síce vyzerajú obalom rovnako, ale na „Východe“ majú rôznu chuť, zloženie a tým aj kvalitu; rozdiely sú v daniach, odvodoch, penziách, v pracovnej legislatíve a takto by sme mohli pokračovať. Najväčšie sú však v menovej politike, keď väčšina členských štátov je v eurozóne, zatiaľ čo niektoré krajiny majú naďalej svoje národné meny. Pritom nejde len o menu, ale aj o zodpovednosť za plnenie kritérií jej stability, ktorými sú známe maastrichtské ukazovatele, a tie neplnia ani niektorí zakladatelia eurozóny...

Namiesto viacrychlostnej Európy treba najmä pomenovať oblasti budúcej integrácie, ktorej sa musia prispôbiť všetci, a ten kto na to nepristúpi, musí budúci elitný klub integrujúcich sa ekonomík na starom kontinente opustiť. Povedzme si otvorene, že politicko-ekonomickým jadrom Unie je tandem Nemecko – Francúzsko, bez súhlasu ktorého sa nikdy neprijalo a ani nikdy neprijme zásadné politické rozhodnutie. Keďže v oboch spomínaných krajinách sa v tomto roku uskutočnia voľby, sú terajšie diskusie o budúcnosti EÚ skôr fantazmagórie či zbožné prania niektorých politikov.

(rh)

V minulom roku si Slováci naložili na plecía hypotéky za desať miliárd eur

Realitný trh zrejme čakajú zásadné zmeny

Za ostatné tri roky sa ceny bytov na Slovensku zvýšili o dvadsať percent, nominálne mzdy však v priemere vzrástli len o desať percent, a to navyše pri zápornej inflácii. Pokračovanie tohto trendu by v budúcnosti mohlo vyvolať realitnú bublinu, ktorá – ako vieme – bola na druhej strane Atlantiku jedným zo spúšťačov finančnej krízy. A tak sa investície do nehnuteľností stávajú rizikom, ktoré kopíruje aj terajšie riziká na dlhopisovom trhu.

Róbert HÖLCZ – Foto: archív autora

Najlepšiu odpoveď na budúci vývoj nám môže poskytnúť bankový sektor, ktorý financuje všetko, čo sa týka výstavby nehnuteľností. Nás však skôr zaujíma najmä ich predaj mladým manželstvám a začínajúcim domácnostiam. Okolo roku 2008 sa tiež kupovalo drahé, pričom značný objem nehnuteľností kupovali zahraniční klienti z dôvodu očakávaného nárastu ich cien, čo bolo vtedy spojené s výmenou koruny za eurá. Na súčasné vysoké ceny nehnuteľností vraj vplyva pokles nezamestnanosti, nárast miezd a nízke úroky na hypotéky, pri ktorých za určitých podmienok (vek do tridsaťpäť rokov a mesačný príjem nižší ako 1,3 násobku priemernej mzdy) si mladí občania mohli požiadať o dvojpercentný hypotekárny bonus. A tak si vlani Slováci naložili na plecía nové a refinancované hypotéky v objeme takmer desať miliárd eur, čo je v porovnaní s rokom 2015 o päťdesiat percent viac.

■ PRÍSNEJŠIE PODMIENKY

Najväčší objem predstavujú refinancované hypotéky ako dôsledok lacnejšieho splatenia tých starých hypoték, ktoré boli poskytované s vyššími úrokovými sadzbami. O tom, že všetko s terajším realitným trhom nebude v poriadku, si už začali uvedomovať centrálna banka, financujúce banky, realitné fondy, realitné kancelárie a možno aj kupujúci, a tak

sa na slovenskom realitnom trhu právom očakávajú zásadné zmeny.

Za terajšiu úroveň podmienok poskytovania úverov zodpovedá ECB, ktorá expanzívnu menovú politikou poskytla bankám lacné peniaze za takmer nulový úrok a banky pri nízkej inflácii ich ľahco požičiavali domácnostiam dokonca vo výške sto percent ceny nehnuteľnosti. Dlžníci dosť podcenili skutočnosť, že nízke úroky platia len maximálne do piatich rokov a nikto nevie, čo bude potom.

Dnes sa už vie, že okrem prísnejších podmienok úverovania sa budú zvyšovať aj úroky, a tak sa

natíska otázka, kto z doterajších záuveryňaných vlastníkov nehnuteľností si dokáže s budúci vyššími splátkami poradiť a akým spôsobom. Komerčné banky nemôžu poskytovať hypotéky z vkladov, ale len z predaja hypotekárnych záložných listov, ktoré sa dnes nepredávajú podľa predstáv. Investori týchto cenných papierov akoby cítili problémy s budúcim splácaním poskytnutých hypoték, a tým aj s návratnosťou nimi investovaných peňazí. A tak komerčné banky hľadajú aj iné zdroje financovania hypoték, akými sú trebárs peniaze z predaja dlhopisov, ktorých držiteľia podľa bankovej únie zodpovedajú za straty banky v prípade jej krachu. A tak sa môže stať, že v budúcnosti budú nehnuteľnosti okrem hypoték financované aj spotrebnými úvermi na bývanie a zo zdrojov stavebného sporenia.

■ NOVÝ HYPOTEKÁR

V tejto súvislosti však treba uviesť, že slovenský hypotekárny trh sa od tohto roku rozširuje o ďalšieho nového poskytovateľa hypoték, ktorým je Poštová banka. Do doterajšieho rozšafného poskytovania hypoték komerčnými bankami už zasiahla aj Národná banka Slovenska, keď stanovila maximálnu výšku poskytnutia úveru do osemdesiat percent z ceny nehnuteľnosti, a tiež sa prispínili podmienky posudzovania žiadateľa o hypotéku aj pri očakávaných

NA OKRAJ

Verejnosť neraz novinárov – a právom – obviňuje, že prinášajú iba zlé, katastrofické správy a spôsobujú tým čitateľom depresie. Aj keď je vedecky dokázané, že aj vtáčia chrípka zapríčiňuje u nakazených depresie, máme o nej samotnej konečne dobrú správu. Ku koncu tohtoročného marca neevidovali naši veterinárski odborníci a zdravotníci nijaké nové ohniská vtácej chrípky v chovoch na Slovensku.

Zhasli ohniská vtácej chrípky

Tak znie najnovšia oficiálna správa k výskytu vysokopatogénnej aviárnej influenzy (HPAI) subtypu H5N8 u nás. K 15. 3. 2017 tak bolo u nás ešte evidovaných a potvrdených desať ohnisk vtácej chrípky v chovoch a päťdesiatšesť pozitívnych prípadov pri voľne žijúcich vtáčkoch.

Poslednou lokalitou nálezu nakazeného voľne žijúceho vtáka bol región Trenčiansko. Oblasť v okolí miesta nálezu na chorobu pozitívneho vtáka s polomerom minimálne tri kilometre bola už v minulosti vyhlásená za monitorovanú oblasť, veterinárne opatrenia nariadené dotknutým obciam, chovateľom vtáctva a poľovným združeniam v nej naďalej trvajú. Opatrenia sa týkajú najmä zvýšenej biologickej ochrany pred zavlečením nákazy do chovov hydiny a iného vtáctva v zajať.

Naďalej by však mali byť občania opatrní. A to najmä v súvislosti s tradičnými jarnými trhmi a jarmokmi. V prevencii proti nákeze vtácou chrípkou je totiž priam nevyhnutné vyhybať sa akémukoľvek styku s hydinou v krajinách s nedávnym výskytom vtácej chrípky.

Ak náhodou ešte nájdete uhynutého vtáka, stále platí, že treba ihneď informovať miestne príslušnú regionálnu a potravinovú správu. Ak na mieste neviete nájsť kontakt, nález s podozrením na vtáčiu chrípku treba oznámiť trebárs aj na číslo 158 či 112. A, samozrejme, nešíriť paniku... Jednak epidémia všeobecne ustupuje a – prenos vtácej chrípky na človeka je možný iba priamym kontaktom s chorými, prípadne uhynutými zvieratami pri nedodržaní osobnej hygieny. A to napríklad vdychnutím prachu s obsahom výlučkov chorých, resp. uhynutých zvierat, kontaktom s kontaminovanými plochami a povrchmi (napr. povrch vajec), výlučkami chorých zvierat a odpadmi. Nakažiť sa možno aj priamym kontaktom s osobou, ktorá je už infikovaná vírusom vtácej chrípky. Miestom vstupu vírusu do organizmu človeka sú ústa, nos a očné spojky. Riziko prenosu vírusu vtácej chrípky na ľudí je však mimoriadne nízke, existuje najmä u ľudí prichádzajúcich do styku s vtákmi (domácimi alebo divo žijúcimi).

(ib)

Foto: Emil SEMANCO

Skazené mäso dovážali k nám až doteraz, aj keď škandál trvá už dva roky

Na Slovensko exportovali salmonelu

Ján ČERNÝ – Karikatura: Ľubomír KOTRHA

Brazílski spracovatelia a vývozcovia roky predávali pokazené hovädzie a hydinové mäso, pričom tamojšia polícia po odhalení škandálu okamžite uzavrela tri fabriky. Medzi obvinenými firmami je aj najväčší svetový vývozca hovädzieho mäsa spoločnosť JBS a popredný brazílsky producent hydinového mäsa BRF. V niektorých exportných dodávkach boli baktérie salmonely...

Na výrobkoch zachytených u nás to nezávisle potvrdili aj testy Štátnej veterinárnej a potravinovej správy. Na Slovensko bolo cez Holandsko a Poľsko dovezených až dvadsaťjeden tisíc kilogramov tohto pokazeného brazílskeho mäsa. Veterinárni inšpektori okamžite nariadili jeho sťahovanie, bolo totiž rozdielne distribuované až do päťdesiatich štyroch reštaurácií po celom Slovensku. Ministerstvo pôdohospodárstva nariadilo predaj brazílskeho mäsa okamžite pozastaviť.

■ DRZOSŤ ČI NEVEDOMOSŤ

Počet kontrolovaných vzoriek štátnymi veterinármi vzrástol z 237 na 341 produktov. Doterajšie laboratorné testy preukázali sedemnášť nevyhovujúcich vzoriek. V jednom z týchto brazílskych produktov – produkt značky SEARA Mrazené kuracie prsia bez kosti, bez kože, bez innerfiletu solené v dvojkilovom balení, výrobca: spoločnosť Agricola Jandelle – zistili kontrolóri salmonelu kmeňa Heidelberg.

„Kontroly vykonávame aj naďalej, zameriavame sa najmä na prevádzkovateľov, ktorí vlastnia sklady a obchodujú s touto komoditou vo väčšom množstve a dodávajú ho reštauráciám a konečným spotrebiteľom,“ vyhlásil Jozef Bireš, ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR. Testy na konzervačné látky aj na prítomnosť salmonely stále pokračujú.

„Zdôrazňujem, že mäso zo Slovenska je pod prísnou kontrolou našich veterinárnych inšpektorov

od bitúnkov až po pulty. U mäsa, ktoré prešlo pol zemegule a vstúpilo do Európskej únie cez iné krajiny, treba byť veľmi opatrný. Zdravie máme len jedno, ne hazardujme s ním. Spotrebiteľia, pýtajte sa, odkiaľ pochádza mäso, ktoré vám servírujú v reštauráciách, na tieto informácie máte plné právo,“ vyzvala ministerka Gabriela Matečná. Aj tento príklad opätovne nastoľuje otázku obnovy slovenských chovov, ktoré boli v nedávnej minulosti totálne zdecimované. Dôkaz, že potravinová bezpečnosť nie je iba fráza, je v týchto dňoch v slovenských laboratóriách a je dostatočný.

■ AJ DIPLOMATICKÝ ŠKANDÁL

Ministerka Gabriela Matečná sa pre škandál s nekvalitným

mäsom stretla s brazílskym veľvyslancom. Pýtala sa ho na príčiny kauzy a riziká pre slovenského spotrebiteľa. Hovorili aj o výsledkoch testov na Slovensku, ktoré potvrdili sedemnášť nevyhovujúcich brazílskych mäsových produktov.

„Ochrana slovenského spotrebiteľa je pre mňa absolútnou prioritou. Slovensko okamžite po zverejnení škandálu začalo konať, pozastavili sme predaje a začali robiť testy ako vôbec prvá krajina v EÚ. Pán veľvyslanec ma informoval o aktivitách brazílskych orgánov v tejto veci a dohodli sme sa na rýchlej výmene informácií. Rozsah tohto škandálu je však naozaj obrovský,“ rozhorčene oznámila ministerka Gabriela Matečná. Na Slo-

vensko sa v minulom roku doviezlo 9 500 ton hydinového mäsa, najmä kuracieho a morčacieho, a 250 ton hovädzieho mäsa. Až osemdesiat percent mäsa z Brazílie sa dostáva na európsky trh cez Holandsko. Brazília je pritom najväčší svetový vývozca červeného mäsa a svoje mäsové výrobky, ako aj produkciu vyváža do sto päťdesiatich krajín sveta. Výsledkom dvojročnej akcie federálnej polície bolo obvinenie vyše sto osôb z korupcie a brania úplatkov, pozastavenie prevádzky dvadsaťjeden mraziarenských závodov a obvinenie tridsiatich troch skorumpovaných inšpektorov, ktorí povoľovali spracovanie mäsa po záruke a napadnutého salmonelózou.

■ ZJAVNÉ RIZIKO

„Potvrďuje sa, že potraviny, ktoré absolvovali tisíce kilometrov z tretích krajín, môžu niesť vážne riziko. Na Slovensku máme kvalitné potraviny,“ povedala ministerka Gabriela Matečná. Predmetom súčasných cielených kontrol je zmonitorovanie, či sa na slovenskom trhu nachádzajú produkty živočíšneho pôvodu vyrobené v Brazílii a ich odber na laboratorné vyšetrenie. Maloobchody musia pozastaviť predaj brazílskeho mäsa až do vykonania laboratorných vyšetrení. Cielené kontroly sa budú konať až do odvolania.

Aj keď sa kontroly uskutočňujú naozaj všade, je na zváženie, nakoľko sa občania budú chcieť zasytiť ponukou najrôznejších, neraz aj povesťou pochybných stánkarov a reštaurácií, ktoré už na prvý pohľad nespĺňajú štandardy bežné v civilizovanejších krajinách. Podľa dodávok najviac mäsa z Brazílie smerovalo práve tam. Naopak, najmenej obáv môžu mať rodičia, ktorých deti sa stravujú v školských jedálňach. Tie sú najmä a prednostne zásobované slovenskou produkciou. Pri nákupech v obchode je nevyhnutné ešte namieste skontrolovať na obale tovaru krajinu pôvodu.

Zeleninu a ovocie doteraz slovenskí kontrolóri prehliadali, situácia sa však mení

Klamanie zákazníkov nadobúda obludné rozmery

Ivan BROŽÍK – Foto: internet – wikipedia

V uplynulých týždňoch sa pozornosť spotrebiteľov upriamila na zahraničných výrobcov potravín. Tí zjavne a aj preukázateľne považujú občanov Slovenska za zákazníkov druhej až tretej kategórie. Potvrdzujú to výsledky porovnávacích testov tých potravinárskych výrobkov, ktoré idú na pulty predajní v starej západnej Európe práve tak, ako aj v tej novej – východnej. To však, ako sa zisťuje, nie je ešte všetko. Avokádo, kivi, banány. Povieme si, dobre – opäť ten dovoz! Lenže medzi zeleninou, čo nesplňa základné kritériá kvality, sa ocitli aj mrkva či cesnak.

Hoci pri cesnaku si už dlhé roky môžeme len povzdychnúť: prečo zas ten čínsky či španielsky, či na Slovensku už nepestujeme kedysi osvedčené kuchynské a kulinárske pochutiny? Jednoducho – v obchodoch sa zohnať nedajú. So zadosťučinením preto treba prijať informáciu, že Odbor kontroly potravín rastlinného pôvodu Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR nezahľadá a v teréne za zákazníka a jeho právo na kvalitu aj zabojoval.

■ V PLNOM NASADENÍ

Najviac kontrol vykonali odborníci v maloobchodných prevádzkach. Logicky preto aj najviac nedostatkov na ovocí a zelenine zistili práve tam. Inšpektori dovedna prekontrolovali vyše 193 155 kilogramov tovaru, z čoho 21 255,97 kilogramu nevyhovelo normám. Aj keď nešlo vyslovene o nepredajnú nekvalitu, zákazníkovi boli ponúkané tovary, ktoré nezodpovedajú platným normám, a to v závažujúcom podiele až takmer jednej desatiny z celkovej ponuky ovocia a zeleniny!

Otázka teda znie, čím sa budeme živiť, ak normám nezodpovedajú mäsové výrobky, ak normy nespĺňa ovocie ani zelenina a ak v balených výrobkoch, ako sú nápoje, konzervy

a veľa polotovarov, sa dostávajú iba k druhotriednej európskej kvalite. Dokonca, ak si uvedomíme, že podľa výsledkov kontrol sú na našom trhu aj zdravie priamo ohrozujúce produkty.

■ PREDNOSŤ NAŠIM

Nákupom slovenských produktov podporujeme domáci trh, slovenskú ekonomiku a dávame prácu našim občanom – v konečnom dôsledku sa sami zaslúžime o to, že sa budeme mať lepšie.

SPOTREBITEĽSKÝ SERVIS

Okrem toho sú dôležité aj zdravotné benefity, trebárs pri konzumácii potravín. Práve spotrebiteľia by mali pochopiť skutočnosť, že zdravie je prvoradé. Je dôležité vedieť, čo jeme. Existuje veľký rozdiel medzi ovocím, ktoré vyrastie u nás pri dostatku slnka, a medzi tým, ktoré je odtrhnuté v ďalekej krajine, dozreje cestou k nám v lodných či iných kontajneroch a je chemicky ošetrované. Podobne je to aj so zeleninou, s dovozom mäsových či mliečnych výrobkov a iných nepotravinových produktov. Preto musíme nakupovať v supermarketoch cesnak z Ďalekého východu či jablká z južných krajín, keď si ich

Znehodnotená, ale aj plesnivá zelenina nie je v našich obchodoch nijakou zvláštnosťou.

vieme vypestovať aj na Slovensku? Slovenskí roľníci, farmári, potravinári sú zruční a znalí, potrebujú však viac podpory nielen zo strany spotrebiteľov. Podporme aj tých, ktorí vyrábajú na Slovensku produkty zo surovín pochádzajúcich z cudzích krajín, pre ktoré sú typické, a ďalej ich u nás spracúvajú. Mali by sme na kvalitu predávaných

potravín „tlačiť“ tak, že ju jednoduché budeme vyžadovať. Ani jeden potravinový škandál za ostatné obdobie nebol spôsobený slovenským výrobkom. Z toho vyplýva, že úradná kontrola slovenských potravín má vysokú účinnosť a spotrebiteľia majú záruku, že sú bezpečné. A to od prvej fázy pestovania alebo chovu až po záverečný predaj.

V atmosfére hystérie, nátlaku a prispôsobovania ústavy individuálnemu aktu Začiatok rozvratu právneho systému štátu?

Ludovít ŠTEVKO – Foto: internet

Zápas o zrušenie Mečiarových amnestií sa skončil po týždňoch hystérie, vydierania, psychologického nátlaku, účelového predostierania a interpretovania faktov a udalostí spred takmer dvadsiatich rokov a neproduktívnych verbálnych bojov. Na pôde parlamentu i v médiách. Ján Budaj sa po čase opäť zviditeľnil a dosiahol s podporou opozície, mimovládnej organizácie Via Iuris a Sorosovej Open Society Foundations čiastočný politický úspech. Konečný cieľ – vraziť klin medzi Smer, SNS a Most – Híd, sa mu však nepodarilo dosiahnuť napriek tomu, že patrí k uznávaným majstrom dezinformácie a deštrukcie. Podobné uznanie a charakteristiku mu nevyslovili jeho súčasní oponenti, ale niekdajší kolegovia. Jeho kolega z VPN Juraj Flamik o ňom v denníku N nedávno napísal: „Ján Budaj dezinformuje, konšpiruje a rozkráda našu minulosť...“

Bývalý agent ŠTB s krycím menom Domovník, kovaný revolucionár, zakladateľ a rozvracač niekoľkých politických strán, si opäť našiel svoje miesto na slovenskej politickej scéne. V OĽaNO mu poslanecký post po boku Igora Matoviča naozaj pristanie. Jeho výrečnosť „tribúna ľudu“ našla uplatnenie v ťažení proti ústavnému poriadku Slovenskej republiky premenovanom na boj za zrušenie Mečiarových amnestií.

■ NA HRANE ÚSTAVNOSTI

Je viac ako pravdepodobné, že Budajovi, tak ako predtým Demešovi a Kiskovi, nešlo v prvom rade o spravodlivosť, ale o politický kalkul – postaviť na pranier Roberta Fica za jeho známy postoj k amnestiám, že sú nezrušiteľné. Na vyvolanie hystérie okolo amnestií a tlaku na predsedu vlády sa využili všetky prostriedky masovej propagandy, pre ktoré bol politicky neaktívny Mečiar iba zástupným cieľom. Hlavným, aj keď skrytým terčom bol Robert Fico. Predseda vlády vedel minimálne od Demešovho a Kiskovho prejavu na pohrebe exprezidenta Kováča, čo sa varí v opozičnom hrnci. Preto po dlhšej koalíčno-opozičnej rozprave dospel k šalamúnskemu riešeniu: vložiť čierneho Petra do rúk nekompletného ústavného súdu, ktorý má rozhodnúť o kontroverzných novele Ústavy SR a kompetenciách parlamentu rušiť Mečiarove amnestie aj individuálne milosti prezidenta. Pre ústavný súd bude prelomenie ústavného práva tvrdým orieškom, lebo sa tu črtá nebezpečný precedens nielen zrušenia konkrétnych amnestií, ale najmä retroaktívneho zrušenia premiäcej lehoty trestných činov.

Je na neuverenie, koľko energie sa venovalo otázkam, ako zrušiť Mečiarove amnestie, pričom sa takmer nehovorilo, čo im predchádzalo a aká hektická bola vtedy politická situácia na Slovensku. Anton Hrnko, poslanec za SNS, ktorý ako jediný z koalície nehlasoval za zrušenie amnestií, povedal: „Prvý, kto použil tajnú službu proti protivníkovi, bol prezident Michal Kováč, ktorý dal sledovať Vladimíra Mečiara tajnou službou. Ale nazvať to zločinným režimom mečiarizmu, ako to urobil prezident Andrej Kiska, je nehoráznosť. Bola taká doba. Netreba to ospravedlňovať, ale vysvetľovať. Ale nazvať to zločinným režimom je nehorázné.“

■ ČIE JE TO MASLO?

Kauzu Technopol nevymyslel Mečiar. Okolnosti prípadu sú vo verejnosti aj po dvadsiatich troch rokoch dostatočne známe: Zatykač na Michala Kováča ml. vydal Interpol 11. novembra 1994 za podvod na Technopole so škodou vo výške šesťdesiatdeväť miliónov slovenských korún (2 308 902 USD.) Za tento trestný čin bol už v Nemecku odsúdený P. Krylov, ktorý pred vyšetrovateľmi tvrdil, že iniciátorom spáchania podvodu bol Michal Kováč ml., pretože ho naň navádzal a navrhoval aj spôsob realizácie prostredníctvom firmy Introcommerce. Zatykač na obvineného syna slovenského prezidenta teda vydala mnichovská prokuratúra na základe Krylovej výpovede. Michal Kováč ml. chcel údajne v kauze vypovedať tiež, ale žiadal, aby nemeckí vyšetrovatelia prišli za ním na Slovensko. Neprišli, lebo vzápätí Michala Kováča ml. násilne

„Únos“ Kováča ml. bol v centre pozornosti médií; nie vždy v úsilí dopátrať sa pravdy.

Otec a syn Kováčovci v sprievode advokátov opúšťajú 20. februára 1996 súdnu sieň po vynesení rozsudku.

odvliekli údajne príslušníci SIS do rakúskeho Hainburgu.

Vyšší krajský súd vo Viedni rozhodol vo februári 1996, že Michal Kováč ml. nebude vydaný mnichovskej prokuratúre. Po zložení kaucie milión šilingov sa mohol po polročnej väzbe vrátiť na Slovensko. V Nemecku sa však v trestnej veci podvodu na Technopole pokračovalo ďalej; Krajský súd v Mnichove vyhlásil po Michalovi Kováčovi ml. medzinárodné pátranie s výzvou na jeho zadržanie a vydanie. Keďže sa kauza až priveľmi zamotávala, po rôznych medzinárodných peripetiách sa prezident SR Michal Kováč rozhodol v decembri 1997 udeliť svojmu synovi a jeho komplicom milosť. Trestné stíhanie v kauze Technopol bolo na Slovensku zastavené.

■ ROZHODNUTIE O MILOSTI

„Udeľujem milosť a nariaďujem, aby trestné stíhanie proti nemu (M. Kováčovi ml.) vedené po prvé, pre trestný čin podvodu spolupáchateľstvom podľa § 9 ods. 2, § 258 ods. 1, ods. 3 písm. a), ods. 4 Trestného zákona na tomto skutkovom základe, že Rudolf van den Werf spoločne s Mariánom Kočnerom, Petrom Krylovom a ďalšími nezistenými osobami po predchádzajúcej vzájomnej dohode v decembri 1991 najskôr naplánovali a v čase od 1. februára 1992 do 5. mája 1992 podľa plánu aj realizovali fiktívny dovoz textilných výrobkov z Holandska do ČSFR v celkovej hodnote 2 308 920 USD ku škode akciovej spoločnosti Technopol Bratislava...“

Ďalej (zrejme z vyšetrovacieho spisu) sa cituje, ako sa odohrala podvodná transakcia pomocou falšovaných dokladov cez holandskú firmu Introkomerco Incorporation. Bez zaojmavosti nie je ani odhalenie vyplý-

vajúce z výroku milosti, ako si „získanú finančnú čiastku z fiktívneho dovozu textilného tovaru potom Rudolf van der Werf rozdelil podľa vopred pripraveného plánu tak, že Peter Krylov si ponechal 400 000 USD, Marián Kočner si ponechal 600 000 USD a Rudolf van der Werf si ponechal 362 340 USD. Zostatok v sume 946 580 USD prevzali v hotovosti ďalšie neznáme osoby“. Môžeme sa len domýšľať, kto boli tie neznáme osoby (podvodníci) a či k nim patril aj Michal Kováč ml.

■ OMILOSTENÝ PODVOD

Druhá časť milosti sa týka len Mariána Kočnera, ktorý bol prezidentom omilostený pre iný trestný čin podvodu podľa § 250 ods. 1, ods. 4 Trestného zákona. Vo výroku milosti sa konštatuje, „že Marián Kočner ako majiteľ firmy Protrend, spol. s r. o., Bratislava v úmysle obohatiť sa v čase od januára 1992 do októbra 1992 uzavrel 12 hospodárskych zmlúv s a. s. Technopol na dovoz textilných výrobkov z Indie a Číny, na podklade ktorých a. s. Technopol realizoval a dodal pre firmu Protrend, spol. s r. o., Bratislava v čase od mesiaca marec 1992 do mesiaca máj 1993 textilný tovar v celkovej hodnote 126 048 323 Sk“.

A opäť sa opisuje podvodné konanie Mariána Kočnera – ako žiadostami o odklad platieb predstieral platobnú neschopnosť firmy Protrend z dôvodu neuhradzania faktúr svojimi odberateľmi, čím získal čas na postupné odčerpanie získaných finančných prostriedkov od odberateľov formou hotovostných výberov a firmu s nekrýtenými záväzkami previedol na Tibora Lišku, ktorý je odvtedy nevedno kde.... Záver rozhodnutia o udelení milosti znie, aby sa v trestnom stíhaní nepokračovalo a bolo

zastavené. Podpísaný Michal Kováč, prezident Slovenskej republiky.

Málokde sa spomína, že Michal Kováč st. sa po prevalezení kauzy k svojmu synovi nehlásil. O Kováčovi, ktorý figuroval medzi aktérmi podvodu na Technopole, spočiatku tvrdil, že to nie je jeho syn... Zdá sa celkom logické, že otec prezident, aby uchránil svoju povesť i povesť rodiny, urobí aj nemožné. A naozaj! Prezident sa ukáže ako vyškolený machiavellista (účel opäť svätí prostriedky), udelí milosť nielen synovi, ale aj jeho spolupáchateľom, pričom nezodpovedanou otázkou zostane, prečo dostal milosť Marián Kočner aj za iný trestný čin, ktorý nesúvisel so spomínanou

kauzou, v ktorej figuroval prezidentov syn?

O tejto milosti (udelenej navyše) v televízii TA3 bývalý generálny prokurátor Michal Vaľo na základe tvrdení vtedajších médií uviedol, že to údajne malo byť výmenou za sľub, že osoby podozrivé z podvodu na Technopole „podpíšu vyhlásenie alebo budú pred nemeckými orgánmi vypovedať, že jeho syn (Kováčov) sa na podvoje nezúčastnil“. Podľa neho „k tomu prispel videozáznam odvysielaný v roku 1996 televíziou VTV, kde hlas podobný Kočnerovmu odovzdával odkaz matke Krylova, že prezident jej synovi milosť neudelí, ak nepodpíše priznanie, že ho isté orgány Slovenskej republiky nahovorili, aby ako spolupáchateľa uviedol Michala Kováča mladšieho“. Znie to opäť logicky. Na udelenie druhej milosti Kočnerovi sa len ťažko dá nájsť iné vysvetlenie. Mal by to byť pádny dôvod, pre ktorý by sa mali zrušiť skôr amnestie udelené Kočnerovi...

„Za daných okolností,“ hovorí Vaľo, „je prípadné zrušenie rozhodnutia o udelení milosti Michalovi Kováčovi mladšiemu skôr morálnym hazardom ako prejavom snahy o nápravu neznesiteľných nespravodlivosť“.

■ AMNESTIA Z MARCA '98

Vtedajší predseda vlády Vladimír Mečiar vydal 3. marca 1998 v zastúpení prezidenta SR rozhodnutie o amnestii, ktorým v článku VI. nariadil, aby sa nezačínalo, a ak sa začalo, aby sa zastavilo trestné stíhanie za trestné činy spáchané v súvislosti s oznámením o zavlčení M. Kováča mladšieho. O tri mesiace po upozornení právnikov Mečiar pôvodné rozhodnutie pozmenil a nariadil v článku II, aby sa nezačínalo, a ak sa začalo,

aby sa zastavilo trestné konanie pre podozrenie z trestných činov, ktoré mali byť spáchané v súvislosti s oznámením zavlčením M. Kováča ml.

Po nástupe pravicovej vlády v roku 1998 sa premiér Mikuláš Dzurinda (tiež v zastúpení prezidenta) pokúsil Mečiarove amnestie zrušiť, ale neuspel. Ústavný súd konštatoval, že prezident má právo udeliť amnestie, nemá však právo akýmkoľvek spôsobom meniť rozhodnutie o amnestii, ak už bolo zverejnené v Zbierke zákonov.

Od konca roka 1998 bolo v slovenskom parlamente niekoľko pokusov, najmä poslancov za KDĽ, zrušiť amnestie Vladimíra Mečiara, ale vždy to boli iba pokusy narážajúce na neprieťahnosť predchádzajúceho verdiktu ústavného súdu. O amnestiách sa vždy hovorilo v etických kategóriách – Mečiarove amnestie v kauze zavlčenia boli označené za nemravné a milosti udelené prezidentom Michalom Kováčom sa hodnotili ako individuálny akt spravodlivosti či akéhosi morálneho odškodnenia, na ktorý má prezident právo.

Kováč mladší sa však dočkal aj reálneho odškodnenia – dostal miesto vedúceho konzulárneho oddelenia na slovenskej ambasáde v Indii spolu s diplomatickou imunitou a neskôr sa stal vedúcim Slovenského ekonomického a kultúrneho úradu v Taipeji, v nákupnom raji na Tchajwane. Tu sa však prominentný syn opäť zaplietol do medzinárodného škandálu ako významná figúra v kauze fiktívneho kontraktu, ktorý za jeho prítomnosti podpísala známa slovenská firma Chirana Group s fantómovou firmou Zodiac Light World Technology. Podľa obžaloby mali investori prísť o tridsať miliónov eur, ale Kováč ml. nebol v kauze zmluvnou stranou, preto ostal čistý ako okvetie bielej ľalie, aj keď pri tom asistoval.

■ SPOLITIZOVANÝ PROBLÉM

Prebieha riskantná hra o charakter štátu, a to nie je dobré a pre nejakú nespravodlivú amnestiu či milosť ani správne. Viacero politológov i právnikov sa zhoduje, že aj keď si parlament vydýchol po vyčerpaní diskusií na tému amnestie a spravodlivosti, stále nie je na stole konečné riešenie problému. Je dosť možné, že ústavný súd neschválí parlamentnú novelu ústavného zákona, ktorá má viesť k zrušeniu Mečiarových amnestií a Kováčovej milosti. Ak by aj k tomu došlo, nič sa nevyrieši – ešte je tu štrasburský súdny dvor, ktorý sotva ovplyvní horúce hlavy slovenských politikov. Potrestanie vinníkov je tak či onak po dvadsiatich rokoch iluzórne, nech by už tzv. korunný svedok Oskar Fegyveres povedal v obnovenom vyšetrovaní o prípade zavlčenia Kováča ml. čokoľvek.

Súdca Peter Šamko v stati o amnestiách píše: „Opätovne je nutné zdôrazniť, že ústavné zákony nemôžu slúžiť parlamentu na to, aby prostredníctvom nich zasahoval do kompetencií iných orgánov, respektíve, aby sa prostredníctvom ústavných zákonov staval do pozície odvolacieho orgánu vo vzťahu k prezidentovi či vo vzťahu k súdom a podľa potreby zrušoval či anuloval ich rozhodnutia.“

Tento skusený právnik sa domnieva (a nie je sám), že nebezpečenstvo ústavného zákona o zrušení amnestií „spočíva v tom, že vytvára precedens najvyššej právnej sily, precedens, ktorý hovorí o tom, že je možné z politických dôvodov meniť ústavný systém štátu. Pokiaľ je to možné raz, je to možné vždy.“

Tieto jeho slová sú v príkrom rozpore s názorom inžiniera Andreja Kisku, toho času prezidenta Slovenskej republiky, ktorý nábádal parlament, aby zrušil Mečiarove amnestie, pretože je to historická šanca a potreba ju premárniť.

Áno, je tu historická šanca rozvrať právny systém štátu! Treba veriť, že ústavný súd, s ktorým Kiska bojuje skoro tri roky, sa neprepožičia na tieto avantýry.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Na základe teórie jazykovo-ho obrazu sveta, príp. mimoriadnej udalosti môžeme pristupovať k jazyku ako k prostriedku, ktorý zachytáva postoje, názory, hodnoty jedincov či spoločností, čím sa vytvára jazykový obraz sveta, príp. mimoriadnej udalosti. V jazyku sa odráža aktuálny stav, vývoj, priebeh, stanoviská jednotlivcov a spoločností, a tak dochádza k formovaniu jazykového obrazu spoločnosti. Jazykový obraz sveta, príp. skutočnosti vytvárajú pojmy, ktoré sa vo výraznej miere aktivizujú v procese komunikácie a v jazyku zachytávajú akékoľvek spoločensko-politické, ekonomické, kultúrne zmeny.

Jazykový obraz sveta

Lenže ako sám autor tejto teórie G. V. Kolšanskij v práci Objektívna kartina mira v poznani i jazyke (2006) uvádza, samotný pojem „jazykový obraz sveta“ treba prijať s relativizmom a to z dôvodu, že samotný jazyk sám osebe nevytvára žiadny obraz sveta, ale odzrkadľuje osvojenie si sveta jedincami či spoločnosťami. To znamená, že v jazyku sa odráža myslenie jedinca a to, aký obraz si vytvára o svete.

Ak sústredíme pozornosť na mediálne stvárňovanie migračnej a utečeneckej problematiky, zistíme, že práve masovo-komunikačné prostriedky vytvárajú výrazové prostriedky, ktoré prezentujú jazykový obraz migračnej a utečeneckej problematiky. Aktuálny mediálny obraz migračnej a utečeneckej problematiky je založený na prezentovaní ambivalentných (nejednoznačných, dvojznačných) informácií, ktoré v istej miere odzrkadľuje spoločensko-politickú, kultúrnu, hodnotovú orientáciu médií a uvedenému atribútu prispôsobujú aj svoju jazykovú prezentáciu skutočnosti. Teda mediálne komunikáty sú prepojené s kultúro-spoločenským kontextom, ktorý vo vysokej miere ovplyvňuje výber slovnej zásoby. Mediálny jazykový obraz migračnej a utečeneckej problematiky charakterizujú pojmy s negatívnymi asociáciami slovné spojenia (metafory) konceptuálne metafory typu migračná vlna, utečenecká kríza, prírodná pohroma, prílev utečencov; pojmy s militantnou charakteristikou a s posilňovaním svojej účinnosti prostredníctvom klíše hroziaci výbuch, časovaná bomba; emocionálne nabité jazykové prostriedky panika, šok, hrozná tragédia. Dochádza aj k spájaniu slov prílev utečencov, ktoré fungujú ako spúšťač podvedomých asociácií. Vo vysokej miere sa aktivizuje hodnotiacia lexika, napr. cez negatívne hodnotenie jedného človeka (migrant vykoná kriminálny čin) sa vytvára negatívny obraz, ktorý sa spôsobom vzájomného vzťahu prenáša aj na ostatných jedincov. Subjektívizmus sa v lexike dokazuje napr. hovorovou, využívaním slangu, cudzích slov, používaním vulgarizmov. Tieto atribúty prislúchajú vo výraznej miere bulvárny mediám, ale súbežne sa nevyhýbajú ani médiám, ktoré sa navonok prezentujú ako objektívne. Summa summarum: médiá utvárajú vlastného jazykového obrazu sveta – účelovým výberom slov vrátane nepriamych (obrazných) pomenovaní, sugestívnymi porovnaniami a inými jazykovými prostriedkami prezentujú vlastné videnie a spracovanie udalostí.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB v Banskej Bystrici

Jazykovedec prof. PhDr. Ján KAČALA, DrSc., kriticky o stave materčiny

Zápas o jazykovú kultúru neprestáva

Zhovárал sa Igor VÁLEK – Foto: archív J. K., TASR

Profesor PhDr. Ján KAČALA, DrSc. (*1937 Dobšiná), je jazykovedec, akých nemáme veľa, a celá spoločnosť mu vďačí za mnohé, čo urobil. Odbornými znalosťami, pevnými postojmi a schopnosťou vychovávať generácie vo vzťahu k rodnému jazyku a tým aj k národným hodnotám. Bol dlhoročným pracovníkom aj riaditeľom Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV a vysokoškolským pedagógom. Zaoberá sa výskumom spisovného jazyka, jeho kultúry a dejín, venuje sa výskumu sémantickej syntaxe, lexikológie, jazykovej kultúry a lexikografie. Je autorom samostatných knižných monografií, ako povedzme Slovenčina – vec politická?, Kultúrne rozmary jazyka, Úvahy jazykovedca, Slovenčina pri milníkoch slovenských dejín..., stoviek štúdií v jazykovedných časopisoch a zborníkoch; ako redaktor a spoluautor bol pri vzniku Krátkeho slovníka slovenského jazyka a Pravidiel slovenského pravopisu.... Je členom medzinárodných vedeckých spoločností a, zákonite, nositeľom mnohých ocenení, napríklad Radu Ľ. Štúra II. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj v oblasti vedy a školstva, osobitne v oblasti jazykovedy.

• Pán profesor, podľa takpovediac bez otáľania k meritu – dovoľím si to povedať, ak sa mýlim, opravte ma – vášho života. Určite pracovného, teda k slovenčine. K (ná)rodnému jazyku, ktorý je jedným z reálnych pilierov národa a stal sa aj jedným z pilierov vášho pôsobenia. Skúste si zaspomínať, kde sa azda najviac „korení“ váš vzťah k slovenčine a kde a ako ďalej košateľ.

S pribúdajúcim vekom som čoraz väčšmi presvedčený o tom, že pri mojej jazykovednej ceste šlo a ide o akési predurčenie, pričom ostatné životné okolnosti boli tomuto predurčeniu iba viac alebo menej nápomocné. Verím, že na to, aby sa človek celoživotne venoval vedeckému výskumu národného jazyka a organizovanému rozširovaniu poznatkov o ňom v spoločensktve blížnych, musí sa taký už narodiť. To, že som sa narodil v učiteľskej rodine, kde bol bežný kontakt s knihami, ako sú slovenské ľudové rozprávky, staré grécke báje alebo aj literárne diela od autorov tvoriacich svoje práce v medzivojnovom období, ale konkrétne aj Pravidlá slovenského pravopisu z roku 1931, to všetko iba pomáhalo utužiť môj vzťah k literatúre a k jazyku. Medzi tieto vonkajšie podmienky by som zahrnul aj to, že prostredie, v ktorom som vyrastal, bolo viacrečové, moji rodičia okrem slovenčiny aktívne používali miestne nemecké nárečie aj spisovnú nemčinu a maďarčinu. Nemecké nárečie môjho rodného mesta Dobšiná sme ovládali a v rodinnej komunikácii používali aj my deti, no základným dorozumievacím prostriedkom stále bola slovenčina. Prostredníctvom čítania literatúry som si prakticky osvojil pravopis, takže som sa napríklad nemusel osobitne učiť tzv. vybrané slová, v ktorých koreni sa píše litera ypsilon. Za „znalca“ pravopisu a za dobrého štýlistu som tak platil aj medzi spolužiakmi na meštianskej škole. Za osobnosť, ktorá vedome ovplyvnila môj budúci profesionálny život, pokladám svojho gymnaziálneho profesora Emanuela Dolinka, ktorý mal aj doktorát z filozofie a vo mne videl študenta, ktorý má filologické nadanie a môže sa v ňom zdokonaľovať. Rád spomínam aj na svojich vysokoškolských učiteľov najmä z oblasti slovenského jazyka, ktorí svojou vedeckou, pedagogickou aj ľudskou autoritou zapôsobili na mňa natrvalo a otvárali, aj otvorili mi brány vedy a jazykovedy. Úvod do štúdia jazyka a úvod do slavistiky nám ako vtedy mladý asistent prednášal profesor Šimon Ondruš, hláskoslovie, historickú gramatiku a dialektológiu profesor Jozef Štolc, slovenskú morfológiu a štylistiku profesor Eugen Jóna, lexikológiu profesor Ján Horecký, staroslovenčinu prednášal profesor Ján Stanislav a slovenskú syntax profesor Jozef Ružička. Priam hviezdna zostava odborníkov, pedagógov aj osobností, ktoré na svojich poslucháčov pôsobili nielen svojimi odbornými poznatkami, prístupom k riešeniu jazykových otázok, ale aj ľudskými postojmi a zreteľne prejavovanou úctou aj láskou k slovenskému jazyku. Dožičím každému mladému adeptovi vedy takých odborné aj osobnostné zdatných bádateľov a pedagógov, akých som zažil sám.

• Zaoberáte sa výskumom spisovného jazyka, jeho kultúry a dejín, venujete sa výskumu sémantickej syntaxe, lexikológii, jazykovej

Jazykovedec prof. Ján KAČALA preberá štátne vyznamenanie od prezidenta Ivana GAŠPAROVIČA.

kultúre a lexikografii. Pre laika bez odbornejšieho vzdelania to možno znie až nezrozumiteľne. Podme spomenuté aspoň anotačne vysvetliť...

Mojim základným odborom bola syntax (skladba) slovenského jazyka ako syntetizujúca jazykovedná disciplína, ako aj všeobecná syntax. Sémantická syntax ako dnes stále profilová oblasť syntaxe sa v jazykovede rozšírila najmä v prvých desaťročiach druhej polovice 20. storočia. Slovenská jazykoveda zachytila tento silný prúd v jazykovede svojou vlastnou teoretickou platformou, ktorá je známa ako intencia, čiže zameranie slovesného deja, a jej pramene siahajú až k tvorci súčasnej spisovnej slovenčiny Ľudovítovi Štúrovi. Sémantická syntax kladie podstatný dôraz na sémantiku, čiže význam lexikálnych jednotiek utvárajúcich vetu. S tým bezprostredne súvisí aj môj záujem o lexikológiu, teda náuku o slovnej zásobe jazyka. Ako pracovník Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV som ako vedúci projektu dostal vzácnu príležitosť priamo prenášať lexikologické, ale aj iné jazykovedné poznatky do tvorby výkladového slovníka. Je ním vôbec prvý jednozväzkový slovník slovenčiny, ktorý je známy ako Krátky slovník slovenského jazyka, a jeho prvé vydanie vyšlo roku 1987 (nateraz posledné, štvrté vydanie v roku 2003). Platí zároveň ako kodifikačná príručka v oblasti slovnej zásoby súčasnej spisovnej slovenčiny. Oblasť spisovného jazyka, jeho dejín a kultúry spisovnej slovenčiny, ktorú spomínate, značí v podstate teoretické zovšeobecnenie, ale najmä praktické vyústenie výsledkov celého jazykovedného bádania v okruhu slovenského národného jazyka do širokej spoločenskej praxe.

• Vaša vedecká činnosť je zameraná na gramatický systém súčasného spisovného slovenského jazyka. Čo znamená pre každodennú jazykovú prax?

Gramatický systém jazyka predstavuje – obrazne povedané – akúsi nosnú konštrukciu celého systému jazyka aj jeho fungovania v reči; systém chápeme ako vysoko organizovanú sústavu tvarov slov a ich konštrukcií slúžiacich na používanie jazykového systému v každodennej dorozumievacej praxi. Fenomén systému sa teda nedá oddeliť od jeho praktického používania v reči; jedno bez druhého nejestvuje. Praktické používanie jazykového systému predpokladá, že používatelia tento systém ovládajú, že vedia s ním cieľavedome narábať pri plnení dorozumievacej a iných funkcií jazyka, že sa v ovládaní celého jazykového sys-

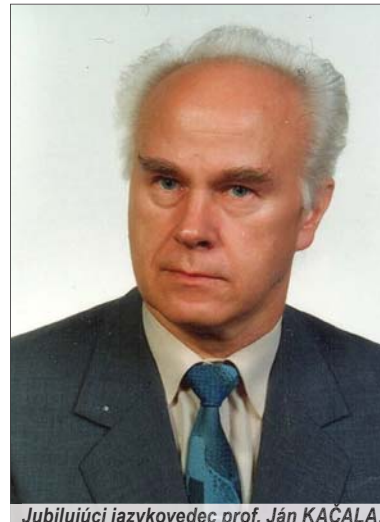
tému stále zdokonaľujú tým, že ho neprestajne študujú a že svoje poznanie si bez prestania prehľbujú aj živým kontaktom s kultivovanou jazykovou praxou, osobitne s dobrými autormi literárnych diel, ktorí platia ako jazykové osobnosti a všeobecne uznávané jazykové vzory. Pre každodennú jazykovú prax je dôležité, že gramatická sústava jazyka je systémovo usporiadaná a ustálená, mení sa teda iba veľmi pomaly, takže používateľom poskytuje istotu, že keď si (spravidla materinský) jazyk raz osvojia (a to sa dosahuje už v detskom veku), vystačia si tak na celý život.

• Jazyk je živý organizmus, často reflektuje spoločenské, ba aj politické zmeny. Flagrantne ste citlivé otázky rozobrali vo svojej knihe Slovenčina vec politická...

Bytostným atribútom jazyka je nielen jeho stabilita, ale aj neprestajný vývin. Keď sú tieto dve vlastnosti v rovnováhe, môžeme hovoriť o optimálnom či vyrovnanom stave daného jazyka. Pravdaže, v jazyku sa nemenia všetky jeho časti rovnako. Sú také súčasti, ako napríklad spomínaný gramatický systém, sémantický systém alebo hlásková stavba, ktoré sa menia iba veľmi pomaly. Tieto súčasti tvoria najhlbšiu podstatu jazyka, bez nich by jazyk nebol taký, aký je. Na druhej strane je tu slovná zásoba, ktorá zo svojej podstaty musí pohotovo reagovať na spoločenský vývin a ponúknuť nový vhodný výraz na pomenovanie nového javu. Pravdaže, aj slovná zásoba má zodpovedať požiadavke pružnej stability a vyváženosti. Rešpektovanie týchto požiadaviek v jazykovo-kultúrnej práci má predísť tomu, aby sa do jazyka mechanicky preberali zbytočné cudzie slová a aby nové vrstvy slovnej zásoby spôsobili, že verejné jazykové prejavy sa pre väčšinu používateľov spisovného jazyka stanú nezrozumiteľné. Tvorenie nových slov a preberanie slov z iných jazykov nemá narušovať spojenie spisovného jazyka s jeho celonárodným základom.

• Za ostatné desaťročia slovenčina prechádza nielen zmenami, ale priam ťažkými skúškami. Mediá vždy zohrávali významnú rolu v jazykovej kultúre národa. Dlhodobá prax ukazuje, že tu niečo, eufemisticky povedané, škriepi. A týka sa to nielen súkromných médií, ale, žiaľ, aj verejnoprávnej RTVS. Čo s tým?

V súčasnosti sme svedkami výrazných spoločenských zmien a pohybov s nečakanými výsledkami a ich súčasťou sú početné negatívne javy. Na dennom programe je zápas o celkovú hod-

Jubilujúci jazykovedec prof. Ján KAČALA.

notovú orientáciu spoločnosti, o naše duchovné hodnoty a dedičstvo, o našu históriu a jej výklad aj o ďalšie smerovanie našej spoločnosti. Zápasí sa aj o jazyk, o jazykovú kultúru, o kodifikáciu spisovného jazyka. Je potrebné konštatovať, že miera zainteresovanosti zodpovedných činiteľov o úroveň používania spisovnej slovenčiny vo verejnom styku nie je taká, ako by to malo zodpovedať úrovni spoločenského a kultúrneho rozvoja a jeho potrebám. Ani také národné kultúrne inštitúcie, ako je RTVS, nezohrávajú v jazykovej výchove obyvateľstva takú úlohu, ako by sa vyžadovalo. Značné podližnosti tu vykazujú aj príslušné centrálné štátne a iné orgány. Istotne nie je náhoda, že na terajší nepriaznivý stav v komplexnej starostlivosti o úroveň verejného používania spisovnej slovenčiny poukázal aj vrcholný orgán spisovateľskej obce – Kongres slovenských spisovateľov s medzinárodnou účasťou v septembri 2016 v Trenčianskych Tepliciach. Iba spoločným úsilím všetkých zainteresovaných ustanovizní aj zodpovedných jednotlivcov možno účinne prispieť k prekonaniu nepriaznivých javov a k cieľavedomému zlepšovaniu stavu.

• Dlhé roky spolupracujete s Maticou slovenskou aj cez časopis Kultúra slova. Ako vnímate úlohu tejto inštitúcie na jazykovej „národnej dedičnej“ a kde sú perspektívy?

Maticu slovenskú ako jedinečnú celonárodnú inštitúciu Slovákov mám vo veľkej úcte a najmä vo svojich publikáciách z okruhu dejín spisovnej slovenčiny vysoko oceňujem jej zainteresovanosť aj na riešení priam kardinálnych otázok slovenského jazyka. V nedávnej minulosti som podporoval aj projekt vybudovania jazykovedného pracoviska v jej rámci, no ten sa z rozmanitých dôvodov nerealizoval. V súčasnosti oceňujem najmä širokú vydavateľskú činnosť Matice slovenskej vrátane vydávania jazykovedných monografií, ako aj syntetických prác a zborníkov. Osobitné ocenenie si zasluží priam vzorná starostlivosť vydavateľstva o vysokú úroveň jazykovej stránky matičných publikácií. Tým sa celá Matica slovenská stáva nasledoviahodným príkladom.

• Rozhovor vedíme v predvečer vášho životného jubilea, ku ktorému vám srdečne gratulujeme, prajeme veľa síl a nám ostatným výsledky vašej dôležitej práce. Aké sú vaše pracovné plány do najbližších mesiacov a rokov?

Za blahoželanie ďakujem; svojej doterajšej pracovnej náplni by som rád zostal verný aj v časoch, ktoré sú ešte pred nami a predo mnou. V súčasnosti už pomaly hľadám vydavateľa rukopisu mojej monografie o spôsoboch vyjadrovania prívlastňovacích vzťahov v slovenčine a v „najbližších mesiacoch a rokoch“ sa mienim venovať ďalším zatiaľ nespracovaným otázkam slovenskej syntaxe. Spolu so spolupracovníkmi pripravujem aj nové, rozšírené vydanie široko využívaného Krátkeho slovníka slovenského jazyka. Intenzívne vnímam aj to, že kvalifikovanú bádateľskú odpoveď si vyžadujú i viaceré otázky z okruhu novších dejín spisovnej slovenčiny.

Na neviditeľnej hranici dvoch mien medzi Becherovom, Dujavou a Koniecznou

Na miestach, kde hroby hovoria tak nahlas

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Veľká noc prináša na Slovensku aj veľké sťahovanie národa. Patrí k tomuto sviatku práve tak ako oblievačka či veľkonočné vajíčko. Mnohoročná skúsenosť niekoľkých generácií je spojená s cestovaním medzi západom a východom Slovenska. Dodnes vidíte tú obrovskú nerovnováhu v možnostiach na východe a na západe, stačí v čase sviatkov cestovať vlakom. Je to z jedného konca republiky na druhý, do niektorých miest sa dostanete až po trinástich hodinách neraz úmornej štrapácie. Cestou naspäť v nabitom vlaku sedí množstvo mladých, takmer každý/každá s malým prenosným počítačom, laptopom.

Sám alebo so spolužiakom či spolužiačkou sa drví nejakú tému, vždy inú, podľa toho, ako po ceste vysadajú – v Žiline, v Trenčíne alebo v Trnave, či vo Vrútkach presadajú do Martina. Vždy aj s obrovskými rucksakmi plnými poživne od starostlivých východniarskych mām.

■ Z OBRAZOVKY PAMÄTI

Cestou naspäť na východ je obraz iný, bez učenia, s ľahkým čítaním a každý je na „drótoch“, slúchadlá v ušiach a počúva hudbu, na obrazovkách laptopov bežia zväčša americké dobrodružné filmy. Nikto si nevšima krajinu okolo, ani keď míňame Tatry.

Obrazy tohto filmu, ktorý si premietam na obrazovku pamäti, zbieram už vyše desať rokov, čo chodím týmto smerom. Videl som žieničky naložené batohmi väčšími ako ony samy, dôchodkyne od Trnavy s obrovskými rucksakmi zaváranín, aby ich doniesli pred sviatkami iným dôchodcom tam ďaleko na druhom konci republiky, tam na východe, kde sa ich rodičom tak nedarí a veľa z nich je roky ďaleko na zárobkoch.

Najväčší sociologický prieskum o tom, čo sa s nami deje, môžete urobiť práve v týchto vlakoch, ktoré vozia všetko – od zaváranín po túžby vzdeláť sa v tom, čo sa doma na východe vzdeláť nedá, dá sa len na západe Slovenska a potom ešte ďalej na Západe. V týchto vlakoch, pravda parádnejších, lepších ako kedysi, je niekedy Veľká noc rovnaká pre všetkých, niekedy nie. Tu si uvedomíte rôznorodosť východu na Slovensku, ale aj stále silnejúcu príslušnosť k iným tradíciám, inej cirkvi a aj k tomu, ako ona k vám prehovára vytrvalosťou, úsilím, nenechať sa zlomiť, pretrvať.

Teraz, keď je súbor gréckokatolíckych kostolov na Slovensku niekoľko rokov už pamiatkou UNESCO, si pri putovaní na východ uvedomíte, že u nás je ich len zlomok. Zachovali sa aj v dobách nepriazne, násilného, nevyberavého potlačovania. Kým na Slovensku je ich len niekoľko, celé okolie za ukrajinskou či poľskou hranicou je posiate stovkami drevených kostolov a celý tento fascinujúci pás sa ťahne až na územie západného Bieloruska.

■ REČ DEJÍN

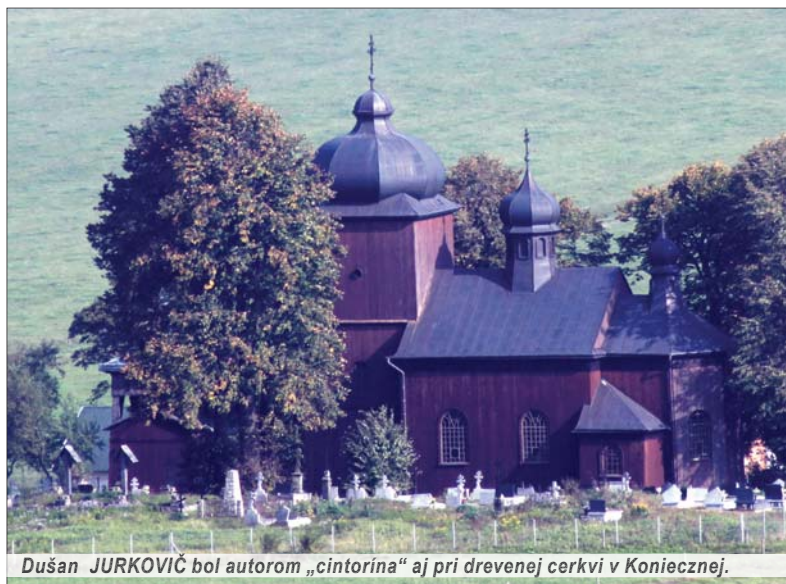
Je to výnimočný unikát. Neopísaný. Neprechodený. Nikto, aspoň zatiaľ, nedal tieto rôzne časti v rôznych štátoch dovedna, aj keď majú mnoho spoločného. Nejde iba o cirkevnú, gréckokatolícku architektúru drevených kostolov, ktorá sa na tomto obrovskom priestore od východného Slovenska cez južné Poľsko, Halič po územie západného Bieloruska zachovala. Ide o svedectvo o osudoch ich staviteľov, prihovárajú sa k vám uprostred prírody, kde sa tvrdo zapasilo nielen o obživu, ale neraz aj o prežitie. Predtým ich rozdeľovala meniac sa hranica rozdielnych štátov. Dnes, keď je všetko inak a aspoň slovenský, poľský a ukrajinský priestor je otvorený, môžete touto krásnou krajinou putovať v dejinách, ktoré dlhé desaťročia netvorili súčasť nášho historického vedomia a boli aj násilne potlačované. Tu sa k vám prihovárajú dejiny nie niekoho

Architekt Dušan JURKOVIČ zanechal na miestach bojov v prvej svetovej vojne jedinečné diela.

Vojnové cintoríny sú v katastrach mnohých obcí na severovýchode Slovenska i v Poľsku.

Dušan JURKOVIČ bol autorom „cintorína“ aj pri drevenej cirkvi v Koniecznej.

iného, ale vás samotných. Hovorí k vám krajina, príroda, chrámy, hovoria k vám hroby, prihovárajú sa všetkými jazykmi niekdajšej rakúsko-uhorskej monarchie práve tak ako cárskeho Ruska. Hovorí rečou, ku ktorej nemožno byť hluchý, rečou, ktorá znie čoraz hlasnejšie a nikde inde ju tak nepočuť ako priamo tu. Čo všetko sa odohrálo na malom území, ktoré stihnete prejsť za jeden deň!

■ MAGICKÉ NÁZVY

Cesta hore od Bardejova k hranici je pokojná, premávka

takmer nijaká. To hovorí samo za seba. Prechod hore v priesmyku, odkiaľ sa prudko zvažuje na poľskú stranu, sa nazýva Becherov-Konieczna. Môjmu českému priateľovi, s ktorým chystáme putovanie svetom drevenej gréckokatolíckej architektúry po už spomínaných štyroch štátoch, trvá pomerne dlho, kým zistí, že si z neho strieľam a v dedine dolu, tam pod priesmykom, v dedine Becherov nevynáša becherovku. Ideme do Koniecznej, zaparkujeme pri kostole.

Konieczna je jedno z tých miest, kde môžete v tichu postáť

a predstaviť si, čo sa tu asi odohrávalo, keď miestni Lemkovia – Rusíni – boli násilne vysťahovaní v rámci Akcie Wisła. Dnes by sa tomu hovorilo etnická čistka. Jednoducho, aby sa zbavili z Ukrajiny na západ tiahnuvších príslušníkov

Pani Mária má obchodík pri „colnici“.

radšej nikto z Poľska nepríde. Je neviditeľná, ale nikto ju neprekročí. Sem už nikto nechodí, pustá je veľikánska strážnica na poľskej strane, pusté je veľké parkovisko na slovenskej strane a zatvorené sú obchodíky na slovenskej strane. Niet tu čo výhodne nakúpiť. Keď je pekne, na pár hodín príde predávať len pani Mária. To preto, lebo je dôchodkyňa, inému sa to nevypláti, je tu len niekoľko nakupujúcich, je tu nová, neviditeľná hranica dráheho eura...

Sedlo Becherov-Konieczna je však vyhľadávané, pretože po lesnej ceste na poľskej strane prudko do kopca asi po kilometri hustým stromovým dŕžomom dôjdete k miestu, kde architekt Dušan Jurkovič vytvoril ojedinelé dielo. Natrvalo pripomína, aké prudké boje sa tu viedli, aká krvavá to bola hranica v rokoch prvej svetovej vojny.

■ ARCHITEKT CINTORÍN

Dolu pri kostolíku v Koniecznej je vojenský cintorín očíslovaný – 47. Vofakedy rovnou čiarou bolo vidno na nezarastený vrchol kopca – a tam Jurkovič postavil veľkú symbolickú kamennú vežu. Celý veľký cintorín, na ktorom sú padlí tak rakúsko-uhorskej, ako aj ruskej armády, má číslo 46. Toľko tu bolo cintorínov. A aj tak nie všetci padlí tu majú svoj hrob. Dujava je celá zarastená, ale kedysi sa zvažovali rady hrobov dolu nezarasteným kopcom v pomyslenej línii ku kostolu v Koniecznej a k malému cintorínu za ním. Od kostola bolo vidno zďaleka Jurkovičovú vežu na hrebeni kopca.

V tomto monumentálne stvárenom prostredí leží 168 vojakov z rakúsko-uhorskej strany a 135 z ruskej. S rešpektom a pietou tu stojíte v tichu, aj keď je poludnie, vysoká tráva je stále mokrá. Jediný veniec, ktorý tu nájdete, je od Čs. obce legionárskej. Sto rokov po vypuknutí prvej svetovej vojny vďaka slovenskému architektovi Jurkovičovi sa zachovalo miesto, ktoré napriek hustému leso nezarástlo. Musíte vynaložiť námahu, ako sa štvoráte na vrchol Dujavy, spomienka na Jurkoviča, ktorý toto miesto vybral, vás úplne zamestná. Cez medzery medzi stromami sa rozhlíadate po kraji okolo a vidíte, kde zomierali tisíce vojakov. Dnes je tu pokojný priestor dvoch štátov, ktorých nič nerozdeľuje, len kupujúci na jednej a druhej strane majú iné peniaze a inak ich prerátávajú, keď sa zamýšľajú, akú veľkú fľašku si majú dopriať. Žmolia v rukách mince a bankovky, ale dlane sa im nepotia od toho, žeby zvierali zbrane pred útokom na bodáky...

A to je len jedna vec, pre ktorú sa sem putuje naprieč celou republikou, a potom ešte treba vyšliapať na vrchol Dujavy. Nemožno nepoznať tieto miesta, kde hroby hovoria tak nahlas. Nemožno sa nezaštváť vysoko na kopci na vojnovom pohrebisku v Becherove, kde hroby vojakov oboch armád obnovili až teraz v rámci projektu V4. Nemožno sa nezastaviť vysoko na kopci v dubovom lese za Zborovom, kde ruskí padlí majú pravoslávne kríže, ale spomienkovú tabuľu si môžete prečítať len v angličtine. Nemožno obísť hroby dlho zabúdanej a zabudutej vojny, ktoré nezabudnuteľne natrvalo zapísal do dejín slovenský architekt...

■ LACNÁ VODKA

Kostol je v dolinke, hore na hranici je veľká budova pohraničnej colnice a stráže – všetko pusté, ani človečička, ani auta. Zopár náhodných výletníkov prejde cez hranicu na Slovensko len preto, aby sa pri hraničných tabuliach vyfotografovali na pamiatku. Ako keby prejsť cez hranicu bola stále udalosť. Prázdne je aj obrovské parkovisko na slovenskej strane, prilepené rovno na hranicu, zatvorené sú stánky TANIA WODKA, kde sa pôvodne predávali najmä alkoholické nápoje od výmyslu sveta, hoci stánok má názov POTRAVINY. Tým sa však nikto nenechá pomýliť.

Raz, bolo to v nedeľu, sme našli jeden maličký stánok otvorený – aj to len cez poludnie. Už sa to nevypláti, hovorí mi pani Mária z Bardejova. Predtým sme aj trikrát za deň museli obracať auto, aby doviezlo tovar, teraz tu nepredáme takmer nič. Predtým áno, to tu bolo živo, to sa vypláti.

„Predtým“ znamená, ako nám vysvetľuje pani Mária, pred zavedením eura. Tu najlepšie vidno, ako euro urobilo novú hranicu, cez ňu

NA OKRAJ

Čas letí neuveriteľne rýchlo. Hlavná letná dovolenková sezóna sa začína prakticky o mesiac. Mesiac je práve lehota na vybavenie si cestovného dokladu pri cestách mimo krajín Európskej únie bez expresných príplatkov. Vlastne – platí to aj pre občiansky preukaz, ak sa mu končí alebo skončila platnosť a vy plánujete dovolenku povedzme pri Jadrane alebo niekde v Alpách. Pred vycestovaním si treba skontrolovať čas platnosti cestovného pasu, pretože niektoré krajiny vyžadujú, aby bol cestovný pas platný aj po vycestovaní z ich územia. Za všeobecné pravidlo sa považuje minimálne ešte polročná platnosť.

Zadovážte si doklady

Občan sice môže požiadať aj o urýchlenné vydanie cestovného pasu do dvoch pracovných dní, za ktoré zaplatí trojnásobok príslušnej sadzby, alebo do desiatich pracovných dní, za ktoré zaplatí dvojnásobok príslušnej sadzby, ale nikde nie je povedané, že posledný deň nepadne počítačový systém a žiadateľ zmešká napríklad let na dovolenku.

Občan starší ako šesťnásť rokov zaplatí za vydanie cestovného pasu do tridsiatich dní 33 eur, do desiatich pracovných dní šesťdesiatšesť eur, do dvoch pracovných dní 99 eur. Občan od šiestich do šesťnásť rokov zaplatí za vydanie cestovného pasu do tridsiatich dní 13 eur, do desiatich pracovných dní 26 eur, do dvoch pracovných dní 39 eur. Občan mladší ako šesť rokov zaplatí za vydanie cestovného pasu do tridsiatich dní 8 eur, do desiatich pracovných dní 16 eur, do dvoch pracovných dní 24 eur.

Dvadsaťdruhého júna 2012 vstúpilo do platnosti nariadenie Európskej únie, ktoré členským štátom ukladá povinnosť vydávať cestovné pasy už iba ako individuálne cestovné doklady. Preto oddelenia dokladov od 26. júna 2012 nevykonávajú zápisy údajov o deťoch mladších ako päť rokov do cestovného pasu rodiča. Ak občan mladší ako päť rokov cestuje do zahraničia, potrebuje vlastný cestovný pas.

Odtlačky prstov sa snímajú občanom žiadateľom o pas starším ako dvanásť rokov. Podpis sa uvádza od veku, keď je dieťa schopné sa podpísať – t. j. zhruba v čase začiatku školskej dochádzky.

Ak sú rodičia rozvedení a nebolo vydané právoplatné rozhodnutie súdu vo veciach týkajúcich sa cestovného pasu (podanie žiadosti o vydanie cestovného pasu, prevzatie vyhotoveného cestovného pasu), pripadne nebolo vydané právoplatné rozhodnutie súdu o pozbavení výkonu rodičovských práv alebo obmedzení výkonu rodičovských práv, môže vybavovať tieto záležitosti ktorýkoľvek z rodičov, pričom súhlas druhého rodiča sa nevyžaduje.

Podľa článku 23 Zmluvy o fungovaní EÚ každý občan Únie má na území tretej krajiny, v ktorej sa nenachádza diplomatické zastupiteľstvo členského štátu, ktorého je štátnym príslušníkom, právo na poskytnutie ochrany diplomatickými alebo konzulárnymi úradmi ktoréhokoľvek iného členského štátu a za tých istých podmienok ako štátni príslušníci daného štátu.

Štefan ZLATOŠ

Svoje miesto v nádhernej prírode pod strechou Európy si vyárendovali aj mnohí Slováci

Prekliaty vrch dávno otvoril svetu svoju náruč

Štefan SVATOŠ – Foto: autor

Keď ešte celé údolie pod Chamonix patrilo benediktínskym mníchom, majestátny vrchol, týčiaci sa nad ním vo výške 4 807 metrov, volali miestni Rupes alba alebo Biely vrch. Jednoducho Biely vrch. Štit, z ktorého počas celého roka nezmizne sneh a ľad. Jeho prítomnosť brali na vedomie iba okrajovo. Uživiť sa v takýchto horách bolo dôležitejšie.

Dnes ako keby platil pravý opak. Práve táto časť Savojských Álp vo Francúzsku je sama osebe dynamickým ekonomickým odvetvím, ktoré poskytuje prácu a zárobok desiatistisíc ľuďom v blízkom a dokonca i v ďalekom okolí. Ide o obrovské teritórium prekvitajúceho turistického ruchu, ktoré pri súčasných možnostiach umožňuje prvú polovicu dňa tráviť na vysokohorskom ľadovci a počas tej druhej oddychovať už na Azúrovom pobreží Stredozemného mora.

■ V SAGANOVÝCH STOPÁCH

Už niekoľko rokov robí slávu Slovensku náš svetový cyklistický šampión Peter Sagan. A práve minulý rok sa jedna z etáp mimoriadne sledovanej Tour de France kľukatila po cestách v údolí pod hlavným masívom Savojských Álp – Aiguille du midi, ktorého súčasťou je aj Mont Blanc. Aj preto je takmer hriechom, ak našinec na príjazd do Chamonix použije alpský tunel, ktorý prechádza popod alpským masívom cez hranicu medzi Švajčiarskom a Francúzskom. O čo úžasnejšie je zvoliť si serpentinu s prestávkou nad Argentière, predstavovať si zástupy nadšených divákov, medzi nimi aj mnohých s našimi vlajkami, a stať na asfalte, po ktorom sa potom Peter šinul ďalej za svojimi zásluhami a stále obdivuhodnými víťazstvami. Aj keď ide o oficiálne značenú cestu s povolením premávky motorových vozidiel, pri zjazde do Chamonix sa vodič cíti, akoby práve autom schádzal z Hrebienka do Smokovca a proti nemu stúpala celý zástup zavčias rána vstávajúciach turistov smerom k tatranským štítom. Nikto sa však s autami neponáhla, tie sa jazdí krokom. Už len pre tie nádherné výhľady na alpské štíty.

■ ZAČIATKY ALPINIZMU

Francúzi asi nikdy nezabudnú Švajčiarom skutočnosť, že to bol práve prírodovedec z krajiny helvétskeho križa Horace Bénédict de Saussur (1740 – 1799), ktorý „objavil“ Mont Blanc pre celý svet. Už od detstva ho fascinoval nebotýčny masív, dnes známy práve ako Mont Blanc. Tento alpský obor ho zaujal natoľko, že vypísal odmenu pre prvého človeka, ktorému sa podarí dosiahnuť jeho vrchol. Až v auguste 1786 sa podarilo dvom obyvateľom Chamonix vo Francúzsku, hľadačovi kryštálov Jacquovi Balmatovi a lekárovi Michelovi-Gabrielovi Paccardovi, dobyť vrchol nedostupného masívu. Nasledujúci rok sa aj de Saussure spolu s vedeckou expedíciou dostal na tento najvyšší bod Európy a v roku 1788 vystúpil do Col du Géant (priesmyk pod Mont Blanc), kde zostal sedemnásť dní. Podľa dostupných záznamov to boli začiatky horolezectva ako športovej disciplíny. Bénédict sa dodnes z jedného z námestíček v Chamonix pozerá na horu a nepozdraví sa s ním považujú miestni za neslušnosť.

■ PESTRÁ PONUKA

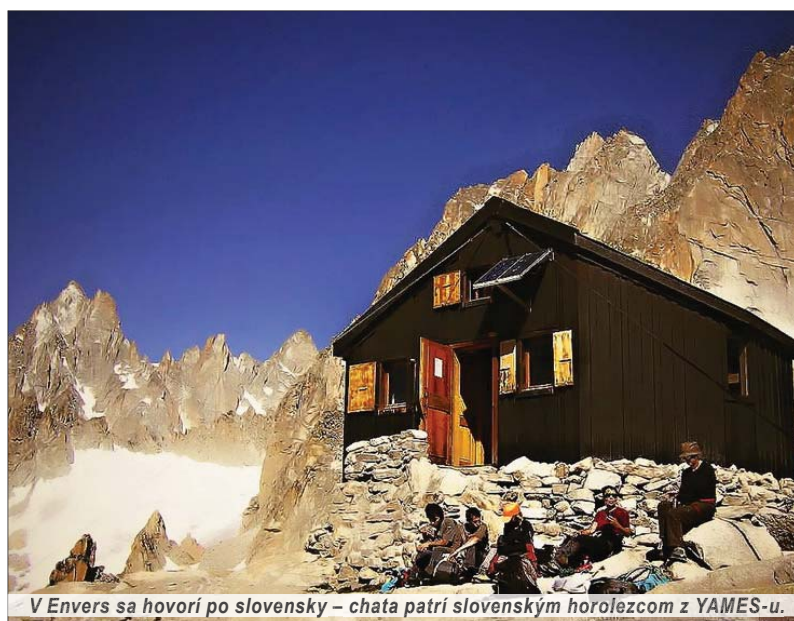
Určite každý, kto sa trochu zorientoval v antickej mytológii, pozná legendu o Gorgónach, na ktoré sa nesmie nikto priamo pozrieť, pretože navždy skamenie. Presne tak pôsobia na turistu výkladné pulty pred malými obchodíkmi, ktoré každé ráno vyrastajú ako bájny Fénix z popola, aby do neskorých nočných hodín lákali

Pokojná nálada v Chamonix.

Lákavá ponuka obchodíkov.

V Envers sa hovorí po slovensky – chata patrí slovenským horolezcom z YAMES-u.

„obete“ na najrozmanitejšie miestne – zopakujeme si – miestne kulinárske dobroty. Francúzi sú patrioti. Chceš niečo z dovozu? Tak si sadni do auta a odvez sa niekam za mesto do hypermarketu. Tu u nás v Chamonix dostaneš náš syr, naše klobásky, našu šunku, naše vína a náš koňak. Vybrať si však máš z čoho. Hocikde sa dá vojsť do niektorej z miestnych pekární a ochutnať, čo to vlastne ten croissant naozaj pôvodne je. Ak sa neviete dohodnúť s predavačom po francúzsky, nemčinu neskúšajte, angličtinu ako-tak ešte domáci strpia. Nebuďte však prekvapení, ak obsluha zrazu prejde na plynulú slovenčinu. Aj to sa tu stáva, lebo čoraz viac našincov pracuje aj vo Francúzskych Alpách.

■ ORLIE VÝHLADY

Celý masív Mont Blanc sa dá vidieť iba z lietadla. Zaberá plochu asi šesťsto štvorcových kilometrov. Jeho výše päťdesiat kilometrov dlhý hrebeň leží na hraniciach Talianska, Francúzska a Švajčiarska a niekoľko jeho vrcholov sa čnie do výšky výše štyritisíc metrov. Tvoria ho kryštalické bridlce a žula, čo sú horniny, ktoré vznikli hlboko v zemskej kôre. Geológovia ho radia medzi mladé horské sústavy, keďže má „iba“ tristo päťdesiat miliónov rokov. Žulové horniny vplyvom chemických látok v ovzduší a ľadovcov zvetrali a vyformovali sa zlomy, rozoklané hrebene, vrcholy a štíty jedinečnej krásy, ktoré sú zvlášť lákavé pre horolezcov. Lanovka je však určite lacnejšia ako lietadlo. Tú, ktorá premáva až na vrchol Aiguille du Midi v nadmorskej výške 3 842 metrov, uviedli do prevádzky ešte v roku 1958.

■ MESTO S CHARIZMOU

Chamonix je oficiálne mesto. Ťažko však povedať, čím v skutočnosti je. Ak poznáte atmosféru kempingov, kde každému vidíte takmer do stanu, minimálne však na stolík, pri ktorom sedí a čo práve konzumuje, tak to je asi Chamonix. Je to miesto, kde sa žije hlboko do noci. V období od jari do jesene, ktoré je v ňom pochopiteľne veľmi krátke, mu

vám umožňuje bezplatné parkovanie tam a tam, či zariadi zľavu v úplne „cudzej“ reštaurácii.

Chamonix Mont-Blanc, legendárne malebné mestečko, je v lete jedným z najnavštevovanejších turistických miest na svete. Ak stojíte uprostred Chamonix, máte pocit, že okolité kopce sú vám na dosah, ba priam ako na dlani. Počet návštevníkov uprostred sezóny niekoľkonásobne prevyšuje počet domácich obyvateľov. Príde si tu na svoje každý – turista, trekker, horolezec, bežec, cyklista, jednoducho každý nadšenec úchvatnej prírody. Ponúka sa vám výše tristo päťdesiat kilometrov značených turistických chodníkov, množstvo lanoviek a tiež nespočetne veľa horolezeckých výstupov.

Mont Blanc pokrýva viacero ľadovcov, najväčší z nich sa volá Mer de Glace. Vedú naň štyri základné výstupové trasy. Aj keď ide o voľne prístupné vysokohorské trasy, odporúča sa absolvovať ich pod vedením profesionálneho horského vodcu. Na základe skúseností vie horský vodca lepšie odhadnúť nečakané zvraty počasia, podmienky, potrebnú výbavu, časovú náročnosť či vhodnosť výstupovej trasy pre dané obdobie. Úlohou horských vodcov je tiež preveriť vašu kondíciu, vytrvalosť, obratnosť a pohyb v náročnejšom teréne, ako aj dohliadať na správny aklimatizačný proces. Bez aklimatizácie je pohyb v týchto nadmorských výškach neuvažným rizikom. Patričný čas venujú taktiež základnému ľadovcovému výcviku. Takýto výstup si vyžaduje fyzickú prípravu. Ideálne je získať a udržiavať sa v kondícii bežnou vysokohorskou turistikou.

■ RAJ CYKLOTURISTOV

Cyklotrás je v údolí pod masívom Mont Blanc neúrekom a vo všetkých úrovniach náročnosti. Skúsenejší cyklisti si však túto oblasť vychutnajú viac, keďže aj na trasách, ktoré sú označené ako vhodné pre začiatocnikov, sa vyskytujú naozaj strmé úseky. Všetky trasy sú vždy po zimnej sezóne kontrolované a upravované, teda nehrozí nepriečnosť alebo zvýšenie náročnosti trasy. Majte však na pamäti, že Chamonix a okolie Mont Blancu je v prvom rade turistická destinácia, teda vždy tu budú mať prednosť peší turisti. Toto je úplne samozrejme a vôbec sa o tom nediskutuje. V údolí je k dispozícii šesť vlekových systémov, vďaka ktorým si milovníci zjazdu užívajú poriadne adrenalínovú jazdu s prevýšením až dvetisíc metrov. Na nezaújimavé alebo prídlhé presuny môžete využiť „bike-friendly“ vláčik.

■ SLOVENSKÁ CHATA

V Envers sa hovorí po slovensky. Envers je totiž chata, skôr nocľaháreň, ktorú využívajú často členovia slovenského horolezeckého klubu IAMES. Dokonca mnohí tam jazdia opakovane každoročne. Zaujímavosťou je, že niektorí z tých, ktorí v nej prespia, sa vybavujú potrebným oblečením v jednom z obchodíkov v Les Houches, malej usadlosti v údolí Chamonix, kde vám predavač tiež odpovie po slovensky. Pod Mont Blancom je však úplne jedno, akým jazykom rozprávate – ak práve (ako sme už spomenuli) – nepoužívate nemčinu, ani vzhľadom na blízkosť Švajčiarska, kde je jedným z úradných jazykov. Francúzi totiž nezabúdajú. A hoci Nemcom už dávno odpustili to, čo sa v Európe kedysi udialo, nemčinu nie. To stále ešte nie. Naopak, slovenská a francúzska mentalita sú si veľmi blízke. Aj pod strechou Európy, v Chamonix pod Mont Blancom.

Boli časy, keď slovenskí novinári pohýnali dobou a písali kapitoly žurnalistiky

Knihy o pokladoch, poklady v knihách

Dušan D. KERNÝ – Foto: Emil SEMANCO a faksimile interview s Bacílkom v denníku Smena

V paláci uprostred bratislavského Starého mesta sa konalo podujatie k osemdesiatinám Milana VÁROŠA; seminár o jeho diele sa premenil na takmer rodinnú slávnosť slovenskej spisovateľskej a novinárskej obce a značnej časti slovenskej inteligencie.

Jubilanta, známeho publicistu a autora literatúry faktu, prišlo pozdraviť mnoho jeho priateľov a podporovateľov ešte z mladých čias, dnes sú mnohí z nich ctihodní univerzitní profesori, priekopníci vedných odborov, rešpektované osobnosti Slovenska – a jedna senzáčne aj zo zámoria – Američanka z krajskej rodiny, veliteľka armádnej základne USA na Havajských ostrovoch.

■ NAJMÄ NOVINÁR...

Milan Vároš (*1937), ktorý sa sám označuje najmä za novinára, je tvorcom desiatok kníh, väčšina z nich znamenala prelom v dejinách literatúry faktu a znamenala neodškriepiteľný prínos nielen pre ne. Medzi nimi je séria o stratených slovenských pokladoch, o osudoch umeleckých pamiatok a našich umeleckých diel a pamiatok najmä v maďarských múzeách a galériách. Na prvých štyroch prelomových veľkolepých vydaniach z tejto série sa ako vydavateľ podpísala v rokoch 2006 – 2011 Matica slovenská, martinská Neografia. Na zatiaľ poslednej z nich z rokov 2015 Spolok slovenských spisovateľov a v roku 2016 Spolok slovenských spisovateľov a spoločnosť Remark. Práve kľúčová postava spoločnosti Remark Ing. Zoltán Černák priamo na mieste oznámil verejnosti a autorovi, že podporí aj vydanie pripravovaného diela, v ktorom autor rozšíri naše poznanie aj o tom, ako to bolo s úkrytom najväčšieho pokladu českého národa – korunovačných insignií – v roku 1938 na Slovensku. Pripomeňme, že prvú knihu z hla-

dačskej série o stratených pokladoch vydali v náklade päťtisíc kusov a vypredala sa za tridsať dní.

■ PRESAHY DO DEJÍN

Milan Vároš podľa popredného slovenského intelektuála, právnika a spisovateľa Antona Blahu svojimi

kde vznikli. To teda znamená, že to, čo bolo vytvorené na Slovensku, by malo byť Slovensku vrátené.

Podrobný rozsiahly zoznam obdivuhodnej tvorby Milana Vároša uverejnil Literárny týždenník v dvojčísle z 29. marca takmer na pol strane. Pripomeňme preto aspoň,

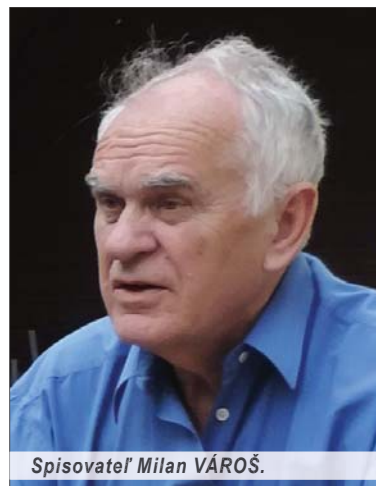

prácami, nazhromaždenou faktografiou zasahuje do dejín strednej Európy a v širokom význame slova do dejín Európy. Pretože jeho dôsledná pátračská, detektívna práca, týkajúca sa umeleckých diel, presahuje hranice literatúry, upozorňuje nás na nenaplnené závery medzinárodnej zmluvy s Maďarskom z roku 1947. Ale pripomína nám aj dokumenty Organizácie Spojených národov, týkajúce sa návratu kultúrneho dedičstva, a zásady OSN o návrate umeleckých diel tam,

že išlo trebárs aj o podrobné zistenia okolo zachrany zlatého pokladu prvej Slovenskej republiky, ktorý sa stal jediným základom čs. meny po roku 1945. Ako to autor uviedol, Slovensko v roku 1945 nevstúpilo do nového štátu s holými rukami, ale s tonami zlata. Nemožno obísť fakt, že autor sa tejto téme venoval už od roku 1967!

■ MEDZINÁRODNÉ POCTY

Súčasťou vďaka jubilantovi počas nesmierne srdečnej a ener-

Spisovateľ Milan VÁROŠ.

giou a optimizmom naplnenej výnimočnej udalosti – seminára, bolo aj odovzdanie medzinárodnej Ceny Egona Ervína Kischu. Milan Vároš si ju preberal už po piaty raz, pretože objavné, závažné diela publikoval aj v rokoch 2007, 2008, 2012 a v roku 2016. Je to ojedinelá séria hovoriaca o neopakovateľnosti tvorivej energie, intelektu a vytrvalosti Milana Vároša. Pritom vždy autor opakuje: ja som novinár. A pokiaľ ide o literatúru faktu, presnosť faktov je nadovšetko! Táto veta je živým pripomenutím najmä v súčasnosti toho, čo môže povolanie novinára znamenať, čo to vlastne novinár je. Preto Vároš nezabudne takmer pri každej príležitosti zdôrazniť, že medzi mnohými cenami vysoko kladie cenu Literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru v oblasti spoločenských vied (1990, 1992 a 1997).

Už spomenutý inžinier Zoltán Černák z Palárikova hovoril nielen o vzájomnom priateľstve, ale pripomenul aj, ako si študenti Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre nahlas predčítali v internáte články Milana Vároša a ako je dôle-

žité podporovať autora, ktorému normalizácia škrtla z tvorivého portfólia dve desaťročia, čím prítomných práve tak dojal, ako aj strhol k jednému z mnohých potleskov, ba priam ováciám.

■ SMELÉ INTERVIEW

Položili sme si otázku, aké články Milana Vároša si mohli kedysi nahlas predčítať vysokoškooláci? Odpoveď: boli to odvážne články z konca šesťdesiatych rokov!

Aj keď prvá kniha Milana Vároša vyšla v roku 1964, doslova svetovú známosť získali jeho riadky publikované v roku 1968. Pre svet autori zostali v úzadí, ale to, čo uverejnil denník Smena z pera Milana Vároša a Emila Remeňa, obľúbilo v máji 1968 svet. Bol to prelom, ktorý nikto nečakal – prelom, ktorý otriasol všetkým, čo sa dovtedy hovorilo o krvavých procesoch stalinových čias. Dvaja mladí novinári, z nich najmä aktívny Milan Vároš, sa vydali za už penzionovaným Karolom Bacílkom, okrem iného aj niekdajším čs. ministrom národnej bezpečnosti v Prahe, a ten povedal, že všetky procesy, z nich mnohé sa končili hrdelnými trestami, riadili v päťdesiatych rokoch priamo sovietski poradcovia. A proces, v ktorom odsúdili na smrť aj Vladimíra Clementisa, sa začal na nátlak člena najvyššieho sovietskeho vedenia Anastasa Mikojana, ktorý preto prišiel v tých stigmatizovaných dňoch z Moskvy do Prahy...

■ VELMOC – PUBLICISTIKA

Svet v onom roku 1968 venoval vývoju u nás mimoriadnu pozornosť, ale svetová pozornosť na interview Milana Vároša a Emila Remeňa bola výnimočná. Po rokoch, po odtajnení sovietskych dokumentov z roku 1968 sa zistilo, že sa týmito článkom, teda priznaním Bacílka, ktoré bolo prvým priamym dôkazom o zasahovaní ZSSR, zaoberalo aj najvyššie vedenie vtedajšej Varšavskej zmluvy, na čele ktorej stála sovietska jadrová vojenská veľmoc.

Z Kovačice nie sú len neškolení maliari, ale aj uznávaní tvorcovia s diplomom a úspechmi vo svete

Vojvodinský Slovák Martin Kizúr sa umením presadil v Austrálii

Medzi prvými slovenskými novohradskými rodinami, ktoré prišli v roku 1802 do vznikajúcej Kovačice v srbskom Banáte, bola aj rodina Jána Kizúra z Nedelišťa. O štyri roky neskôr v susednej Padine našla druhý domov rodina Martina Ďuriša z Pôtra. Pred šesťdesiatimi rokmi 1. februára 1957 sa v Kovačici narodil akademický maliar Martin KIZÚR, ktorý je už ôsmou generáciou Kizúrovcov, čo sa usadili na širšej banátskej rovine. No a po matke Ďurišovej, ako sa vraví po praslici, je v ňom aj kus Padinčana...

Text a foto: Ján JANČOVIC

Maliar Martin KIZÚR z Kovačice.

Kizúrovo umelecké štúdio a ateliér v austrálskom meste Townsville.

Po absolvovaní základnej školy a gymnázia v rodisku v roku 1981 vyštudoval grafiku na Fakulte výtvarných umení v Belehrade a tam v roku 1985 absolvoval aj postgraduálne štúdium. Už ako študent bol na fakulte laureátom Ceny za kresbu aj Univerzitnej ceny Univerzity výtvarných umení v Belehrade. Po návrate do rodiska pôsobil ako výtvarný pedagóg na gymnáziu a ako kustód Galérie insitného umenia, pre ktorú vytvoril aj ochrannú známku. V rokoch 1979 – 1989 uskutočnil niekoľko zahraničných študijných ciest na Slovensko a do štátov západnej Európy. Zaoberal

sa ilustráciami, ktoré uverejňoval vo viacerých slovenských periodikách, ktoré vychádzali vo vtedajšej Juhoslávii. Komornú tvorbu v tých rokoch prezentoval na ôsmich autorských prehliadkach. Jeho grafické listy sú doteraz v stálnej expozícii súčasného slovenského výtvarného umenia v Srbsku aj v Galérii K. M. Lehotského na petrovskom gymnáziu.

■ HLADANIE KOREŇOV

V roku 1984 ma Martin Kizúr ako kustód Galérie insitného umenia sprevádzal expozíciou vystavených obrazov a oboznamoval tiež s dielami v zbierkach v prítomnosti

majiteľa začínajúcej kovačickej súromnej Galérie Babka – Pavla Babku. Zhovárili sme sa aj o návšteve obcí v Novohrade, skadiaľ pochádza najviac rodín Kovačičanov. Kým Pavel Babka vedel o svojom rodinnom pôvode v Priboji, Martin Kizúr prišiel na svoje korene v Nedelišti. Spoločne sa tešili na ich plánovanú návštevu.

S M. Kizúrom som sa stretol aj v Bratislave, kde bol vtedy s osobnosťou kovačickej insity Martinom Jonášom, a potom ešte raz v jeho kovačickom dome. Odniesol som si vtedy jeho štyri menšie kubizmom a expresionizmom ovplyvnené grafiky a realistický obraz typickej dal-

matínskej mestskej uličky stvárnený pastelom.

Čas plynul a plánovanú aj ohlásenú cestu do Novohradu s väčšou skupinou Kovačičanov, žiaľ, uskutočnil v roku 1991 len galerista Pavel Babka. V Juhoslávii v tom čase začalo platiť známe – kde zbrane rinčia, múzy mlčia, čo naplno zasiahlo aj sľubne sa rozvíjajúcu umelcovu kariéru. Počas bratovražednej vojny, ktorá vypukla medzi národmi v Juhoslávii, sa Martin Kizúr s celou rodinou vysťahoval do Austrálie, našiel nový domov v Melbourne a pokračoval v štúdiu nových umeleckých technológií.

■ AUSTRÁLSKA ETAPA

V roku 1993 na Royal Melbourne Institute of Technology došľoval počítačový grafický dizajn a úspešne sa uviedol do umeleckého života Austrálie. Stal sa členom Združenia výtvarných umelcov Austrálie a začal vystavovať na ich spoločných výstavách. Už v roku 1992 mal aj prvú samostatnú výstavu v Gabriel Gallery v Melbourne. Bola v poradí deviatu autorská, desiatu a jedenástu mal v roku 1997 v Melbourne, a to v Kingstron Arts Centre, Moorabbin a v Spencer Fine Art, Patterson Lakes.

Rodák z Kovačice sa v roku 1998 s rodinou presťahoval z Victorie do tropického pásma na North Queensland do mesta Townsville, kde má svoje štúdio a prednáša grafický dizajn a multimédia na James Cook University. Aj keď žije a pôsobí na najvzdialenejšom kontinente, pravidelne sa zúčastňuje na Bienále slovenských výtvarníkov

v Srbsku, ktoré od roku 1991 organizuje Galéria Zuzky Medvedovej v Báčskom Petrovci.

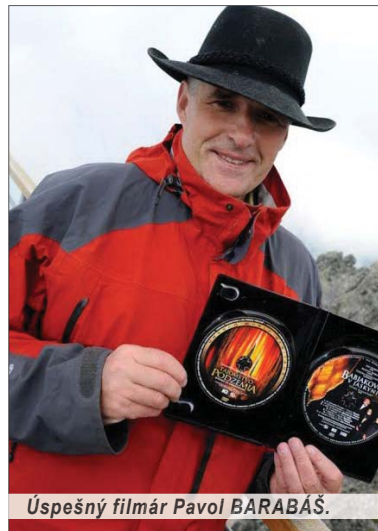
■ NOVÉ DIMENZIE

V novej krajine, v novom prirodnom prostredí nadobudol výtvarný prejav Martina Kizúra nové dimenzie. Výtvarný kritik Vladimír Valentík o jeho súčasnej tvorbe hovorí: „Druhé obdobie vo výtvarnej tvorbe Martina Kizúra, ktoré môžeme pomenovať i austrálskym, je poznačené určitými zmenami v jeho výtvarnej poetike. Štruktúra obrazu zostáva sice rovnaká, ale farebnosť jeho obrazov je silnejšia a výraznejšia, zrejme pod vplyvom nových farieb, ktoré odhalil pod austrálskym slnkom. Toto obdobie je poznačené i zvýšeným záujmom o novú výtvarnú techniku – počítačový grafiku a grafický dizajn. Okrem toho Martin Kizúr oveľa viac maľuje, a to akrylovými farbami, ktoré sa mu po jeho presťahovaní do Townsville stali základnou maliarskou technikou. V rámci pobytu v Austrálii sa zrejme črtá osobitné obdobie od roku 1998 po presťahovaní do tropického pásma a večného leta. V Townsville akoby znovu odhalil prírodu a more a začína upúšťať od svojej kolážovej kompozície, odhaľujúc a uprednostňujúc nové prirodzené tvary a nový kolorit.“ A nám ostáva dúfať, že si tento čerstvý jubilant plný tvorivých plánov nájde čas a do Novohradu, ktorý nestál v minulosti navštíviť, predsa len zavíta a podarí sa mu nájsť stopy po svojich predkoch.

Barabášov dokument Sloboda pod nákladom je oslavou vysokohorských nosičov O Tatrách, slobode, vášni a sile charakteru

Milan POLÁK – Foto: snímka je z filmu Sloboda pod nákladom

Približne od roku 1990, keď sa Pavol BARABÁŠ začal systematicky venovať nakrúcaniu dokumentárnych, cestopisných a horských filmov a keď tieto filmy začali uvádzať domáce a zahraničné festivaly, priniesli ich autorovi asi stopäťdesiat ocenení a z nich veľká časť boli ocenenia najvyššie. Barabášov film Sloboda pod nákladom je ďalším z nich a príťažlivým profesionálnym spôsobom rozširuje ponuku našej filmovej distribúcie, premietajú ho filmové kluby a videli sme ho už aj v televízii.

Úspešný filmár Pavol BARABÁŠ.

Tak ako mnohé predtým aj snímka Sloboda pod nákladom žne úspechy na prehliadkach a festivaloch po celom svete.

V závere uplynulého roka premietli film v kanadskom meste Banff, uprostred Skalstých hôr. Je to jeden z najväčších a najprestížnejších festivalov horských filmov na svete. Barabášova Sloboda pod nákladom si odniesla z tohto festivalu cenu Best Film on Mountain Culture. Neskôr ocenili film aj na dvoch medzinárodných festivaloch v španielskom Toledan a na Banskofilme 2016 v Bulharsku. K úspešným a oceňovaným Barabášovým dokumentom, akými boli napríklad Carlztencz – Siedma hora, Pygmejovia, Butan – Hlada-

nie šťastia či Neznáma Antarktída a desiatky iných, pribudol ušľachtilý, pôsobivý, sentimentom, ale aj hrdosťou poznamenaný film Sloboda pod nákladom možno o poslednej generácii horských nosičov.

■ POSLEDNÍ MOHYKÁNI

Do vysoko položených tatranských horských chát podnes vynášajú na pleciah 80- až 120-kilogramové náklady stravy a iných životných potrieb. V podstate je to dokument o posledných mohykánoch takejto aktivity mini-

málne na európskom kontinente. V Alpách a v iných európskych horstvách už túto činnosť zabezpečujú vrtníky. V našich Tatrách ešte vysokohorské nosičstvo funguje a Barabáš pri tomto vynášaní nákladov do horských chát zachytil a zdokumentoval možno tú poslednú generáciu vysokohorských nosičov. Ten najmladší z nich má šesťdesiatšesť a najstarší sedemdesiatšesť rokov. Priamo v akcii vo filme vystupujú a zverujú sa so svojimi pocitmi Viktor Beránek, Ladislav Chudík (menovec nášho slávneho herca

bol predtým aktívny hudobník), Peter Petrus a Ladislav Kulanga. V závere je reč akoby o pokračovateli tejto generácie Jura-ovi Petraskom, ktorý však ako 27-ročný prišiel pri tejto práci o život. Svedectvo o ňom podáva jeho matka...

■ ÚPRIMNÝ OBDIV

Pavol Barabáš, autor scenára, kameraman a režisér tohto filmu, tak ako v iných jeho tatranských filmoch vyjadril v Slobode pod nákladom svoj úprimný a zaniatený obdiv k týmto našim veľhorám, a to ich

snímaním z rôznych uhlov i dialok. Predovšetkým však z tohto filmu cítime jeho úprimnú snahu pocho-piť a porozumieť tej vášni, zaniate-nosti a odhodlanosti na život a na smrť oddať sa tejto práci a vytr-vať pri nej, pokiaľ to fyzické sily dovoľia. Neustále aktívni nosiči až neuveriteľných nákladov často v tých maximálne sťažených pove-ternostných podmienkach a napriek svojmu relatívne vysokému veku vyjadrujú vo svojich výpovediach akúsi filozofiu svojej oddanosti prírode, jej majestátu a nádhre, teda tej oddanosti, ktorá im dodáva nielen životnú silu, ale aj veľký pocit slobody. Nezdôrazňujú ani nespomínajú, že robia aj ľudsky užitočnú prácu, ale to len vydáva svedectvo o ich mravnej sile a ľud-skej dôstojnosti. Prírodnosť, bezprostrednosť a spontánnosť je charakteristickým znakom nielen stvárňovaných nosičov a ostatných účinkujúcich vo filme, ale aj Bara-bášovej filmovej výpovede. Okrem nepredstieraného obdivu k Tatrám vypovedá aj o obdivoch k charakteru, presvedčeniu a životnému postoju ľudí, ktorí sa dobrovoľne pre túto prácu rozhodli a zostávajú jej verní.

■ OSLAVA HÔR A CHARAKTERU

Hodinu trvajúci dokument, aj produkčne náročný, dokáže diváka oslovit svojou presvedčivou spontánnosťou a bezprostrednosťou. Aj krása Tatier a spôsob ich filmového stvárnenia, s príspevom leteckých snímkov, je veľkolepý. Zásahu má na tom aj sugestívna hudba, ktorú skomponoval Michal Novinski. Pokojne môžeme tento dokumentárny film zaradiť medzi diela, ktoré sú schopné svetu pribli-žiť na vysokej filmárskej úrovni nie-len naše Tatry, ale aj ducha a dušu nášho Slovenska a človeka, ktorý tu žije.

Milan Kenda: Meluzína Jozefína, Vydavateľstvo Daxe, 2016

Rýmami rozšantená meteorológia

Básnik Milan Kenda nie je pre deti neznámy autorom. Jeho knižky veršov Krtko ryje vrtko, Veršovaná vlastiveda či Rok nakúka spod klobúka poznajú vari všetky slovenské deti. Vo vydavateľstve DAXE vydal v minulom roku (2016) knižku veršikov nazvanú Meluzína Jozefína a ukázal, že v tvorbe pre deti je doma..

V epilógu sa autor pýta sám seba: „Komu vlastne tento predslov adresujem? Rodičom, ktorí túto moju už piatu knihu pre deti preskúmajú prv, než ju deťom podarujú? Alebo školákovi, ktorý sa už stretol s mojimi veršami v časopise Maxík či Zvonček?“ Zároveň si aj odpovedá: „Tento epilóg píšem pre vás všetkých bez ohľadu na vek. Pravda, táto knižka nie je pre najmenších, ale pre školákov, čo by už sami vedeli napísať básničku.

Namýšľam si však, že tieto moje verše môžu potešiť práve tak rodičov, ako aj ich deti. Aspoň podaktoré z nich, tie akoby na rozhraní: stále dosť hravé a zábavné pre malého čitateľa, no už niektorými tónmi zaujímavé aj pre dospeláka. Podujal som sa teda vytvoriť aspoň sčasti poetické univerzum.“ Táto

RECENZIE

zbierka obsahujúca šesťdesiatšesť kratučkých básničiek dokáže potešiť ozať vari každého. Predstavuje v nej slovenskú krajinu počas celého roka, a keďže ide o básnika, možno ju nazvať poetickou krajino-malbou. Hravou formou približuje malým školákovi mnohé úkazy, ktoré sa v živej prírode odohrávajú. Prílehlavé obrázky výtvarníka Jána Mikulčíka podpora vyburcovanú fantáziu detí, a možno ich aj pod-

nietia k tomu, že sa pokúsia overiť si prečítané básne so skutočným životom vtáčikov a zvierat. Meluzína Jozefína sa stane ich kamarátkou, oznamuje im novinky hravou, ich veku prijateľnou formou. Verím, že sa veršikom potešia všetky deti, ktorým sa dostane do rúk.

Anna SLÁVIKOVÁ

Maroš M. Bančej: Opičí cirkus, Matica slovenská, 2017

Autor v básnickej manéži

Poézia môže mať nepreberné množstvo farieb, nálad, odtienkov i odkazov. Zvyčajne sa autor drží jednej línie. Keď ide o ľúbostnú lyriku, nosným prvkom básne je láska. V prípade prírodnej či kontem-platívnej poézie je nosným prvkom obraz sveta okolo ako zdroja pocitov a citov. Básne takpovediac spoločenské zasa narábajú s našou často komplikovanou realitou. V prípade zbierky Opičí cirkus si však nemôžete byť istí ničím. Podobne ako v cirkusovej manéži.

V tomto prípade ide o štvrtú bás-nickú zbierku básnika, prozaika a pub-licistu Maroša M. Bančej, ktorá voľne nadväzuje na predošlú, svojím spôs-obom legendárnu zbierku Vampiráda. Autor sa vo svojich básňach „nastorako“ dotýka najmä vzťahov. Mileneckých, partnerských, priateľských či rodin-ných. No jeho uhol pohľadu je miestami čierno-humorný, skeptický či ironický a, samozrejme, sebaironický, keďže v cirkusovej manéži zvanej Svet sa

najľahšie prežije s nadhľadom. V prvej časti, ktorá je rovnomenná s názvom zbierky, Maroš M. Bančej takpovediac účtuje a bilancuje vzťahy. Samozrejme, s veľkou dávkou básnickej licencie a s ešte väčšou dávkou ironie a sebaíro-nie. To nie je zalúbený Cyrano bás-niaci pre krásnu Roxanu. Je to muž v „najlepšie premámených rokoch“, ako píše autor, ktorý sa vie povzniesť nad sklamanie a prehry aj v citovom živote. Druhá časť s názvom Moje obľúbené cintoríny je tiež blízka bilancovaniu, ale z inej stránky. Zo stránky strát blízkych ľudí, napríklad rodičov a priateľov, zo strát niektorých ideálov či dúhových okularov mladosti. Posledná časť zbierky má názov Recykláty a autor v nej reaguje na svoje predošlé zbierky, pričom stále zachováva zľahka rozšantený, občas čierno-humorný tón. Opičí cirkus je skrátka zbierka, kde vás ironia, ale aj smutno-ironický úsmev klauna budú sprevádzať od začiatku do konca.

Marek DANKO

Trenčiansky samosprávny kraj, Matica slovenská, Trenčianske múzeum v Trenčíne a Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne pod záštitou predsedu TSK Ing. Jaroslava Bašku vás pozývajú na seminárne stretnutie

HURBAN V NAŠICH DŇOCH
pri príležitosti 200. výročia narodenia
Jozefa Miloslava Hurbana

19. apríla 2017 o 10.00 h
Kongresová sála Trenčianskeho samo-správneho kraja
(Úrad TSK, K dolnej stanici 7282/20A, Trenčín)

PROGRAM:
Literárno-hudobná
kompozícia

Účinkujú:
Ženské trio Krajka z Trenčína
Umelecké slovo:
Michaela Trávníčková, Katarína

Sačková – poslucháčky 2. ročníka
herectva Fakulty dramatických
umení Akadémie umení v Banskej
Bystrici

**Životný príbeh Jozefa Miloslava
Hurbana**
Doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc.
Matica slovenská Martin

Hurban ako spisovateľ a publicista
Mgr. Peter Cabadaj
Matica slovenská Martin

Hurban a dobrovoľnícke výpravy
Mgr. Mária Kováčiková
Trenčianske múzeum v Trenčíne

SPRIEVODNÉ PODUJATIA:

Výstavy:
Pravde a národu J. M. Hurban (1817
– 1888)

Panelová výstava z obce Beckov,
rodiska J. M. Hurbana
autor: PhDr. Jozef Karlik
Sláva národa hodná je obetí
– Dvestoročnica Jozefa Miloslava
Hurbana

Výstavný projekt Matice slovenskej
Dom Matice slovenskej v Prievidzi
Autor projektu: Mgr. Pavol Madura

Výstavy potrvajú v priestoroch TSK od
19. 4. do 5. 5. 2017; pondelok až piatok
od 8.00 do 16.00 h

MAROŠ M. BANČEJ
OPIČÍ CIRKUS

YVDAVATEĽSTVO MATICE SLOVENSKEJ

Maroš M. Bančej

Narodil sa v jeseni v roku 1960, výtvarník vedy chemické a pre-siet v rámci cirkusu zvaného svet viacerných povolaniami. Najdlhšie sa držal ako šéfredaktor v časopise pre mládež literatúru a umenie Dotyky (1990 – 1999) a v Slovenskom rozhlas (1999 – 2007). Časť z toho ako šéfredaktor Rádio Devín. So svojimi knihami do novinárskej manéže, či už do mierokotvej alebo bulvárnej, písal plesové texty pre rôznych, väčšinou kvalitných – a teda málo hraných – interpretov, scenáre, televízne projekty a – s napätím – občas pracoval aj pre reklamné agentúry či dabing. Bol v porotách množstva literárnych súťaží, moderoval viac či menej kultúrne akcie a okrem anonymných výskláš takmer všetky literárne záne. Je držiteľom niekoľkých ocenení, ktoré na tomto mieste nie je potrebné spomínať. Časopisecky debutoval v šesťdesiatich, knižne trojdielkou poézie Výstrel z motýky (1990) spolu s Jozefom Urbanom a Jánom Litvákem. Nasledovala básnická zbierka Príliš tesná koža (1995), kniha fejtónov a úletov Klebety a fakty (1997), básnická zbierka Vampiráda (1998) a biografická kniha o Jozefi Urbanovi Žurno nežne svoj (2017). Znovu vstúpil a prispel na jeho básne vskytli vo viacerých antológiách. A to je zatiaľ všetko. Ba nie – ešte stále píše a nehoď a cirkusovú manéž literatúry opustiť zhruba nasledujúcu päťročnicu.

MATICA
SLOVENSKÁ

NÁRODNÁ SLÁVNOSŤ NA DEVÍNE

Pri príležitosti 181. výročia výstupu štúrovcov na Devín

Pod záštitou predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Andreja DANKA

SOBOTA 22. apríl 2017
HRAD DEVÍN

9.30

Pietne spomienky

11.00

Ekumenická pobožnosť;

základy veľkomoravského kostola, HRAD DEVÍN

13.00

Kultúrno-folklórny program:

• II. FOLKLÓRNY FESTIVAL MATICE SLOVENSKEJ

Veľkomoravská dedina

• Bratislava – hlavné mesto všetkých krajov Slovenska

Program na:

www.snn.sk, www.matica.sk

Bratislavský
samosprávny krajNEOGRAFIA
www.neografia.sk

IIPA

KOŠICKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJMATICA
SLOVENSKÁSLOVENSKÉ
NÁRODNÉ NOVINYSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLOSLOVENSKÝ
NÁRODNÝ
DIVADLO

Pocta slovenskému svätcovi Gorazdovi

Miroslav Holečko: Prvý po mene známy... III., Matica slovenská, Martin 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Prvý po mene známy...

III.

Štvrtstoročnica zrodu
svätogorazdovskej tradície
na Slovensku

Zborník z kolokvia

Sú knihy, ktoré z pohľadu jedného autora vovádzajú čitateľa do témy a takpovediac koncentrovane podávajú svoje posolstvo. No sú aj knihy, v ktorých sa danej témy zmocňuje viacero autorov, čo pri dobrej konštelácii vyvolá efekt lúča svetla, ktorý sa láme vo vybrúsenom hranole na celé spektrum farieb. Medzi takúto publikáciu patrí aj kniha Prvý po mene známy... III., s podtitulom Štvrtstoročnica zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku.

Ide o zborník esejí, štúdií a zamyslení sa, ktorý zostavil Miroslav Holečko z kolokvia na tému svätý Gorazd, ktoré sa konalo v druhej polovici minulého roka v Bratislave. Medzi autormi sú mená ako Mons. Peter Rusnák, eparcha Gréckokatolíckej bratislavskej eparchie, PhDr. Ľubomír Bosák, historik a pedagóg, prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., riaditeľ Slavistického ústavu SAV, či Ing. Marián Tkáč, PhD., predseda Matice slovenskej. Ako sme už spomínali, spoločným menovateľom celého prínosného kolokvia bol „prvý po mene známy slovenský svätec a polyhistor“. V publikácii nájdeme state so skutočne širokým záberom na danú tému. K životu a dielu svätého Gorazda (L. Bosák), Ideály svätého Gorazda v poslaní Matice slovenskej (M. Tkáč) či Gorazdovské inšpirácie v slovenskej umeleckej spisbe (P. Cabaďaj). Kniha dopĺňa farebná obrazová príloha, no zaslúženú pozornosť iste vzbudí poetická príloha. V nej sa veršami vyznávajú zo svojho vzťahu k svätogorazdovskej tradícii takí majstri pera, akými sú Michal Chuda, Teofil Klas či Jaroslav Rezník. Z celkového pohľadu je publikácia Prvý po mene známy III. dôstojným kamienkom do mozaiky slovenskej histórie, pevne zviazanej s cyrilo-metodskou tradíciou, na ktorú úcta k svätému Gorazdovi organicky nadväzuje.

(mab)

NEKROLÓG

V časoch, keď sa vtedajšia Československá televízia ešte nespomínala s prívlastkom verejnoprávna, keď sa jediná ideológia nekompromisne presadzovala v spravodajstve, v umeleckých programoch, ba aj v zábave, vznikol dnes už ojedinelý počin takzvaných „bratislavských divadelných pondelkov“. Celá vtedajšia republika sa tešila na adaptácie hier svetových i domácich dramatikov v podaní dnes už legendárnych hereckých osobností a pražská intelektuálna špička musela uznalivo pokyvovať hlavou. Jedným z kľúčových mužov, ktorí stáli za týmto projektom, bol Ernest STREDŇANSKÝ.

Za autorom televíznych pondelkov

Ernest Stredňanský sa narodil 4. apríla 1930 v Čadci. Pôvodne vyštudoval herectvo na bratislavskom konzervatóriu, ktoré navštevoval spolu s Máriou Kráľovičovou či s Evou Landlovou.

Do roku 1968 pôsobil ako režisér a šéfredaktor Umeleckého programu Československej televízie v štúdiu Bratislava. Režiroval dnes už legendárne pondelkové inscenácie, chvíľky poézie, publicistické relácie či divadelné prenosy. Bol spoluzakladateľom televízneho štúdia Československej televízie v Bratislave. Divákovi a diváčkovi je však známy najmä ako režisér už spomínaných televíznych pondelkov – inscenácií vysielaných z bratislavského štúdia. Režiroval aj prvú pôvodnú slovenskú televíznu inscenáciu Príbeh Verony Tkáčovej s hviezdou Elom Romančíkom v hlavnej úlohe. Po okupácii vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968 emigroval do zahraničia. Najprv pracoval v rádiu Slobodná Európa v Mníchove a z Nemecka odišiel do USA, pričom svoje začiatky za morom opísal v knihe Drsné chlapecké spovedi (2002). Pracoval napríklad v americkej spravodajskej televíznej stanici KNTV, kde počas svojho pôsobenia získal prestížne televízne ocenenie Emmy za produkciu a svetelné efekty. Prednášal na State University v San Jose. Po režimových zmenách v roku 1989 sa vrátil na Slovensko. Ernest Stredňanský zomrel vo veku nedožitých osemdesiatšedem rokov 30. apríla 2017. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Nedávno som sedel s priateľom a on spustil: „Nemáš poňatia, aká je dnešná mládež povrchná a okrem toho aj drzá.“ Určité poňatie som mal. Najmä o tom, že už od praveku sa starším rodu mládež nepozdávala. Ale priateľ pokračoval: „Predstav si, že minule som dobehol k električke, trochu zadýchaný vpadnem dovnútra, no a tu sa postaví taká okaňa dobre vyvinutá a reku, ujo, sadnite si. Skoro ma šľak trafil! Ešte nedávno som takým žubrienkam kurizoval...“ Chcel som sa ho spýtať, že či tým terminom „nedávno“ myslí časy, keď bol prezidentom súdruh Husák, ale

zdržal som sa. Na druhej strane ma to primuselo zamyslieť sa nad dnešnou mládežou. Za našich mládenecých čias bolo delenie pomerne jednoduché. My sme

gymnazistu. U dievčat to bolo trochu iné a vlasťice v tesných texaskách, ktoré si občas zapálili cigaretu, boli prudko nedostatkovým tovarom, ale akosi sme to

movaného železa, že by to vydalo azda aj na menšiu kovadlinu. Niektoré dievčence chodia bledulinké a zásadne v čiernom ako zamestnankyne v pohrebnom ústave, až

ceny tvrdý kapitalizmus. Posedávajú v kaviarňach, konzumujú sójovú „laté kávu“ a rozprávajú sa o filmoch zo šesťdesiatych rokov. No a, samozrejme, tu máme mladé vyfintené manekýnky a takzvané metrosexuály, ktorí sa hrdia oblečením a doplnkami podľa najnovšej módy a najmasťnejšej ceny. Jedno je však u všetkých skupín mládeže spoločné. To niečo je najmodernejší takzvaný múdry mobil a z neho vedúce slúchadlá do uší. Keby žil náš národný bard Pavol Országh Hviezdoslav, tak by pravdepodobne napísal: Ó, mládež naša, tys' držiteľkou rána. Tys' do budúcnosti brána a duša moja, už obzor jasný tuší. Ó, mládež naša, len vyber štuple z uší...

Marek DANKO

Dobré slovo mládeži súcej na slovo – bez štupeľov v ušiach

chodili v texaskách s vlasmi cez golier košeľe, počúvali sme Rolling Stones, Zeppelínov či Deep Purple. Boli sme teda rockeri, v očiach niektorých postarších spoluobčanov chuligáni. Spolužiačik chodil v tesilových nohaviciach, bol vystrihaný ako regrút a o ôsmej večer mal doma záverečnú, toho zasa spomínaní spoluobčania pokladali za slušného

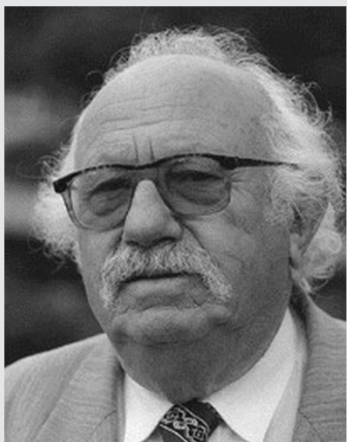
prežili. Ešte si matne spomínam na osemdesiate roky, keď základné delenie mladých v Bratislave spočívalo tiež v oblečení a hudobných preferenciách. Delili sa skrátka na „metalistov“ a „depešákov“. Dnes sa však ani čert nevyzná v tom, koľko je tých subkultúr, do ktorých náš dorast patrí. Máme tu mladé dámy a chalanov, ktorí v sebe majú napichaného toľko pochró-

na tie roztrhané pančuchy. Samozrejme, tiež čierne. Najľahšie je rozlíšiť pomerne nedávno zaznamenaná sorta takzvaných „hipsterov“. Retro oblečenie, teda menčestráky, károvaná flanelová košeľa a topánky vzor „stavba mládeže“, vkusne pristrihnutá brada a, samozrejme, bicykel, ktorý si podľa výzoru pamätá spartakiády, ale podľa

ČRTA

Prevažnú časť svojho tvorivého života historik a archeológ Belo Polla strávil v Historickom odbore Matice slovenskej a v archeologickom oddelení Slovenského národného múzea – a ak z Matice musel odísť, stačí uviesť čas, kedy sa to stalo: jar v roku 1948, prvý pobebruárový útok na Maticu, prvá „ľudovodemokratická“ čistka, ktorá z mladého historika a zanieteného archeológa urobila drobného hltáča prachu – archívára oblastnej pobočky poľnohospodárskeho archívu v Košiciach.

Pollova storočnica

Historik a archeológ Belo POLLA.

„Kádrovčíkom“ to nestačilo. Objavili ďalší škrabanc – netriedny pohľad na slovenské národné dejiny. A aby zamedzili šíriť Pollov buržoázny nacionalizmus, pre istotu ho zavreli. Vo väzení odsedel dva roky, ale trvalo bezmála desať, kým sa PhDr. Belo Polla z radového kopáča archeologického výskumu dostal ku kvalifikovanej práci najprv na archeologickom pracovisku SAV v Nitre a v roku 1960 za vedeckého pracovníka historicko-archeologického oddelenia Slovenského národného múzea. Po odchode na dôchodok ešte jedenásť rokov (1989 – 2000), do svojej smrti úspešne, podnetne a tvorivo pôsobil v Historickom odbore Matice slovenskej.

Bibliografia človeka, ktorý s plejádou významných slovenských archeológov a historikov kládol základy sebavedomého slovenského pohľadu na historický vývoj nášho územia a Slovenov, je mimoriadne bohatá – jeho bibliografia predstavuje 435 diel, štúdií a závažných článkov (menovite v Historických zborníkoch Matice slovenskej, ročenkách Slovenskej ligy, Historickom časopise, vo Vlastivednom časopise, v Pamiatkach a múzeách, nehovoriac o menších článkoch v bežnej tlači, pričom ešte stihol redigovať dvadsaťpäť ročníkov Zborníka Slovenského národného múzea. Už len toto samo osebe stojí za poklonu. Treba však spomenúť knižné vydania jeho vedeckých prác: Východoslovenské hrady a kaštiele (spoluautor, Ohlas zrušenia Matice slovenskej na uhorskom sneme (1944, druhé vydanie 1995), monografia Štefan Moyses (1947, druhé rozšírené vydanie 1997), knihy Bratislavský hrad, Nitra, Kežmarok, Košice – Krásna, Archeológia na Slovensku, Archeologická topografia Bratislavy atď.

Uctyhodný výkon, najmä ak si človeku vedomí, koľko času archeológovi zaberie práca v teréne. Vzdajme mu úctu aspoň týmto malým pripomenutím jeho storočnice.

(JČ)

Majster keramickej figurálnej tvorby Ignác BIZMAYER jubiluje V tvárnej hline vzkriesil slovenské krásy

Ján ČOMAJ – Foto: archív Emila SEMANCA

Národný umelec Ignác BIZMAYER sa v závideniahodnej tvorivej sile dožíva deväťdesiatich piatich rokov. Klasik našej keramiky, jej najvýznamnejší tvorca a zároveň posledný nositeľ odkazu habánskych majstrov. Jednoduchý, skromný, pracovitý muž a dobrák od kosti. S úžasnou galériou v bašte modranských mestských hradieb, ktorú by mal navštíviť každý Slovák, vážiaci si život, umenie a odkaz predkov.

Národný umelec Ignác BIZMAYER sa v závideniahodnej tvorivej sile dožíva deväťdesiatich piatich rokov. Klasik našej keramiky, jej najvýznamnejší tvorca a zároveň posledný nositeľ odkazu habánskych majstrov. Jednoduchý, skromný, pracovitý muž a dobrák od kosti. S úžasnou galériou v bašte modranských mestských hradieb, ktorú by mal navštíviť každý Slovák, vážiaci si život, umenie a odkaz predkov.

Habáni boli juhogermánski protestanti, odmietajúci osobný majetok. Žili v občinách ako rovný s rovným, spoločne hospodárili, vedno sa starali o potomstvo, spoločným úsilím dávali deťom vedomosti a remeselnú odbornosť podľa záujmov a predpokladov dieťaťa – a pre talentované deti aj najvyššie možné vzdelanie, pričom štúdium hradila občina. Boli vychýrení remeselníci – mlynári a konštruktéri vodných mlynov, kolári a výrobcovia kočov, tesári a debnári, tehlári, pečiari, keramici – a najlepši z nich džbankári, ktorých práca prerástla do osobitej umeleckej tvorby. Zachované staré habánske keramické diela majú dnes na nemeckom, švajčiarskom či rakúskom trhu často nepredstaviteľnú hodnotu.

■ POGROMY NA KOMUNITY

Keď ich poreformačné prenasledovanie vyhnalo z rodného kraja, veľké habánske zoskupenia našli útočisko na južnej Morave a západnom Slovensku. Po bitke na Bielej hore, teda niekedy po roku 1622, ich úrady vyhánali aj z českého kráľovstva, tak sa celé rody sťahovali ďalej – na Spiš, Považie, ba až na juh Ruska a v oseminástom storočí aj do Ameriky, kde sa ich občiny vracajú autenticke zachovali až dodnes.

V Rakúsko-Uhorsku boli panovnícke dvory voči nim nemilosrdné, ešte aj veľkorysý Tolerančný patent Jozefa II. sa habánov netýkal. Milosrdnejšie bolo slovenské miestne panstvo, kam cisársko-kráľovská moc tak nedoviedla – a miestne panstvo nechcelo stratiť skvelých remeselníkov. Tak ešte aj začiatkom minulého storočia žili viac-menej ucelené habánske rody na Záhorí v Sobotišti, vo Veľkých Levároch, v Brodskom, v okolí Trnavy či na strednom Považí v Dubnici – napríklad Časkovčanov doteraz volajú „habáni“.

■ ZAČALA TO FAJKA

Pred vyše osemdesiatimi rokmi skúmal český historik umenia a vášnivý zberateľ Herman Langsfeld posledné kolónie habánov na západnom Slovensku. Tak sa jedného dňa zatúlal aj do Košolnej pri Trnave, kde žila kolónia habánskych rodín – už nie v spoločných domoch, ktoré volali haushaben, z toho ich pomenovanie habáni, ale v rodinných domoch so slamenými strechami, pričom snopy slamy vedeli upraviť tak, že nepodliehali vplyvom počasia, ba dokonca boli po mnohonásobnom máčaní v riedkej hline a sušené na slnku nielen nepremokavé, ale aj nehorľavé.

Starý pán mal dobrý nos: po prvé, že si pýtal povolenie kopat' práve pri dome tesárskeho majstra – Bizmayarovho – Náckovho deda, ale že si spočmezi chlapčiat pomocníkov vybral aj štúpleho Nácka. Keď Nácko nabhádzal najkrajšie keramické úlomky, svedectvo, že tu pred rokmi bola majstrovská keramická dielňa, a o niekoľko dní aj úžasnú výtvarne zdobenú keramickú hlavicu starodávnej habánskej fajky – o osude chlapca sa rozhodlo. Pán profesor Langsfeld mu o rok či dva vybavil

Majster Ignác BIZMAYER sa k motívu Jánošíkovej družiny a zbojníkov často vracal.

prijatie vo vtedy chýrnej modranskej keramickej škole.

■ TALENT SA PREJAVIL

Majster Bizmayer je tichý a usmiaty človek, ale zároveň je to usilovná húžva, v robote na seba dodnes tvrdý, lebo hoci ho nohy už akosi nechcú poslúchať, prsty sú takmer ako zamlada, akurát im už občas chybu odpusti a potrebný úkon bez šomrania zopakuje. Zamlada a ešte veľa desaťročí to tak nebolo, ako majster umeleckej výroby v modranskej Majolike neodpúšťal chybičky, najmä nie sebe. Robota sa musela opakovať do dokonalosti. V Modre po druhej svetovej vojne vyrástlo veľa známych majstrov – a práve táto generácia s Ignácom Bizmayerom na čele zabezpečila svetoznámost modranského keramického umenia.

Vytváral džbány, tanieri a užitočno-dekoratívne predmety, viedol dielňu keramického maľovania, a pritom doma pracoval v druhej zmene – tvoril, vypaľoval a čoraz častejšie aj vystavoval. Práca v Majolike sa mu stávala príťažou – rozhodol sa pre vratké remeslo slobodného umelca. Keramické sochárstvo, figurálna tvorba bola neporovnateľne príťažlivejšia.

Mal v sebe dva silné magnety: jeden ho viedol k zaznamenávaniu tradičného života, práce a zábavy obyčajných ľudí, druhý k vernému zobrazeniu nádhery ľudových krojov, výšiviek, rezbárskych obrazcov, tepaného kovu, celej tej výtvarnej nádhery slovenského folklóru v oprávnenom strachu, že potopa civilizačných prúdov to naveky odplaví.

■ FAREBNÉ DEJINY

Tak už v období prvej Slovenskej republiky vznikajú jeho neopakovateľné figúry a scény v keramickej plastike, povedzme Žobráčka. Jeden variant tejto obdivuhodnej komornej sochy zanesol raz pánovi farárovi netušiac, že je uňho na návštevu sám pán prezident. Tak sa dvadsaťjeden- či dvadsaťdvaročnému mladému výtvarníkovi dostalo prvého uznania – rovno od hlavy štátu. Prvého, nie posledného. To – zatiaľ – ostatné mu dal prezident Gašparovič v podobe Pribinovho radu.

V tamtych rokoch chodil do Majoliky vypaľovať svoje malé keramické

diela rímskokatolícky farár z Považia Balušík. Nadšený a vzdelaný etnológ. Ani netušili, ako si vzájomne pomohli. Mladý Ignác naučil pána farára technikám kolorovania a vypaľovania keramických diel a ten zas cibril Nácka v rozpoznávaní detailov slovenských krojov. Pochodili spolu celý veľký slovenský svet. Obaja čisto, úprimne a neopakovateľne vytvárali farebné dejiny Slovenska...

Máloktoľto národ na svete sa môže pochváliť takou realistickou, a predsa poetickou galériou života, akú predstavuje figurálna tvorba Ignáca Bizmayera. Nájdete tu všetko: orača i žnicu, vinohradníka i dievčinu mútiacu maslo, židovskú kapelu i trhovníkov na modranskom jarmoku... Vrcholom tejto tvorby je rozsiahly cyklus Vinohradnícky rok. Od jesene do jesene. Od rýla po prípitok. Neskutočný cyklus. Nekonečná robota. A my často ani nevieme, že to máme.

Vyškolení dlhými túlačkami za folklórom s nadšencom farárom vytvoril Ignác Bizmayer akoby druhú veľkú kapitolu svojej tvorby: defilé nádhery krojov. Predstavuje ich veľkými keramickými taniernami, ktoré majú vkomponované reliéfy dievčenských a chlapčenských poprsí – vo svadobných alebo v slávnostných krojoch. Do detailov čipky alebo farebnej nitky vo výšivke absolútne presnej. Výtvarný monument a zároveň farebná mapa krojov, ktorá vydrží tisícročie, ako vydržali farebné obklady Uluğ-bekovo observatória v Samarkande.

■ (NE)VÍTANÉ NÁVŠTEVY

Trvalo to dobrých štyridsať rokov, čo u Bizmayerov nad Modrou, vedľa cesty do Harmónie, bránička vřzgala každú chvíľu. Už aj to milé Božie stvorenie, nebohá pani Viola, zalamovala rukami, panebože, kto sa to zase valí! A veruže neraz to „valí“ bolo presnejšie, ako keby povedala, „komu sa zase uráčilo“, najmä ak išlo o majstrov z výtvarného sveta alebo o starého kamaráta Ruda Fabryho...

Na ceste z Modry bolo veľa lákavých príležitostí nabrat' dych. Aj to patrilo k Modre, Ignácovej popularite a dobrosrdečnosti Bizmayerovcov. Horšie boli oficiálne návštevy. Štátnici,

Ignác BIZMAYER slávi nevšedných 95.

básnici, honorácie a delegácie. Raz, to bolo vari pri návšteve Nikitu, už si nespomínam, obsadili ochrankári celý rajón. A keď sa Ignácova mamička vracala z lesa s viazanicou suchých konárov domov, nie a nie ju pustiť cez bráničku, musela ten snop haluziny zložiť z chrbta a čakať, kým všetko drevo neprezreli. Žeby jej boli pomohli vyniesť batoh strminou k domu, to neprišlo ani jednému na um. Gérard Philipe a Názim Hikmet, Gejza Dusík a Rudolf Schuster, Ľudovít Fulla a Martin Benka, Cyprián Majerník a všetci Galandovci, japonské mená, ktoré neviem prečítať v tej obrovskej knihe návštev, sto štátnikov, ktorých mená už padli do zabudnutia, iba gazda domu je stále pojem. A medzi nami!

Lenže oficiálne návštevy bolo treba aj obdarovať. Súdruh Bizmayer, telefonovali od Váľka alebo Koyša, nájdí niečo pekné, však keď si my niečo objednáme, prirátame to k tomu. Niekedy nezabudli. Zväčša zabudli, ako to už na úradoch chodí. A Viola, snažiac sa pri každej celebrité o úsmev, krájala klobásky za klobáskami a so slzou na krajíčku pozerala, ako z police v ateliéri odchádza jedna krásna vec za druhou...

■ COLOTKOVA ÚCTA

Profesor Colotka mal v Harmónii chatu, a tak sa ako sused a milovník umenia stal prirodzene aj priateľom majstra Bizmayera, staršieho iba o nejaký ročiek. Pripomenul ministerstvu kultúry, že by sa takéto osobnosti mala vytvoriť možnosť trvalej prezentácie. Koncom osemdesiatich rokov napokon sám inicioval rekonštrukciu juhozápadnej bašty modranského mestského opevnenia na unikátnu štvorpodlažnú galériu Bizmayerovej keramickej plastiky. Verte mi, že sa ju oplati navštíviť.

Jedno Bizmayerovo dielo – keramický reliéf Jánošíkovej družiny (približne dva a pol metra dlhý a šesťdesiat centimetrov vysoký) si dal P. Colotka osadiť vo svojej pracovni na Úrade vlády. Tam bol aj za Hrivnaka, Čiča, Mečiara, Čarnogurského, za všetkých, ešte aj za Fica. Kým sem neprišla na pár týždňov jedna pani sociologička... Strhnúť!, prikázala technickému úseku, nebudem sa dívať na zbojníkov so sekerami, a jeden má ešte cez plece prehodenu ovcu..., panebože, asi zdochlinu...! Murár narukoval, ale keď videl ten keramický monument, nemal tú drzosť ho rozbiť. Dovolil si teda poradiť, že bude jednoduchšie a lacnejšie prekryť stenu sadrokartónom. Keď sa do tejto miestnosti vrátil Robert Fico, veríť sa mu nechcelo. Chcel si predstaviť pani Thatcherovú, že by v pracovni na Downing Street 10 dala zhotoviť reliéf Robina Hooda a jeho zbojníkov. Ale akosi sa mu to nepodarilo.

Nuž, všelijakí sme. Nech si tým majster Bizmayer nekazí krásne výročie! Jánošíkovci sú tam znova...

A spolu s nami vinujú majstrov pevné zdravie a ešte pekných pár šťastných rokov!

Redakcia SNN vrelo odporúča návštevu
Galérie Ignáca Bizmayera v modranskej bašte – otvorená je od ôsmej do štvrtej popoludní Po – So
Ohláste sa na tf. 336 472 765 alebo: modra@mail.t.com.sk

Exprezident Ivan Gašparovič „krstil“ knižku o pozadí ukrajinskej vojny Pravda o krvavom Majdane

Maroš SMOLEC – Foto: Michaela KOLIMÁROVÁ

Exprezident Ivan Gašparovič sa stal „krstným otcom“ knižky *Vojna v tieni Majdanu*, ktorá sa už niekoľko týždňov úspešne predáva v sieti slovenských kníhkupectiev. Prezentácia publikácie trojice autorov Ľudovít Šteško, Marek Mahút a Vladimír Mohorita, spojená s čítaním úryvkov z jej obsahu v podaní herca Jozefa Šimonoviča, sa uskutočnila v bratislavskom Hoteli Tatra.

Knižka *Vojna v tieni Majdanu* s podtitulom *Pravda o ukrajinskom konflikte* mapuje dramatický vývoj udalostí na Ukrajine za ostatné tri roky. Otvorene a bez politickej korektnosti pomenúva príčiny rozvratu ukrajinskej spoločnosti a vojnového konfliktu, odhaľuje, kto z pozadia rozdúchava oheň etnickej nenávisti a koho príkazy plnia ukrajinskí politici. Poukazuje na otrasný fakt, že ukrajinská armáda bojovala proti vlastným občanom a nečinne sa prizerala beštiálnemu vraždeniu nevinných civilistov fašistickými polovojenskými skupinami.

„Ukrajina je teraz veľký európsky i svetový problém. Oranžová revolúcia ani Majdan nevznikli tam, ale prišli zvonka. Je zlé, keď nespokojní ľudia chcú riadiť krajinu, a nebezpečné je, keď nájdú vonku spojencov. Ukrajina si musí vyriešiť svoj problém sama – bez Ruska či USA. Riešením by boli voľby vo vojnových častiach, v Luhansku a Donecku, no to nechce prezident Porošenko. Je dobré, že kniha vyšla, ale každý si musí utvoriť svoj názor,“ povedal na prezentácii Ivan Gašparovič, ktorý ju slávnostne uviedol do života.

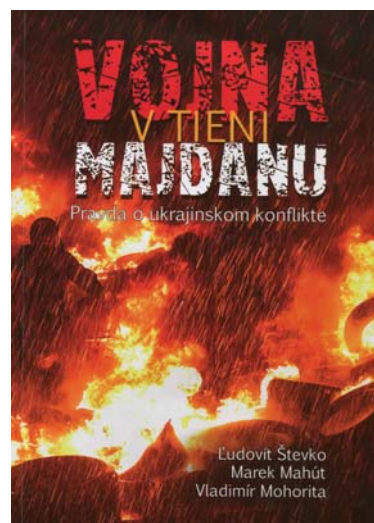
Ivan GAŠPAROVIČ uvádza knihu spoločne s jedným z jej autorov Ľudovítom ŠTEVKOM.

Bývalá hlava štátu knižku „krstila“ symbolicky pšenicom ako spomienku na to, že Ukrajine sa pred zdecimovaním jej poľnohospodárstva hovorilo obilnica

dal na prezentácii Ivan Gašparovič, ktorý ju slávnostne uviedol do života. Bývalá hlava štátu knižku „krstila“ symbolicky pšenicom ako spomienku na to, že Ukrajine sa pred zdecimovaním jej poľnohospodárstva hovorilo obilnica

Európy, a tiež preto, že autori dúfajú, že knižka zaseje do mysli čitateľov schopnosť samostatne myslieť a odvahu hľadať pravdu.

Podľa jedného zo spoluautorov Ľudovíta Šteška Janukovyč nebol významný prezident, ktorého by si bolo treba cítiť. „No to,

čo prišlo po Majdane, je oveľa horšie. Je to naozaj veľmi zložitý pretrvávajúci konflikt a bojím sa, že je to začiatok konca suverénnej Ukrajiny, že nastane delenie. Republiky, ktoré si hovoria Luhanská a Donecká, sa veľmi ťažko budú chcieť vrátiť späť. Trauma obyvateľstva je tam príliš veľká. Je to chyba vedenia Ukrajiny, ktoré je oligarchické, skorumpované, ktoré už vo svojej krajine ani nevládne,“ povedal Ľ. Šteško.

Autori s vydavateľom, ktorým je Žilinská prvá obchodná, predpokladajú, že kniha nezostane bez povšimnutia aj zo strany tých kruhov, ktorým pravda prekáža. Narážajú na doterajšiu propagandu zverejňovanú v mainstreamových médiách o bojoch za slobodu na kyjevskom námestí Majdan.

OZNAM

NEOGRAFIA, a. s., Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa

OZNÁMENIE

o konaní riadneho valného zhromaždenia

Predstavenstvo akciovej spoločnosti NEOGRAFIA, a. s., so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, zapísanej v obchodnom registri Okresného súdu Žilina v odd. Sa, vl. č. 181/L na základe uznesenia predstavenstva a v súlade s čl. VIII., ods. 6 stanov zvoláva

RIADNE VALNÉ ZHROMAŽDENIE spoločnosti NEOGRAFIA, a. s.,

so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, ktoré sa uskutoční

23. 5. 2017 o 14.00 hod. v závodnej jedálni v sídle spoločnosti.

PROGRAM:

1. Otvorenie
2. Voľba orgánov riadneho valného zhromaždenia
3. Výročná správa predstavenstva o výsledkoch podnikateľskej činnosti spoločnosti za rok 2016
4. Riadna individuálna účtovná závierka spoločnosti za rok 2016, návrh na rozdelenie zisku za rok 2016, návrh na úhradu neuhradenej straty minulých rokov (rok 2014), návrh na vyplatenie dividend z nerozdeleného zisku minulých rokov (rok 2009)
5. Stanovisko dozornej rady k riadnej individuálnej účtovnej závierke za rok 2016, k návrhu na rozdelenie zisku za rok 2016, k návrhu na úhradu neuhradenej straty minulých rokov (rok 2014), k návrhu na vyplatenie dividend z nerozdeleného zisku minulých rokov (rok 2009) a správa o činnosti dozornej rady v roku 2016
6. Schválenie výročnej správy, riadnej individuálnej účtovnej závierky za rok 2016
7. Schválenie návrhu na rozdelenie zisku za rok 2016
8. Schválenie návrhu na úhradu neuhradenej straty minulých rokov (rok 2014)
9. Schválenie návrhu na vyplatenie dividend z nerozdeleného zisku minulých rokov (rok 2009)
10. Schválenie nadobudnutia vlastných akcií spoločnosti
11. Informácia o podnikateľskom zámere na rok 2017
12. Schválenie zmluvy o výkone funkcie členky dozornej rady p. Aleny Švabčíkovej
13. Schválenie audítora na overenie účtovnej závierky za rok 2017
14. Záver

Riadna individuálna účtovná závierka spoločnosti za rok 2016 je akcionárom k dispozícii na nahliadnutie v sídle spoločnosti (Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa) na sekretariáte generálneho riaditeľa č. dverí 201 v termíne od 20. 4. 2017.

Prezentácia akcionárov sa začne tridsať minút pred začiatkom riadneho valného zhromaždenia a skončí o 14.00 hod. Akcionár je pri prezentácii povinný predložiť doklad o totožnosti. Pri zastupovaní je potrebné predložiť úradne overené splnomocnenie.

Rozhodujúcim dňom na uplatnenie práva účasti na riadnom valnom zhromaždení je 23. 5. 2017.

V Martine 12. 4. 2017

Mgr. Stanislav Muntág, v. r., predseda predstavenstva
Ing. Patrick Schwab, v. r., člen predstavenstva

R - 2017019

Jarka a Kristián si vytvárajú svoj svet podľa vlastných pravidiel.

Správa o zvláštnej rodine

Piata loď, réžia: Iveta Grófová, námety: Monika Kompaníková, Slovensko/Česko, 2017

Sú filmy, ktoré majú ambíciu ukázať divákovi pravú tvár sveta, v ktorom žijú tu a teraz. Nezabávajú, nestrašia, nemystifikujú. Aj napriek tomu sa im to nepodari. No a sú filmy, ktoré to dokážu aj napriek (alebo vďaka) tomu, že ako hlavní hrdinovia v nich zahrajú namiesto mediálne známych hviezd deti.

FILM

Tak ako sa píše v sprievodných materiáloch, film *Piata loď* je príbehom detí, detského dobrodružstva, príbehom, v ktorom je svet dospelých videný detským pohľadom. Film rozpráva o deťoch, ktoré sa cítia na ulici bezpečnejšie ako doma, lebo práve mimo domova hľadajú lásku, porozumenie, a teda vlastnú rodinu. Malá Jarka je stále doma sama. Má síce mamu, ale tá nechce byť mamou. Zúfalo hľadá lásku a nachádza ju náhodou, keď za zvláštnych okolností vezme dve batoláta do opustenej

záhradnej chatky. Jej konanie je dojemným a detsky úprimným pokusom napraviť svet dospelých svojou hrou na rodinu, akú by chcela mať. Spolu so svojím rovesníkom – chlapcom Kristiánom, si takto vytvária detskú rodinu, dobre ukrytú pred zrakmi dospelých. Dojemne úprimný, ale v podtöne varovný príbeh o dnešnej ľudskej povrchnosti, ľahostajnosti a necitlivosti je druhým dlhometrážnym filmom režisérky Ivety Grófovej a bol nakrútený podľa úspešnej knihy Moniky Kompaníkovej, ktorá navyše vznikla na základe skutočnej udalosti. Film *Piata loď* mal svetovú premiéru na MFF Berlinale, kde získal ocenenie Krištáľový medveď za najlepší film sekcie Generation Kplus.

„Vybrali sme kreatívny a autentický film. Je o dvoch deťoch, ktoré si vytvária svoj malý svet podľa vlastných pravidiel. Príbeh nás veľmi oslovil a hercom sme naplno uverili,“ zdôvodnila svoje rozhodnutie detská porota. Z filmov, na ktorých sa spolupodieľali naši tvorcovia, je to dielo, ktoré určite stojí za zhladnutie.

Alexander GOCZ

Výkon Alexandra BÁRTU v hre *Elity* divadelná kritika ocenila.

Kauza prispôsobivej elity

Réžia: Jiří Havelka, hrajú: Richard Stanke, Dano Heriban, Alexander Bárta, Emil Horváth, Taňa Pauhofová, Emília Vášáryová a ďalší

Naša prvá divadelná scéna si posledných pár sezón udržiava, športovo povedané, veľmi dobrú umeleckú kondíciu. Dokonca takú dobrú, že si môže okrem takpovediac hier na istotu dovoliť „objednať“ si hru zo súčasnosti. V propagačných materiáloch je označovaná ako „kriminálny príbeh s politickým pozadím“.

DIVADLO

O čo vlastne kráča? Je koniec socializmu. Aj na stranických schôdzach sa už otvorene hovorí o potrebe integrovať do socialistického hospodárstva prvky trhovej ekonomiky. Udalosti vo východnom Nemecku a v Maďarsku naznačujú pohyby v politickom usporiadaní východnej Európy. A v podnikoch zahraničného obchodu, v prognostických ústavoch či v kanceláriách štátnej bezpečnosti čakajú zatiaľ na svoju šancu noví ľudia. Sú pragmatickí, ovládajú jazyky, poznajú – na rozdiel od svojich spoluobčanov – trhovú ekonomiku, majú

kontakty na zahraničných podnikateľov a prehľad o konkurencieschopnosti domácich podnikov. O dvadsaťpäť rokov ovládajú a de facto vlastnia krajinu.

Inscenácia *Elity* je snaha podať verný psychologický portrét ľudí, ktorí sa počas nežnej revolúcie dokázali na základe svojho postavenia, prístupu k informáciám, no v neposlednom rade aj vďaka svojmu vzdelaniu a znalosti jazykov ako prví zorientovať v novom spoločenskom zriadení. V akých inštitúciách sa formovalo ich myslenie? Aký je ich morálny profil či politické presvedčenie? Inscenácia *Elity* je zamyslením sa nad podstatou moci. Aj keď diváci v prvom rade bezpečne dešifrujú najmä neslávne známeho posledného šéfa ŠtB generála Lorenca, nenápadných odkazov na ďalších ponovembrových protagonistov, dnes už kľúčových mužov nášho hospodárstva a verejného života, je v hre dosť. Škoda len, že tvorcovia nedoviedli záver hry do aspoň naznačenej katarzie, teda východiska. Takto im na premiére tleskali možno mnohí, o ktorých táto hra bola.

(mab)

FARBA JE NAŠA VÁŠEŇ

POKROČILÁ TECHNOLOGIA TLAČE V SKÚSENÝCH RUKÁCH

PROJEKT DESAŤROČIA V TLAČIARNI NEOGRAFIA!

Nový unikátny osemfarebný stroj vo formáte B0 s obracačom.
Ešte väčšie kapacity hárkovej tlače a kratšie termíny výroby!

Do strojového parku tlačiarne NEOGRAFIA pribudol ďalší tlačový stroj vo formáte B0 s možnosťou súčasnej tlače na obidve strany hárku. Najnovšie zariadenie posilní strojový park ôsmich hárkových strojov a dvoch rotačiek. Plánovaný začiatok prevádzky stroja - marec 2017.

Viac na www.neografia.sk

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2017021

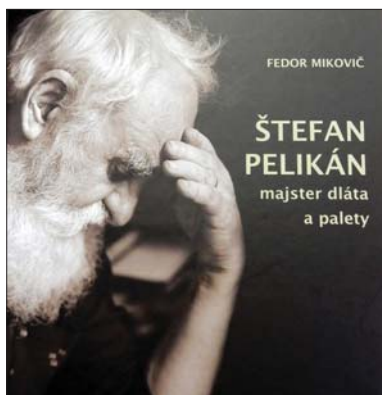
Dom Matice slovenskej v Žiline zastrešil prezentáciu zaujímavej knihy

O skvelom majstrovi štetca aj dláta

Text a foto: Igor VÁLEK

Predposledné marcové popoludnie praskal Dom MS v Žiline v pomyselných švikoch. Ba, ešte výstižnejšie, ani špendlík by sa medzi ľuďmi zhromaždenými v jeho priestoroch zrejme neprepadol. Na ten stisk národa bol dobrý dôvod – zišli sa tu priaznivci kvalitného slovenského výtvarného umenia, ale aj podnetného literárneho slova a podmaňujúcej ľudovej hudby. Za všetkým bolo treba hľadať najmä akademického sochára Štefana Pelikána, no tmelom celého kultúrneho podujatia bola prezentácia knihy, ktorú o ňom napísal známy publicista a spisovateľ literatúry faktú Fedor Mikovič.

Kto čo len trochu pozná umelcov život a dielo – a takých je nielen na Slovensku veľmi veľa – sa vôbec nečuduje, že kniha, aj keď nateraz pomerne útlá, akoby bola predvojom či predzvesťou pripravovanej reprezentačnej monografie, má názov Štefan Pelikán – majster dláta a palety. Veď umelec, rodák z Lietavskej Lúčky (*1935), kde podnes v rodnom dome žije a tvorí, je pojem v oboch žánroch výtvarnej tvorby, ktoré desaťročia naplňa presvedčivým obsahom. Dôkazom je i skutočnosť, že je držiteľom medaily M. R. Štefánika (ale aj tvorcom jeho charakterovej busty) a od roku 2009 aj prestížnej Ceny Európskej únie umenia – Zlatej Europey.

Pelikán je umelcom, u ktorého priatelia, ale aj výtvarní kritici, zvyknú

vyzdvihovať tri vlastnosti: skromnosť, pracovitosť a pokoru. Tá je vari najdominantnejšou črtou celej jeho ľudskej podstaty. Pokora pred kumštom, pred ľuďmi aj slovenskou krajinou s jej neopakovateľnými inšpiratívnymi motívmi a výtvarníkmi výzvami, ale i pred odkazom jednoduchého robotného človeka.

Pelikán je tvorca širokého autor-ského záberu; umelecké zaujatie a sústredenie rozdelil medzi sochársku prácu a maliarsku tvorbu. V krajino-maľbe prevládajú motívy ľudového prostredia, je invenčným hľadačom a zároveň hlbavým dokumentaristom „odchádzajúceho“ Slovenska. Vďaka námety na toto smerovanie svojich

umeleckých výbojov autor nachádza v rodnej Rajcekej doline, ale aj na rozhraní Oravy a Liptova – vo Veľkom a v Malom Borovom, Prosieku, Kvačanoch... Dominantnou je mu však sochárska práca, kde jeho tvorivý rozlet osciluje od veľkých monumentálnych tém svetského i sakrálneho charakteru až k subtilnému prejavu v komorných žánroch, ako je drobná plastika či pamätne medaily a plakety. Siahla po takmer každom tvárnom materiáli, pracuje s hlinou, drevom, kameňom, bronzom, mosadzou, medou, betónom...

„Sochárska i maliarska tvorba Štefana Pelikána – to sú napospol úprimné umelcové vyznania poznačené socio-grafickou vernosťou na jednej strane, tvarovou štylizáciou, brilantnou skratkou či náznakovitosťou a úsporným metaforickým stvárnením na strane druhej.

Prijemné a inšpiratívne chvíle v D MS v Žiline umocnila výstavka Pelikánových diel. Rovnako svieže spevacké vystúpenia a hra na fujare niekdajšieho operného speváka Martina Kalmana a jeho detí, dnes nadšeného propagátora tradičného sedliackeho života a rezbára. Literárnu časť podporil svojím slovom aj básnik Jozef Leiker.

MATIČNÉ DEPEŠE

Letecká linka...

Piešťanské letisko je vzdušnou bránou do Trnavského samosprávneho kraja. Napriek súčasným existenčným problémom stále garantuje bezpečnú letovú prevádzku. Jeho dlhodobý historický význam a opodstatnenosť zvyrazňuje fakt, že úplne prvý let, ktorý sa uskutočnil z pražského letiska v roku 1937 lietadlom Douglas DC 2 pre štrnástich pasažierov na Slovensko, nesmeroval na bratislavské letisko, ale cez Brno a Zlín do Piešťan. V rámci osláv osemdesiateho výročia Letiska Praha Ruzyň sa na rovnakú trasu 5. apríla 2017 vydal Airbus ČSA so sto štyridsiatimi štyrmi cestujúcimi. Zhruba polovicu kapacity lietadla obsadili novinári a VIP hostia, zvyšok pasažierov tvorili leteckí fanúšikovia, ktorí za možnosť letieť na tejto linke zaplatili symbolickú cenu. Pre účastníkov organizátori pripravili špeciálne certifikáty s vyobrazením prvého lietadla, ktoré let v roku 1937 absolvovalo, príležitostnú pečiatku, ba aj špeciálnu poštovú známku. Na palube mali k dispozícii osobitné vydanie novín z výberu dobovej tlače. V areáli letiska Piešťany v rámci jeho propagácie pre cestujúcich pripravili aj kultúrny program s prehliadkou Vojenského historického múzea.

(se)

Čermánske červené

Už po siedmy raz hostili koncom marca priestory Domu MS v Nitre podujatie Čermánske červené, ktoré organizuje mesto Nitra, výbor mestskej časti č. 3 – Čermáň a nitriansky D MS. Obľúbená výstava vín spojená s ochutnávkou prilákala množstvo návštevníkov, ktorí mali na výber 145 vzoriek vín – z toho 92 bielych, 40 červených a 12 ružových. Darilo sa najmä Miroslavovi Mackovi z Viničného, ktorý sa stal šampiónom v kategórii bielych aj červených vín. Najvyššie hodnotené tiché víno z Čermáňa mal Roland Lobb a cenu predsedu VMČ Čermáň dostal Roman Králik z Nitry.

(li)

Hurban v kine Javor

„Jozef Miloslav Hurban sa zaradil k čelným predstaviteľom, organizátorom a ideológom záverečnej etapy nášho národného obrodzenia a zjednotenia. Viac ako päťdesiat rokov viedol, usmerňoval a reprezentoval slovenskú politiku, literatúru, kultúru a cirkevný život evanjelikov a ich spisbu.“ Aj tieto vety zazneli v príhovore matičného činiteľa doc. Pavla Pareničku v tvrdošinskom kine Javor, kde Oravské kultúrne stredisko a Matica slovenská pripravili slávnostnú akadémiu pri príležitosti dvojstoročnice narodenia J. M. Hurbana. S koreferátom k matičnému Roku J. M. Hurbana vystúpil i vedecký tajomník MS Peter Cabada. Pozvanie na podujatie prijali aj matičiari z Dolného Kubína, Trstenej a Istebného. Program akadémie doplnilo vystúpenie žiakov a pedagógov ZUŠ a Gymnázia v Trstenej. Na námestí v Tvrdošine po programe za prítomnosti primátora mesta Ivana Šašku položili účastníci kvety k Hurbanovej soche.

(ps)

Odkaz veľkého národného vodcu a dejateľa aktívne pôsobí do dnešných dní
Hurbanov vzor a odkaz je naďalej s nami!

Marián Gešper – Foto: archív SNN

Ludovít Velislav Štúr, Jozef Miloslav Hurban a Michal Miloslav Hodža sú ikonickým triumvirátom slovenských dejín. Vo vedomí národa zostali ako večne mladé legendy národného hnutia, zakladatelia modernej slovenskej politiky a proroci oslobodenia od nastupujúcej maďarizácie 19. storočia. J. M. Hurban bol známejší ako M. M. Hodža, no na druhej strane zostal dodnes v určitom tieni staršieho Ľudovíta Štúra. Paradox, ak uvážime, že pre mnohých je inštitucionálne dedičstvo po Hurbanovi aktuálnejšie než po Štúrovi.

Kým a čím bol v skutočnosti Jozef Miloslav Hurban? Narodil sa pred dvesto rokmi 19. marca 1817 v Beckove v rodine evanjelického farára Pavla Hurbana. V matrike ho však zapisali pod menom Jozef Ľudovít. V ranej mladosti, aj tej študentskej, sa nepovažoval za presvedčeného Slováka. Je to zaujímavosť, ak si uvedomíme, že J. M. Hurbana zasluženoznačujeme ako národovca, slovenského študentského aktivistu, popredného spisovateľa a básnika, publicistu, spolukodifikátora spisovnej slovenčiny, zanieteného kresťana i Slovana a v neposlednom rade cirkevného bojovníka na poli autonómie slovenských evanjelikov. Na druhej strane pre svojich protivníkov bol „divokým Slovákom“, obávaným a nenávideným radikálom, odporcom starých šľachtických poriadkov, hanobený tlačou a väzený uhorským režimom.

■ Z FILMU ŽIVOTA

Okienka v pomyslenom filme života ukazujú Hurbana v rôznych momentkách. So svojim spolubojovníkom Ľudovítom Štúrom sa stretáva v máji v roku 1835 – to už mal za sebou

päť rokov štúdia na evanjelickom lýceu v Bratislave. Štúr ho nečakane oslovil krstným menom, opytujúc sa, či nemajú spoločného priateľa Juraja Záborského a či sa vzdeláva v slovenskej reči. Hurbanova kladná odpoveď odštartovala dlhoročné priateľstvo týchto kľúčových osobností národného obrodzenia.

Priekopnícky pohľad na slovanskú vzájomnosť ho od tohto okamihu nepustí do posledných okamihov života. Vidíme ho aj ako kňaza, ktorý prekvapoval veriacich názormi a aktivitou v Brezovej aj v celom Myjavskom kraji. Mladý kaplán v roku 1840 burcuje slovenský ľud a po prvý raz aktívne spája sociálne a národné slovenské požiadavky.

■ ŠABLOU A PIŠTOLOU

Pomyselný film života sa však nezastavuje a o nejaký čas je Hurban prepášaný slovenskou trikolórou, vyzbrojený šablou a pištoľou v boji za slovenské i sociálne práva v revolúcii 1848. Hurban neváha a svoje pôvodné pacifistické presvedčenie obetuje na prospech národnej veci. Nielen vedie slovenských dobrovoľníkov z merušomého roku, ale osobne sa zúčastní na bojoch, a to najmä vo východnom Šariši i v Above. Reční v Košiciach i v Prešove. Stáva sa prvým a najvýznamnejším predsedom Slovenskej národnej rady.

A tu sa hodno pristaviť. Je Hurban stále s nami aj v 21. storočí?

Národno-politické hurbanovské dedičstvo, aj keď si to nie vždy uvedomujeme, aktívne pôsobí do dnešných dní. Veď Slovenská národná rada, aj keď s mierne pozmeneným názvom – Národná rada SR, je základným

pilierom ústavného systému súčasnej Slovenskej republiky. Raz za štyri roky sa Slováci môžu zúčastniť na všeobecných voľbách, o ktorých toľko sníval Hurban, Štúr, Bôrik a ostatní členovia prvej SNR. Bez inštitútu SNR sa nezaobišla nijaká významná slovenská dejinná udalosť vrátane Martinskej deklarácie.

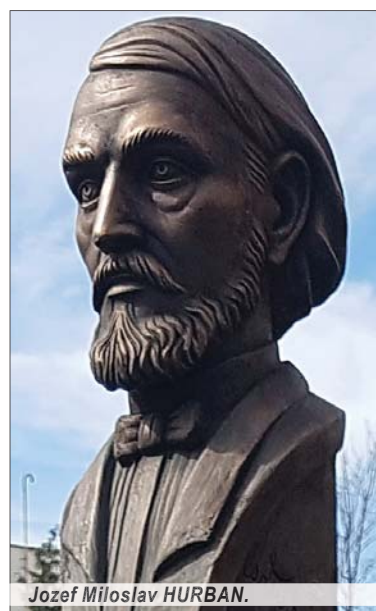
Hurban je prvým politickým i vojenským vodcom slovenských dobrovoľníkov, ktorí sú nespochybniteľne predchodcami slovenských ozbrojených síl. Nenadarmo pamätným dňom slovenskej armády je 22. september, teda prvé úspešné vojenské víťazstvo hurbanovcov v Brezovej pod Bradlom v roku 1848.

Hurban stojí aj pri založení Matice slovenskej v roku 1863. Spolok Vzájomnosť, ktorého bol ako študent členom, mal založenie Matice v tajnom programe už v tridsiatych rokoch 19. storočia. Je nielen členom prvého matičného výboru, ale aj skutočným služobníkom matičnej idey. Ak by sme mali dnes hovoriť o činnosti výboru MS, mali by sme mať na pamäti príklad z činnosti jeho člena J. M. Hurbana.

J. M. Hurban zomrel 21. februára 1888. Na pohrebe o dva dni sa zúčastnila verejnosť i celá národná reprezentácia. Nad jeho hrobom rečnil mladší štyridsiatnik Matúš Dula. Sprave on ako druhý historický predseda SNR v roku 1918 dá konečne zbohom Uhorsku a vyvedie národ z uhorského otroctva.

■ INŠPIRATÍVNE SÚVISLOSTI

Hurban inšpiratívne pôsobil aj v iných strategických súvislostiach. Bol krstným otcom otca Milana Rastislava Štefánika a priateľom ich rodiny. Šte-

Jozef Miloslav HURBAN.

fánikova stará matka z otcovej strany Ľudovíta, rodená Šuleková, bola sestrou mladých hurbanovských revolucionárov a martýrov Vilka a Ľudovíta Šulekovcov. Od narodenia bol Milan Rastislav obklopený hurbanovskou revolučnou tradíciou. Je málo známe, že starý Hurban sa stretával s Milanom Rastislavom. Ešte ako žiakovi mu v rozhovoroch radil, aby v živote šiel pevne za svojim snom!

Hurban „bojuje“ aj po svojej smrti. Slovenskí povstalci z roku 1944 pomenujú jeden z obrnených vlakov po Hurbanovi, ktorý úspešne zasiahne do bojov na strednom Slovensku. Jeho literárne dieťa – časopis Slovenské pohľady na vedu, umenie a literatúru, ktorý založil v roku 1846 a dodnes ho vydáva Matica slovenská – je najstarším a stále úspešným slovenským časopisom. Rovnako Cirkevné listy, ktoré boli pod vedením Hurbana založené v roku 1863, sú dodnes živým časopisom slovenských evanjelikov a. v. Možno teda bez zveličenia s odvahou konštatovať: Hurban je naďalej s nami!

a folklórny súbor HRUŠOV z Banskobystrického samosprávneho kraja, divadelno-hudobná skupina zastupujúca Oravský hrad – Oravské múzeum a folklórny súbor ORAVAN Nižná nad Oravou zo Žilinského samosprávneho kraja, súbor LIMBORA Prečín z Trenčianskeho samosprávneho kraja, mládežnícky a detský folklórny súbor MATIČIARIK Nové Zámky z Nitrianskeho samosprávneho kraja, detský a mládežnícky súbor KRPČIARIK Dunajská Streda a spevácky súbor PUSTAKERČANKA z Trnavského samosprávneho kraja a folklórny súbor KARPATY z hostiteľského Bratislavského samosprávneho kraja.

Národná slávnosť na Devíne 2017 bude v sobotu 22. apríla

Tradičné celoslovenské podujatie Matice

Pavol JAVORSKÝ

V sobotu 22. apríla 2017 sa v Bratislave-Devíne už po šiesty raz uskutoční matičná Národná slávnosť na Devíne. Toto podujatie sa koná ako výročné pripomenutie pôsobenia sv. Cyrila a sv. Metoda a vychádzky štúrovcov na hrad Devín, ktoré majú v dejinnej tradícii slovenského národa trvalé a nezastupiteľné miesto. Ročník 2017 špeciicky pripomenie pobyt Antona Bernoláka na devínskej fare a výročie smrti sv. Metoda 6. apríla 885.

Organizátorom podujatia je už tradične Dom Matice slovenskej v Bratislave, no podieľajú sa na ňom aj iné štátne, regionálne, mestské, obecné a cirkevné inštitúcie. V tomto roku bude hlavným organizátorom liturgickej časti podujatia

Mons. Peter Rusnák, bratislavský eparcha Gréckokatolíckej eparchie, pod ktorého vedením bude zabezpečovaná slávnostná ekumenická bohoslužba, na ktorej bude zastúpená väčšina slovenských cirkví.

V rámci Národnej slávnosti na

Devíne sa uskutoční aj II. folklórny festival Matice slovenskej, na ktorom sa predstavia: folklórny súbor ZEMPLÍN Michalovce z Košického samosprávneho kraja, Banický spevácky zbor Špania Dolina, detský folklórny súbor PRVOSIENKA

PRIPOMÍNANIE SI

15. apríla

– dvestoštyridsať rokov od požiaru v Kremnici, pri ktorom zohorelo vyše sto domov, kostol, kláštor a mestský archív (1777)

– stoštyridsať rokov, čo sa narodil zakladateľ slovenskej sociológie rektor UK a minister školstva prof. Anton Štefánek (1877 – 1964)

– pred sedemdesiatimi rokmi (1947) vyniesli verdikt v procese proti prezidentovi J. Tisovi, ministrom A. Machovi a (v neprítomnosti) F. Ďurčanskému: J. Tiso a F. Ďurčanský dostali trest smrti, A. Mach tridsať rokov väzenia

16. apríla

– dvestosedemdesiat rokov od smrti zakladateľa slovenskej balneoterapie Karola Mollera (1870 – 1947)

– nestor slovenského horolezectva Ivan Kluvánek má deväťdesiat

17. apríla

– stodvašesť rokov, čo sa v Holiči narodila osobnosť modernej slovenskej historiografie prof. Daniel Rapant (1897 – 1988)

– pred deväťdesiatimi rokmi (1927) sa začalo pravidelné rozhlasové vysielanie z Košíc

– herečka Zuzana Kronerová má okružie jubileum

18. apríla

– rovných šesťsto rokov, čo kráľ Žigmund vydal Ladislavovi, vojvodu Čigánov v Spišskom Podhradí povolenie žiť v Uhorsku (1417)

– stodevädšiatpäť rokov od narodenia zakladajúceho člena Matice slovenskej, zberateľa ľudových rozprávok a piesní Adolfa Reussa z Revúcej (1822 – 1905)

– pred sto šesťdesiatimi rokmi sa narodila spisovateľka Terézia Vansová (1857 – 1942), organizátorka ženského hnutia na Slovensku, zakladateľka prvého nášho ženského časopisu Dennica

– sedemdesiat rokov, čo vo dvore Justičného paláca v Bratislave popravili Dr. Jozefa Tisa, prezidenta prvej Slovenskej republiky (1947)

19. apríla

– svetoznámy slovenský keramikár, národný umelec Ignác Bizmayer sa dožíva deväťdesiatich piatich rokov

20. apríla

– dvestosedemdesiatpäť rokov od narodenia zakladateľa poľnohospodárskeho školstva v Uhorsku Samuela Tešedíka (1742 – 1820), riaditeľa prvej poľnohospodársko-technickej školy v Sarvaši

– stoštyridsaťpäť rokov od smrti básnika Andreja Sládkoviča (1820 – 1872), zomrel na svojej fare v Radvani (dnes súčasť Banskej Bystrice)

22. apríla

– pred deväťdesiatimi rokmi vyhlásil pápež Pius XI. dekrétom Celebre apud Slovacam gentem Sedembolestnú Pannu Máriu za patrónku Slovenska (1927)

– štyridsať rokov od smrti objaviteľa niekoľkých slovenských liečebných prameňov Eugena Lehota (1897 – 1977), inak hudobného pedagóga

23. apríl

– stošesťdesiatpäť rokov od narodenia významného maliara Ladislava Medňanského (1852 – 1939)

24. apríla

– sto deväťdesiate piate výročie narodenia básnika Jána Kráľa (1822 – 1876)

26. apríla

– stodevädšiat rokov od smrti vynikajúceho huslistu a advokáta Jána Bihariho (1764 – 1827)

27. apríla

– sto deväťdesiate piate výročie narodenia dramatika Jána Palárika (1822 – 1870)

– pätnásť rokov od smrti herca Gustáva Valacha (2002)

(jč)

Marián Tkáč a Ivo Nesrovnal hľadali spôsoby na uskutočnenie zámerov O cisárovnej aj o jej poradcovi

Emil LEGNAVSKÝ – Foto: Magistrát hlavného mesta

Predsedu Matice slovenskej Mariána Tkáča spolu s riaditeľom Domu MS v Bratislave Jozefom Bačom prijal primátor hlavného mesta Bratislavy Ivo Nesrovnal. Predseda Matice poďakoval predstaviteľovi hlavného mesta za to, čo sa už počas jeho funkčného obdobia podarilo, najmä za dodržanie aj európskymi orgánmi ostro sledovaného termínu rekonštrukcie Starého mosta, ako aj za presadenie zákazu hazardu na území Bratislavy.

Témou stretnutia boli najmä maticné návrhy na postavenie pamätníkov významným osobnostiam tak, ako si to slovenské hlavné mesto zaslúži. Okrem iných Matica slovenská dlhodobo presadzuje, aby sa v Bratislave našlo dôstojné miesto na susedie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda, pamätník Franza Lis(z)ta a Adama Františka Kol-

Maticní funkcionári na stretnutí s primátorom Bratislavy Ivom Nesrovnalom.

lára buď v rámci toho-ročnej trojstoročnice Márie Terézie, alebo budúročného trojstého výročia narodenia A. F. Kollára, rodáka z Terchovej a jedného z hlavných poradcov kráľovnej, ktorého reformné knihy spálila uhorská šľachta na bratislavskom Hlavnom námestí. Na záver dohodli spoločný postup v záujme realizácie prednesených návrhov.

Medzinárodný deň žien oslávili s Maticou slovenskou a klubom Marína Pestrá programová kytica v Bánove

Helena RUSNÁKOVÁ – Foto: Miroslava KOZÁROVÁ

Bánovské maticičarky a okresné členky klubu Marína privítali na oslavách Medzinárodného dňa žien poslankyňu NR SR Evu Smolíkovú a Libušu Klučkovú z výboru Matice slovenskej v Martine. Divákovi ponúkli pestrú programovú kyticu uvitú z vystúpení najmenších bánovských dychovkárov, ktorí navštevujú ZUŠ v Šuranoch. Zahrali svoje prvé nacvičené skladbičky a vystúpenie ukončili ľudovou piesňou Čie sú to kone. Aj keď dychovka Rosička hrá iba pol roka, dokázala, že bude nádejným pokračovateľom bánovských dychovkárov Kesanka a Bánovčanka. Po povzbudzujúcom potlesku vystriedali Rosičku malí folkloristi zo súboru Fialka vo Veľkých Lovciach, ktorých vedie Eva Oravcová. Publikum si získalo spontánnosťou, hravosťou, ale aj suverénosťou.

Program k MDŽ v Bánove vyvrcholil koncertom dychovej kapely Kesanka, ktorá si v tomto roku pripomína štvrtoročie účinkovania. Piesňou Mamky, slovenské mamičky vyzvali dychovkári všetkých divákov, aby nezabúdali na dary našich predkov, aby ďalej sprostredkovali slovenskú ľudskosť, šikovnosť a tvorivosť zachytenú aj v textoch ľudových piesní. O týchto atribútoch slovenskej ľudovej tradície prehovorila

aj poslankyňa E. Smolíková, ktorá oslavy MDŽ uzavrela úprimným

poďakovaním účinkujúcim a vyslovila želanie, aby naša krajina prekvitala talentovanými deťmi schopnými tvoriť a rozvíjať svoje schopnosti zdedené po našich predkoch.

„Možno z týchto detí šíriacich slovenské umenie časom vyrastú ďalší bojovníci v najvyšších kruhoch za náš región,“ povedala pre maticný týždenník dlhoročná maticičarka, riaditeľka D MS v Šuranoch Miroslava Kozárová.

Dubníckí maticičari pripravujú nevšednú módnú prehliadku Krojovaná paráda pred sto rokov

Michal SITNÍK – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Miestny odbor Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom pripravuje na nedeľu 7. mája 2017 folklórne pásmo s názvom Krojovaná módna prehliadka pred sto rokmi. Dubníckí maticičari takto zamerané podujatie pripravujú už tretí raz.

V oboch predošlých prípadoch ho zorganizovali v komornejších podmienkach len pre členov Matice slovenskej či členov Jednoty dôchodcov. Teraz sa rozhodli ukázať slovenské kroje v celej ich kráse a jedinečnosti na väčšom priestore a širšiemu dubníckemu publiku, ktoré má k folklóru srdečný vzťah aj vďaka bohatej folklórnej tradícii mesta.

„Tým, že máme veľký priestor – javisko Domu kultúry – využijeme ho aj na predvedenie tanca, choreografie, prípadne iných folklórnych zvyklostí z oblasti pôvodu kroja,“ priblížil predstavy organizátorov autor scenára Ing. Ján Sýkora a režisér programu Tomáš Tináth ďalej konkretizoval: „V programe to bude vyzerať tak, že povedzme pár v goralskom kroji sa prejde po môle, ktoré bude zasahovať hlboko do hľadiska, a počas prehliadky Jožko Martinka zo súboru Vršatec, ktorý modeloval aj predošlé dve parády, a ďalší vedúci súborov priblížia súčasti kroja. Vzápätí sa v rovnakých goralských kro-

Goralský kroj patrí na Slovensku k najtypickejšim, rovnako aj folklór.

joch predstavia tanečníci a hudobníci s choreografiou z regiónov, kde gorali na Slovensku žijú.“

Scenárista i režisér už tradične postavili program na repertoári FS Vršatec, ktorý predvedie aj najviac krojov z jednotlivých oblastí Slovenska a, samozrejme, aj najviac tancov. Z domácich súborov sa predstavia

seniori Vršatca a deti z Prvosienky, ktoré otvoria celý program. Spomínané súbory sú kolektívni členovia Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom. Do programu prispievajú aj maticičari z Omšenia – FSK Dolina, a z Trenčianskej Teplej – Teplanka, ktorej kroje patria k najkrajším na Slovensku.

Marián TKÁČ
predseda Matice
slovenskej

Nijaký dátum nie je tabu

Štvrtého apríla som na pozvanie veľvyslanca Ruskej federácie kládol na Slavine veniec na čele delegácie Matice slovenskej. Bol v nej riaditeľ bratislavského Domu MS Jozef Bača, aj riaditeľ Štátneho pedagogického ústavu maticičiar Ľudovít Hajduk. Pri pamätníku nad Bratislavou bol aj člen maticného výboru Anton Hrnko v „drese“ Národnej rady SR ako jediný z predsedov parlamentných výborov. Bola tam aj maticičarka, podpredsedníčka parlamentného výboru Eva Smolíková. Bol tam aj člen maticného výboru Stanislav Bajanič. A aj ďalší maticičari. Bol som rád, že som práve teraz, v čase i nečase, keď sa nezmyselne útočí na Maticu, mohol tam byť. (Útočí akýsi novodobý hrdina s menom začínajúcim sa NE-, teda vlastne NIE, NIČ slovenské mu nie je dobré; jemu podobní nosievajú po bratislavských uliciach transparenty s takým neuveriteľným heslom ako MY NIE SME NÁROD! – a čo potom sme, znôška koží otrockých?)

Kládol som veniec s myšlienkou na všetky obete nezmyselnej vojny, ale aj čias bezprostredne po nej. Ako dôsledku nenávisti a priam neľudskej posadnutosti. A veruže, premnoho ľudí mi tam chýbalo. Najmä politikov všetkých (všetkých!) odtieňov.

Páni a dámy, ktorí k nám hovoria! Nestačí len iných nálepkovať. Treba sa aj nebáť – a koho sa to vlastne bojíme? – a prísť zložiť hold tým, ktorí bojovali proti skutočnému zlu nazývanému „fašizmus“. Treba dokázať, že sme naozaj proti skutočnému fašizmu a že vieme, čo fašizmus je! Lebo je fašizmom číra láska k vlasti a národu? Hlásenie sa k odkazu predkov a k osvedčeným tisícročným tradíciám? Je fašizmom hľadanie pravdy? Je fašizmom nezatváranie si oči pred nijakým dátumom a nijakou osobnosťou našich dejín, aby sme niečo neopakovali a v niečom pokračovali? Je fašizmom hľadanie slovenského národnostného záujmu a jeho presadzovanie? Úsilie o rovnaký meter voči všetkým? Bol fašizmom Štúr so svojim Slovanstvom a svetom budúcnosti?

Je čas, aby sme si otvorene povedali, kto sme a čo chceme. A čo nechceme. Ak sme národ ako ktorýkoľvek iný, nebojme sa spolupracovať s tými, s ktorými spolupracujú aj iní. Nebojme sa hovoriť áno – áno, nie – nie. Nebojme sa hlásiť k väčšine, veď tým predsa ešte neponižujeme menšinu. Nebojme sa obhajovať naše záujmy, lebo nikto iný to za nás neurobí!

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.